

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Radovan Týmł

**Postavení evropských států z pohledu mezinárodního obchodu
před a po vstupu do Evropské unie**

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Postavení evropských států z pohledu mezinárodního obchodu před a po vstupu do Evropské unie vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 179 374 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 10. května 2023

Radovan Týmľ

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své práce Doc. JUDr. Michalu Petrovi, Ph.D. za ochotu a vstřícnost, cenné rady, připomínky a odborné vedení při psaní této diplomové práce.

Seznam použitých zkratk

CEFTA	Středoevropská zóna volného obchodu
CETA	Komplexní hospodářská a obchodní dohoda mezi Kanadou na jedné straně a Evropskou Unií a jejími členskými státy na straně druhé
COVID-19	Infekční onemocnění, způsobené koronavirem SARS-CoV-2
CSK	Československo
CZ	Česká republika
ČR	Česká republika
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EPA	Dohody o hospodářské spolupráci
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EU27	27 členských států Evropské unie (souhrnné označení pro členské státy EU)
EUR	Označení měny euro
EUROSTAT	Statistický úřad Evropské unie
GATS	Všeobecná dohoda o obchodu se službami
GATT	Všeobecná dohoda o obchodu a clech
HDP	Hrubý domácí produkt
HEPA	Maďarská agentura pro podporu exportu
HS	Harmonizovaný systém popisu a číselného označování zboží (harmonizovaný systém)
HU	Maďarsko
JEA	Jednotný evropský akt
KN	Systém pro kódování a klasifikaci zboží (kombinovaná nomenklatura)
Mil.	Milion
Mld.	Miliarda
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky
NIMEX	Statistická nomenklatura EU
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN	Organizace spojených národů
PL	Polsko
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SITC	Standardní mezinárodní klasifikace zboží
SITC 0-4 rev. 3	Standardní mezinárodní klasifikace zboží revize 3. - zemědělské a potravinářské výrobky
SITC 5-8 rev. 3	Standardní mezinárodní klasifikace zboží revize 3. - průmyslové výrobky
SITC rev. 3	Standardní mezinárodní klasifikace zboží revize 3.
SK	Slovensko
SL	Slovinsko
SMP	Program pro jednotný trh
SOLVIT	Služba poskytovaná státní správou jednotlivých zemí EU a dále Islandu, Lichtenštejnska a Norska, která pomáhá občanům a podnikům v EU s řešením problémů spojených s uplatňováním jejich práv.
SOP	Společná obchodní politika Evropské unie
SVE	Střední a východní Evropa
TARIC	Systém integrovaného tarifu Evropské unie (integrovaný celní sazebník EU)
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví
UK	Spojené království Velké Británie a Severního Irska
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji
UNCTADSTAT	Statistiky Konference OSN o obchodu a rozvoji
USA	Spojené státy americké
WTO	Světová obchodní organizace

Obsah

Úvod	8
1 Mezinárodní obchod.....	16
1.1 Vnější ekonomické vztahy států	16
1.2 Zahraničně-obchodní politika	17
1.3 Zahraniční obchod	19
1.4 Pojem mezinárodní obchod	21
2 Středoevropská zóna volného obchodu a její role na poli mezinárodní obchodní směny	24
2.1 Dohoda CEFTA	24
2.2 Ochranná opatření a jiná omezení obchodu možná v rámci CEFTA.....	26
2.3 Liberalizace obchodu s průmyslovými výrobky.....	27
2.4 Liberalizace obchodu se zemědělskými výrobky	29
2.5 Data vztahující se k obchodu jednotlivých členských států CEFTA	31
3 Evropská unie a její role na poli mezinárodní obchodní směny	36
3.1 Vnitřní trh EU	37
3.1.1 Tarifní překážky volného pohybu zboží	39
3.1.2 Netarifní překážky volného pohybu zboží	40
3.2 Společná obchodní politika EU	41
3.3 Nástroje společné obchodní politiky EU	44
3.3.1 Autonomní nástroje společné obchodní politiky.....	44
3.3.2 Smluvní nástroje společné obchodní politiky.....	47
4 Vybrané právní akty Evropské unie, jejichž působení má vliv na obchod EU	50
4.1 Právní předpisy týkající se vnitřního trhu EU.....	50
4.2 Právní předpisy týkající se zahraničního obchodu EU a společné obchodní politiky EU	53
5 Stav mezinárodního obchodu u vybraných států.....	59
5.1 Vlivy působící na mezinárodní obchod u vybraných států a porovnání států	59

5.1.1	Česká republika	59
5.1.2	Maďarsko.....	61
5.1.3	Polsko	62
5.1.4	Slovensko	63
5.1.5	Slovinsko	64
5.1.6	Souhrnné porovnání vybraných států	65
5.2	Hodnota mezinárodního obchodu u vybraných států	66
5.2.1	Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států na vnitřním trhu EU.....	67
5.2.2	Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států se státy třetími.....	70
5.2.3	Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států s Kanadou	72
5.2.4	Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států s průmyslovými výrobky ...	74
5.2.5	Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států se zemědělskými výrobky .	76
	Závěr.....	79
	Seznam použitých zdrojů.....	83
	Abstrakt	94
	Abstract.....	95
	Klíčová slova	96
	Key words.....	96

Úvod

Cíl a důvody tématu

Pro stanovení cíle diplomové práce a určení důvodů, které mě vedly k volbě tohoto tématu, si dovoluji uvést krátké vymezení pozice států a mezinárodních organizací z pohledu mezinárodního práva a obchodu.

Jak název naznačuje, je stěžejní myšlenkou práce hodnocení států, jakožto subjektů mezinárodního práva. Již na počátku je nasnadě říci, že současné mezinárodní právo, jež se od doby tradičního mezinárodního práva, které bylo povahou čistě právem mezistátním, tedy takovým, kdy pouze státy vytvářely normy mezinárodního práva a zároveň byly jeho adresáty¹, značně změnilo, a to jak svojí komplexností a rozsahem, tak subjekty, jež se podílejí na jeho tvorbě.

Státy jsou i nadále subjektem tohoto měnícího se práva a koexistují vedle sebe. S touto koexistencí souvisí i vzájemná spolupráce ku prospěchu zúčastněných. Zde vznikají mezinárodní vztahy mezi jednotlivými státy. Jedním z pokročilých projevů spolupráce je taktéž tvorba a následná existence dalšího subjektu mezinárodního práva, a to mezinárodních organizací. Tyto se pak vedle států podílí na tvorbě norem mezinárodního práva a v současnosti hrají mnohem větší roli než v období zmíněného tradičního mezinárodního práva.

Mezinárodními organizacemi lze chápat subjekty, jejichž subjektivita je odvislá od států, protože ty na ně přenášejí část svých pravomocí k výkonu funkcí a úkolů, pro něž byly zřízeny. Takovéto organizace trvale vykonávají určité úkoly pro jejich členské státy, přičemž jedním a pro tuto práci nejdůležitějším úkolem je podpora hospodářství, ekonomiky a obchodu. Mezinárodní organizace hospodářské se svou činností podílejí na úpravě ekonomických vztahů a růstu svých členských států, přičemž mohou svou činností ovlivnit pro tuto práci důležité vnější ekonomické vztahy těchto států.

Historicky nejvýznamnější součástí vnějších ekonomických vztahů států je pak zahraniční obchod, který je dodnes dominující součástí mezinárodní dělby práce většiny zemí světa. Platí úměra, že čím je země ekonomicky vyspělejší, tím je mozaika jejich vnějších ekonomických vztahů pestřejší.²

¹ BUREŠ, Pavel. In: DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 132.

² SVATOŠ, Miroslav a kol. *Zahraniční obchod: Teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, s. 15.

Mezinárodní obchod je pak stále hlavní formou ekonomické spolupráce mezi státy a je taktéž spjat s fenomény „globalizace“ a „internacionalizace“, které je možno chápat jako projevy zvyšující se závislosti ekonomik světa a nepopíratelně se zvyšující důležitosti mezinárodních ekonomických vztahů.³

Zde pro evropské státy vzniká organizace, která svým rozsahem převyšuje ostatní. Jedná se o Evropskou unii (EU), která je projevem pokročilé evropské integrace. Je to subjekt, který má prvky mezinárodní organizace, ale oproti ostatním stojí ve zvláštním postavení vůči svým členům. Má totiž i funkci koordinátora nebo nadřízeného „řídícího“ v jednotlivých oblastech jejího působení.⁴ EU patří k těm nejotevřenějším ekonomikám světa a její vnitřní trh je největším jednotným trhem na světě.⁵

Volný obchod mezi členskými státy je jedním ze základních stavebních kamenů, na nichž Unie stojí. EU rovněž usiluje o otevření světového obchodu. O tom, že je EU pro evropské státy z hlediska mezinárodního obchodu stěžejním subjektem, svědčí i skutečnost, že se v letech 1999 až 2010 zahraniční obchod EU zdvojnásobil a v současnosti činí přes 30 % hrubého domácího produktu Unie. EU odpovídá za obchodní politiku členských států a vyjednává jejich jménem obchodní dohody. EU jedná jednomyslně, což jí umožňuje mít při obchodních jednáních větší váhu, než kdyby jednaly členské státy zvlášť samy za sebe.⁶

Z uvedeného lze říci, že státy, mezinárodní organizace i EU mají svá specifická postavení subjektů v prostředí moderního mezinárodního práva a obchodu. Na tvorbě tohoto práva se již nadále nepodílí pouze státy, ale je zde více subjektů, mezi něž patří i právě zmíněná EU. Unie tak nepochybně sehrává na poli hospodářství svých členů zásadní roli. Jaká je však tato role?

V současnosti je téma členství některých států, a v našem případě i České republiky (ČR), v EU dosti diskutováno. Objevují se názory, které přínos EU pro členské státy hodnotí velice kriticky, tyto se ozývají jak ze strany veřejnosti (např. česká webová stránka <https://www.vystoupit.eu/>)⁷, tak současné politické scény (Např.: Bod první dlouhodobého politického programu strany Svoboda a přímá demokracie pojmenován „*Nechceme být provincií EU, chceme rozvíjet a bránit suverénní Českou republiku*“ v němž je dále uvedeno: „*Budeme požadovat referendum o každém předání státní suverenity na orgány EU a referendum*

³ Tamtéž s. 33.

⁴ STEHLÍK, Václav a kol. *Právo Evropské unie: Ústavní základy a vnitřní trh*. Praha: Leges, 2017, s. 31

⁵ *Na cestě k otevřenému a spravedlivému celosvětovému obchodu* [online]. europa.eu, [cit. 15. října 2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/trade_cs.

⁶ Tamtéž.

⁷ *Přejeme si vystoupení České republiky z Evropské unie!* [online]. VYSTOUPIT.eu, [cit. 10. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.vystoupit.eu/>.

o vystoupení z EU. Chceme Evropu jako volný trh zboží, služeb a práce. Evropu spolupracujících svobodných a suverénních národních států.“⁸

Takovéto názorové proudy jsou neodmyslitelnou součástí aktuálního společenského diskurzu. Nesou však opravdu takovou váhu, jakou jim část společnosti a politické scény přikládá?

Tyto názory byly hlavním důvodem, proč jsem si zvolil toto téma. Zde vznikla myšlenka, kterou jsem uvedl, a to, že je potřeba provést hodnocení postavení států, které jsou součástí EU. Takovéto zhodnocení je pak možno považovat i za cíl této práce. S tímto hodnocením je možno naložit různě, ale pro zachování co největší výpovědní hodnoty považuji za nejlepší pohlédnout na jeden z ukazatelů prosperity států, a to na jeho hospodářství a ekonomickou situaci. A jelikož jsem již výše zběžně uvedl důležitost mezinárodního obchodu a vliv EU na něj, zde pouze doplním, že právě stav mezinárodního obchodu jakožto jednoho z nejdůležitějších prvků ekonomických vztahů země je možno považovat za nestranný ukazatel postavení státu v průběhu času, který by mohl být taktéž ukazatelem vlivu EU na zahraniční ekonomiku jejích členů. Ekonomiku státu je nutno brát jako určité pojítko, které na konci dne zajímá všechny občany všech členských států EU.

Časové a obsahové vymezení textu

Pokud provádíme hodnocení postavení států z pohledu mezinárodního obchodu, je potřeba uvést několik základních kritérií, v jejichž rámci se budeme pohybovat.

Nejprve je potřeba stanovit konzistentní vzorek států. Jako stát nepostradatelný, od kterého se bude vzorek odvíjet, je brána Česká republika. Jelikož je směrodatný mezinárodní obchod, je nutno vybrat ostatní státy tak, aby byl jejich vývoj a vlivy ovlivňující mezinárodní obchod podobné, jako je tomu u ČR. Za tímto účelem jsou zvoleny bývalé státy Středoevropské zóny volného obchodu (CEFTA). Přesněji se pak jedná o ČR, Maďarsko, Polsko, Slovensko a Slovinsko, jež mají obdobné postavení v rámci střední Evropy. Objektivní vlivy působící na jejich mezinárodní obchod jsou až na některé výjimky totožné, totéž pak opět s výjimkami platí i pro subjektivní vlivy (vlivy viz. níže).

Dále je potřeba u zvolené pětice států určit časové období, z něhož budou data vztahující se k mezinárodnímu obchodu užita. Takovéto časové období je důležité pro právní úpravu ovlivňující obchodní aktivity, která u jednotlivých států platila před jejich vstupem do EU, a

⁸ *Politický dlouhodobý program SPD. 1. Nechceme být provincií EU, chceme rozvíjet a bránit suverénní Českou republiku* [online]. spd.cz, [cit. 10. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/program-vypis/#7287>.

následně pro úpravu EU se stejným zaměřením. Jelikož porovnáváme stav před a po vstupu zemí do EU, je stěžejní jejich datum přístupu. Zde pak platí, že všechny zvolené státy vstoupily do EU v rámci rozšíření⁹ roku 2004.¹⁰ Pro zvolené státy taktéž platí, že jejich vstupem do EU zaniklo jejich členství v CEFTA. Vstup do tohoto členství, který byl před vstupem do EU rovněž důležitým mezníkem, nastal u ČR a Slovenska (tehdejšího Československa), Maďarska a Polska roku 1992 a u Slovinska roku 1996. Pro účely této práce je tedy nutno volit rok následující po 1996, a lze proto definovat časové rozmezí od roku 2000 až po 2021. Toto období pokrývá činnost států a hodnotu obchodu před působením unijní úpravy, vedle toho je možno u všech států aplikovat obdobnou úpravu, která platila za jejich účasti v CEFTA. Dále je možno reflektovat období jejich přechodu a vstupu do EU a následné působení práva EU. Toto období je také voleno s ohledem na dostupnost dat týkajících se hodnoty obchodu.

Posledním prvkem, který ovlivní rozsah užitých dat, je otázka, jakou část mezinárodního obchodu zvolíme za rozhodnou. V rámci zahraničního (mezinárodního) obchodu, rozlišujeme tyto formy: export, reexport, import, a reimport, přičemž v návaznosti na právní úpravu je nutno užít jak formu exportu, tak importu. Dále pokud budeme zkoumat postavení států, je rozhodný obchod, který se týká právě jich a nikoli pouze EU jako celku. Z toho vyplývá, že je nutno zkoumat jak intra (vnitřní) obchod, tedy obchod v rámci samotné EU (realizovaný členskými státy na vnitřním trhu), tak extra (vnější) obchod zemí EU, kterým je obchod s nečlenskými zeměmi EU („*třetími*“ zeměmi), kdy EU vystupuje jako jednotný trh, což znamená, že trhy členských států jsou vnímány pouze jako jeden jediný trh zemí EU.¹¹

Dále pak přichází na řadu zvolit, jestli se budeme zabývat obchodem se zbožím, či obchodem se službami. Opět je potřeba mít na paměti, že je nutno zachovat co největší přehlednost, a proto bych se přiklonil k užití dat, týkajících se obchodu se zbožím.

Lze tedy shrnout, že se budeme zabývat mezinárodním obchodem se zbožím ve formě exportu a importu, a po vstupu námi vymezené pětice států do EU jeho podobou intra (vnitřního) i extra (vnějšího) obchodu.

Výzkumné otázky, definice hypotéz

Následují výzkumné otázky společně s hypotézami, jež lze na tyto otázky navázat.

⁹ DE MUNTER, André. *Rozšiřování Unie* [online]. europarl.europa.eu, říjen 2022 [cit. 15. října 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/167/rozsirovani-unie>.

¹⁰ Zkoumané státy vstoupily do EU dne 1. května 2004.

¹¹ SVATOŠ: *Zahraniční obchod...*, s. 55.

Jakým způsobem se působením vybraných právních aktů EU změnilo postavení států České republiky, Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska z pohledu mezinárodního obchodu se zbožím v období mezi lety 2000 až 2021, tedy před jejich vstupem do EU a následně po něm? Na tuto otázku lze navázat tyto hypotézy: Zvolené státy zavedením Unijní právní úpravy a dalších ekonomických nástrojů ovlivňujících hodnotu jejich mezinárodního obchodu zvýšily hodnotu jejich mezinárodního obchodu se zbožím. Členství těchto států ve Středoevropské zóně volného obchodu bylo pro hodnotu jejich mezinárodního obchodu příznivější než jejich členství v EU.

Jak ovlivnilo mezinárodní trh států ČR, Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska zapojení do Společné obchodní politiky EU z pohledu jejich mezinárodního obchodu se zbožím? Zde tato hypotéza: Státy svým vstupem do EU zvýšily hodnotu extra (vnějšího) obchodu se zbožím se státy nepatřícími do EU.

Jak ovlivnilo mezinárodní trh států ČR, Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska přistoupení k vnitřnímu trhu EU z pohledu jejich mezinárodního obchodu se zbožím? S touto otázkou se pojí hypotéza: Zavedení vnitřního trhu mezi státy EU znamenalo pro námi zkoumané státy zvýšení intra (vnitřního) přeshraničního obchodu s ostatními členskými státy.

Jaký vliv měla Unijní úprava mezinárodního obchodu na obchod s průmyslovým zbožím a zemědělskými produkty v porovnání se stavem v období působení Dohody CEFTA? K této poslední otázce se váží tyto hypotézy: Unijní úprava má pozitivní vliv na mezinárodní obchod s průmyslovými a zemědělskými produkty u vybraných států v porovnání se stavem za působení Dohody CEFTA. Unijní úprava má pozitivní vliv na stabilitu obchodu s průmyslovými a zemědělskými produkty u vybraných států v porovnání se stavem za působení Dohody CEFTA.

Charakteristika použitých zdrojů a jejich zhodnocení

Středobod práce tvoří zdroje datové, které obsahují hodnoty obchodu spadající do vymezeného okruhu. Zde mají nezastupitelnou roli statistiky států a EU jakožto celku. U jednotlivých států jsou extenzivně používány statistiky vznikající na základě činnosti Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) konkrétně pak data extrahována z platformy

UNCTADSTAT.¹² Vedle této platformy jsou užívána data Statistického úřadu Evropské unie¹³ (EUROSTAT), který společně s oficiálním datovým portálem evropských dat¹⁴ poskytuje rozsáhlý soubor informací a statistik týkajících se EU. Kvalitu těchto zdrojů zaručuje skutečnost, že je UNCTAD odbornou organizací OSN, které se zodpovídá za svou činnost a výstupy.¹⁵ A EUROSTAT je organizační složkou Evropské komise na úrovni generálního ředitelství, jehož úkolem je předkládat harmonizovaná statistická data na úrovni celé EU.

Neodmyslitelnou roli dále hrají vnitrostátní normy upravující mezinárodní obchodní transakce a primární a sekundární normy práva unijního (právní akty jak EU, tak jednotlivých států). Dále také publikace vydávané EU, publikace týkající se mezinárodního obchodu, učebnice ekonomiky vydávané v rámci činnosti ekonomických vysokých škol a publikace týkající se mezinárodního práva jakožto celku. Samozřejmě jsou pak používány i jiné odborné práce a články týkající se témat, jež tvoří obsah této diplomové práce.

Vymezení použité metody výzkumu

Základní metodou výzkumu je analýza dat a jejich porovnávání s daty pozdějšími, tedy sběr, organizace, analýza, interpretace a prezentace dat vztahujících se k vymezené části obchodních styků. Zde je pak nutno přiblížit, jakým způsobem je s daty pocházejícími z uvedených zdrojů nakládáno.

V práci jsou používány, dva hlavní zdroje dat, konkrétně datová platforma UNCTADSTAT a databáze statistického úřadu EU, EUROSTAT. U obou těchto zdrojů jsou data obsažená v práci získávána a upravována částečně odlišným způsobem.

V případě UNCTADSTAT jsou data extrahována z datové banky, obsahující mimo jiné námi požadované hodnoty obchodu konkrétních států. Takto získané hodnoty jsou zpravidla vedeny v jednotce milionů dolarů. Pro naše potřeby jsou pak data převedena na jednotnou měnu euro, k čemuž je užíván kurz platný v okamžiku zpracovávání příslušné tabulky/grafu. Následně jsou takto získané hodnoty převedeny na potřebnou jednotku (miliony, miliardy).

¹² *ABOUT UNCTADstat* [online]. unctadstat.unctad.org, [cit. 15. února 2023]. Dostupné z: <https://unctadstat.unctad.org/EN/About.html>.

¹³ *Eurostat. About us* [online]. ec.europa.eu, [cit. 15. února 2023]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/about-us>.

¹⁴ *The official portal for European data* [online]. data.europa.eu, [cit. 15. února 2023]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/data/datasets?locale=cs>.

¹⁵ UNCTAD je orgánem Valného shromáždění OSN pro problematiku obchodu a rozvoje. Má za cíl napomáhat integraci rozvojových a nejméně rozvinutých zemí do světové ekonomiky a do mezinárodního obchodu. Tomuto cíli je přizpůsobena její široká činnost, která je mimo jiné soustředěna na výzkum, analýzy a shromažďování údajů z jednotlivých oblastí obchodu.

V případech užívání dat týkajících se průmyslových a zemědělských výrobků je u tohoto zdroje třeba dbát na to, aby byla správně extrahována data týkající se obchodu s výrobky spadajícími do skupin klasifikovaných jako SITC 5-8, pokud se jedná o průmyslové výrobky, a SITC 0-4 v případě, kdy hovoříme o výrobcích zemědělských. Taktéž je potřeba v případě užívání jiných zdrojů dodržovat klasifikaci SITC revize 3., jelikož je tato revize klasifikace SITC¹⁶ používána platformou UNCTADSTAT¹⁷.

V případě extrahování dat pocházejících z databáze EUROSTAT¹⁸, je způsob jejich zpracování obdobný. Zde jsou data obsažena v databázi, vedená v měně euro a postačí tedy tyto námi používané hodnoty převést na požadovanou jednotku.

Takto získaná a upravená data jsou následně prezentována ve formě grafů.

Vysvětlení členění práce, stručný přehled obsahu

Práce je dělena do několika základních částí. Nejprve bude stanoven teoretický základ, v němž budou vysvětleny některé základní pojmy relevantní pro tuto práci. Dále se práce zaměří na uskupení CEFTA a komplexně i na EU a její činnost na poli mezinárodního obchodu (zde i jednotlivé právní akty EU). V další části budou přiblíženy jednotlivé státy, u nichž budou prakticky užity hodnoty mezinárodního obchodu. Zde budou data týkající se obchodu v jednotlivých letech u určitých států a data týkající se určitého okruhu zboží prezentována prostřednictvím grafů. Na základě získaných dat bude vyhodnoceno postavení států a s ohledem na toto hodnocení dojde k vypořádání se s nastolenými výzkumnými otázkami a hypotézami.

Zhodnocení dosavadního zpracování témat, návrh na další výzkum

Partikulárně je možno nalézt výzkum, který se týká konkrétních vlivů jednotlivých právních úprav přijatých EU na její členy. Také existuje množství prací týkajících se mezinárodního obchodu střeoevropských států. Datové soubory a statistiky dosahují v této oblasti rovněž značné hloubky. Obecně však chybí výzkum, který by prezentoval změny v postavení států, které v této oblasti nastaly po jejich připojení k EU.

¹⁶ Klasifikace mezinárodního obchodu (SITC), byla vypracována Statistickým úřadem OSN. SITC rev. 3 má na nejvyšší úrovni deset sekcí.

¹⁷ *Glossary: Standard international trade classification (SITC)* [online]. ec.europa.eu, 6. ledna 2023 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Standard_international_trade_classification_\(SITC\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Standard_international_trade_classification_(SITC)).

¹⁸ *Eurostat. Database* [online]. ec.europa.eu, [cit. 15. února 2023]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>.

Co se návrhu dalšího výzkumu týče, možno konstatovat, že je prací vymezený rámec pouhý fragment mezinárodního obchodu. Obchod se službami je pak očividným příkladem, kam by mohl další obdobný výzkum směřovat.

1 Mezinárodní obchod

Pro uchopení pojmu mezinárodní obchod je nejprve potřeba vymezit pojem obchod. Ten lze definovat jako reálné a finanční hospodářské transakce vztahující se ke směně zboží a služeb, u nichž dochází k oddělení osob výrobce a spotřebitele v prostoru a čase v důsledku dělby práce, tj. k tvorbě trhu¹⁹. V ekonomické literatuře existuje více přístupů ke členění obchodu: dle území států, hranic, typu obchodní činnosti, legálnosti této činnosti atd. Pro naše potřeby je nejdůležitější členění podle teritorií/národních hranic. Obchod se v tomto případě dělí na vnitřní (domácí), zahraniční a mezinárodní.

1.1 Vnější ekonomické vztahy států

Jádrem mezinárodního obchodu jsou vnější ekonomické vztahy států. Ty lze obecně definovat jako vztahy určitého subjektu (státu) působícího ve světové ekonomice k jiným takovýmto subjektům (státům, mezinárodním organizacím atd.), posuzované z hlediska daného subjektu. Mezi hlavní prvky vnějších ekonomických vztahů států řadíme zahraničně-obchodní politiku států a zahraniční obchod. Zahraničně-obchodní politika je soubor zásad a prostředků, dle nichž vlády jednotlivých zemí regulují své hospodářské styky s ostatními státy. Zahraničním obchodem lze zjednodušeně chápat směnu, kterou provádí tuzemské subjekty se subjekty z jiných zemí, přičemž se do zahraničního obchodu zapojují i státy (obchod přes hranice států). Zahraniční obchod je pak dominující a integrální částí vnějších ekonomických vztahů.²⁰

Vliv vnějších ekonomických vztahů na ekonomiku každé země se liší. Lze říci, že čím je země větší a čím má více obyvatel, tím je míra závislosti ekonomiky na vnějších ekonomických vztazích menší. Způsob kvalifikace závislosti je různý, obecně se vyjadřuje poměrem objemu zahraničního obchodu vůči HDP. U největších ekonomik je tento poměr relativně malý. U takových ekonomik lze téměř každou výrobu plánovat v dostatečně velkých sériích pro uspokojení potřeb domácího trhu a není potřeba ve fázi plánování předpokládat nezbytnost vývozu pro docilení výnosnosti. U zemí středně velkých a malých, pro něž je zahraniční obchod nutnou součástí zdravého ekonomického vývoje, je typické, že se jejich vlády mimořádně

¹⁹ BOLOTOV, Ilya. In: ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada, 2013, s. 13.

²⁰ SVATOŠ: *Zahraniční obchod...*, s. 22.

věnují zahraničněobchodním vztahům. V některých zemích (Belgie, ČR) se pak prostřednictvím zahraničního obchodu obměňuje i více než 70 % HDP.²¹

Vnější ekonomické vztahy jsou ovlivňovány nejrůznějšími vlivy dělícími se na vlivy objektivní a subjektivní.²² Objektivní vlivy jsou např.: geografická poloha státu; skutečnost, zda země má přístup k moři, nebo má-li splavné řeky; geografický charakter země (hory, nížiny atd.); klimatické faktory (srážkové poměry, průměrné teploty atd.); zdroje surovin a další. Tyto jevy jsou dány a je třeba z nich vycházet a respektovat je při zpracovávání národohospodářských koncepcí. Subjektivní vlivy představují zejména vlivy státu, jeho institucí a dalších činitelů, které lze souhrnně nazvat státní regulace. Státní regulace je definována jako souhrn zákonů, opatření a pravidel, jimiž stát ovlivňuje vnější ekonomické vztahy z hlediska objemu, teritoriální a zbožové struktury, včetně institucionální formy provádění těchto vztahů.²³ Zde si pak vývoj mezinárodního obchodu vynutil státní zásahy nejen do domácích vnitřních ekonomických vztahů, ale i do mezinárodní směny. Nástrojů států uzpůsobených na ovlivňování zahraničního obchodu postupně ubývá, což je dáno působením integračních uskupení, zejména pak autoritou Světové obchodní organizace²⁴ (WTO)²⁵, jejímž cílem je působnost podobných nástrojů omezovat nebo vyloučit.²⁶

1.2 Zahraničně-obchodní politika

Nástroje zahraničně obchodní politiky (vypouštíme slovo *zahraniční* v souladu s aktuální literaturou) u jednotlivých států tradičně ovlivňovaly zbožovou strukturu, objem a v menší míře i institucionální formy realizace zahraničního obchodu. Obchodní politika je pak součástí státní regulace vnějších ekonomických vztahů.²⁷

Obchodní politika je souhrnem záměrů, strategií, zásad, nástrojů, smluv a institucí, jejichž prostřednictvím vlády ovlivňují zahraničně obchodní vztahy podnikatelských subjektů a vnitřní

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž s. 25.

²³ Tamtéž.

²⁴ Světová obchodní organizace je organizace, zabývající se pravidly vzájemných obchodních vztahů mezi svými členskými státy. Vznikla v roce 1995 jako nástupce Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT). Cílem WTO je dosažení plné liberalizace mezinárodních obchodních vztahů a vybudování univerzálního mezinárodního právního systému, který by zajišťoval plnění přijatých principů a pravidel. Členové WTO se podílejí na cca 90% světového obchodu.

²⁵ *Understanding the WTO: What we do* [online]. wto.org, [cit. 5. března 2023]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm.

²⁶ ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 377. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.

²⁷ SVATOŠ: *Zahraniční obchod...*, s. 26.

ekonomický vývoj národního hospodářství.²⁸ Obchodní politiku je také možno vymezit jako systém, který je součástí vyššího celku a který má vertikální a horizontální vazby jak s ostatními politikami uvnitř státu, tak i s politikami ostatních států (obchodních partnerů)²⁹. Hlavním cílem obchodní politiky je dosažení optimálního vývoje ekonomiky. Prostřednictvím obchodní politiky vláda zapojuje ekonomiku státu do mezinárodních obchodních vztahů.³⁰ Jejím prostřednictvím se také mohou nepřímo řešit problémy v obchodní bilanci státu, problémy s nezaměstnaností³¹ či inflací.³² Vliv obchodní politiky na ekonomiku konkrétní země udává zejména otevřenost ekonomiky země a její zapojení do mezinárodních obchodních toků.

Obchodní politika se jako systém vztahuje vždy ke konkrétnímu státu nebo k integračnímu uskupení, které uplatňuje princip společné obchodní politiky. Z hlediska konkrétní vývozní nebo dovozní operace se pak předmět vývozu/ dovozu podřizuje vždy nejméně dvěma systémům obchodních politik suverénních států nebo integračních seskupení. Obchodní politika každého státu či integračního uskupení zahrnuje různé nástroje, které umožňují prosadit jeho záměry dotýkající se obchodních vztahů se zahraničím nebo vnitřní ekonomiky. Takovéto nástroje se člení do různých skupin. Jsou zde nástroje na ochranu vnitřního trhu a nástroje pro podporu vývozu, dále nástroje tarifní a netarifní, či nástroje autonomní a smluvní.³³

Jako nástroje na ochranu vnitřního trhu jsou užívány např. cla, či kvantitativní restrikce obchodu. Do kategorie nástrojů na podporu vývozu patří např. subvence vývozu, daňové úlevy s vazbou na vývoz, poskytování informací, vývozní služby, marketing atd.³⁴

Tarifními nástroji jsou hlavně cla, která splňují podmínku systematické aplikace. To znamená, že jejich sazby jsou předem vyhlášeny na určité období, a to právním předpisem státu (celní sazebník³⁵). Netarifní překážky obchodu, resp. netarifní obchodní opatření, jsou užívány v obchodních politikách států jako nástroje ochrany vnitřního trhu.³⁶ Radíme sem zejména para-

²⁸ ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. In: KUBIŠTA, Václav a kol. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 33. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.

²⁹ ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. In: KUBIŠTA, Václav a kol. *Mezinárodní obchod a migrace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 153. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.

³⁰ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 99.

³¹ BALDWIN, Robert Edward, KAY, David. *International Trade and International Relations*. *International Organization* [online], 1975, roč. 29, č. 1, s. 121 [cit. 28. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2706287>.

³² ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní ekonomické vztahy...*, s. 33.

³³ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 107.

³⁴ *CzechTrade - služby* [online]. czechtrade.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://www.czechtrade.cz/sluzby>.

³⁵ *Kombinovaná nomenklatura (Společný celní sazebník EU)* [online]. celnisprava.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/sazebni-zarazeni-zbozi/spolecny-celni-sazebnik-es/Stranky/default.aspx>.

³⁶ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní ekonomické vztahy...*, s. 42.

tarifní opatření (celní přírážky, dodatečné daně atd.), opatření ke kontrole cen (minimální dovozní ceny, maximální prodejní ceny atd.), finanční opatření (např. platba cla předem), kvantitativní opatření (všeobecné kvóty, kvóty bez určení dovozce atd.) a technická opatření.³⁷

Autonomní nástroje jsou implementovány do obchodní politiky na základě jednostranného rozhodnutí státu. Mohou působit pasivně (cla, kvantitativní restrikce, licence atd.) s cílem omezit nebo zamezit přístupu zahraničních výrobků na domácí trh, nebo aktivně s cílem umožnit a usnadnit vývoz (státní garance úvěru, státní úvěry atd.).³⁸ Smluvní nástroje obchodní politiky jsou uplatňovány ve dvoustranných a mnohostranných ekonomických vztazích. Mezi klasické smluvní nástroje patří obchodní smlouvy, platební dohody, úvěrové dohody atd. Obchodní dohody pak můžeme dělit na dvoustranné, mnohostranné a vícestranné.³⁹

1.3 Zahraniční obchod

Zahraniční obchod lze definovat jako obchod jedné národní ekonomiky se svým okolím, tj. s jednou či více jinými národními ekonomikami, příp. také jako obchod jednoho státu s jinými státy, shodují-li se jejich hranice s hranicemi ekonomik (národní ekonomiky zpravidla nejsou totožné s územím států).⁴⁰

Zahraniční obchod má podobu obchodních operací a institucí s mezinárodním prvkem, tedy zahraničněobchodních operací, přičemž zahraniční prvek může být definován dvěma základními způsoby, z čehož vznikají dva koncepty zahraničního obchodu: Přeshraniční koncept⁴¹, podle něhož se za zahraniční obchod považuje přechod zboží a služeb přes státní, např. celní, hranice bez ohledu na ekonomickou příslušnost prodávajícího a kupujícího, a národní koncept, podle něhož je zahraniční obchod obchodem mezi rezidenty a nerezidenty zkoumané země bez ohledu na státní hranice.⁴²

Co se týče dělení, má tento obchod řadu forem⁴³. Mezi tyto řadíme export, import a reexport (někdy i reimport) zboží a export a import služeb, a v současné době také řadu forem

³⁷ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 119.

³⁸ SVATOŠ: *Zahraniční obchod...*, s. 30.

³⁹ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 122.

⁴⁰ BOLOTOV: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 15.

⁴¹ *Pohyb zboží přes hranice* [online]. czso.cz, 8. března 2023 [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_pohybu_zbozi_preshranicni_statistika.

⁴² BOLOTOV: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 16.

⁴³ Formy zahraničního obchodu jsou terminologicky totožné s formami obchodu mezinárodního, jakožto nadřazeného pojmu.

s nestandardními tržními vztahy (odlišný přechod vlastnictví), zde např. zušlechťovací styk, merchantingové obchody atd.

Tradičními formami⁴⁴, které jsou prací užívány⁴⁵ jsou tedy export (vývoz), který znamená přechod zboží a služeb z domácí ekonomiky do zahraničí (prodej rezidenta nerezidentovi), případně přes hranice státu do zahraničí. Tento lze chápat jako hodnotu zboží a služeb, které jsou vyrobeny v dané zemi a vyvezeny do zahraničí.⁴⁶ A import (dovoz), kterým je přechod zboží a služeb ze zahraničí do domácí ekonomiky (prodej nerezidenta rezidentovi), příp. přes hranice státu ze zahraničí, nebo také hodnota zboží a služeb zakoupených v zahraničí a dovezených do dané země. Zahraniční obchod lze také dělit z hlediska teritoriální a komoditní struktury exportu a importu, a je také standardně členěn na obchod se zbožím a obchod se službami.

Úloha zahraničního obchodu v národní ekonomice je významná především v malých nebo ekonomicky vyspělých zemích, které se vyznačují vysokým podílem zahraničního obchodu na HDP, tj. velkou mírou otevřenosti v obchodě. Zahraniční obchod plní například⁴⁷ následující funkce:⁴⁸

Zahraniční obchod může mít funkci integrační, která vede k zapojení domácí ekonomiky do ekonomiky světové. Dále se jedná o faktor vnitřní a vnější ekonomické rovnováhy státu. Kdy při zvýšení efektivity alokace tuzemských a zahraničních zdrojů dochází ke zvýšení a růstu hospodářské vyspělosti země a k diferenciaci potřeb ve společnosti. Toto přispívá k prohloubení specializace ekonomiky státu. Zahraniční obchod pak mění a transformuje strukturu domácí produkce ve strukturu žádoucí v oblastech užití.⁴⁹ S touto funkcí souvisí i funkce vyrovnávání trhů zajišťující soulad mezi nabídkou a poptávkou v ekonomice. Zahraniční obchod může dále sloužit i jako růstový faktor, kdy se zahraničně obchodní směna projevuje i jako faktor zvyšování konkurenceschopnosti ekonomik tím, že prostřednictvím pohybu zboží přináší do importní země informace o nové kvalitě, technologiích, know-how atd.

⁴⁴ KNAP, Libor. *Analýza zahraničního obchodu České republiky ve sledovaném období s důrazem na proexportně orientované firmy*. Liberec, 2015. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta ekonomická, Katedra ekonomie. Vedoucí práce Iva Nedomlelová. s. 28.

⁴⁵ Méně tradičními formami zahraničního obchodu se nebudeme zabývat.

⁴⁶ STRNAD, Pavel, KRAUSOVÁ, Andrea. *Mezinárodní marketing*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 16.

⁴⁷ Zde za účelem nastínění důležitosti zahraničního obchodu pro státy vybrány pouze některé funkce.

⁴⁸ BOLOTOV: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 20.

⁴⁹ PLCHOVÁ, Božena. In: KUBIŠTA, Václav a kol. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 231. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.

Dochází tedy k přenosu informací a stimulů z vnějšího prostředí do domácí ekonomiky, stejně jako dochází ke stimulaci růstu HDP skrze zahraniční obchod.⁵⁰

1.4 Pojem mezinárodní obchod

Mezinárodní obchod je v našem pojetí druhem mezinárodních ekonomických vztahů, resp. vztahů mezi subjekty světové ekonomiky. Jde o obchod uskutečňovaný v globálním prostředí a spolu se zahraničními investicemi jde o jednu ze dvou hlavních forem mezinárodního podnikání.⁵¹ Mezinárodní obchod je pak nejstarší z vnějších ekonomických vztahů.⁵² Lze jej definovat jako souhrn zahraničněobchodních aktivit dvou a více národních ekonomik, případně států, shodují-li se jejich hranice s hranicemi ekonomik. Je tedy součtem dvou a více zahraničních obchodů. Tento termín se používá výhradně pro směnu probíhající mezi subjekty, které jsou považovány různými právními normami za subjekty z rozdílných států (nikoliv národů)⁵³. Mezinárodním obchodem lze pak také chápat směnné relace uskutečňované přes hranice národních ekonomik.⁵⁴

Co se týče dělení mezinárodního obchodu, je toto obdobné jako dělení zahraničního obchodu. Ten může být definován taktéž ve dvou konceptech: v přeshraničním, kdy představuje agregaci zahraničního obchodu podle přeshraničního pojetí, a v národním, který je agregací zahraničního obchodu podle národního pojetí. Mezinárodní obchod lze také zkoumat z hlediska teritoriální a komoditní struktury, kde je rovněž členěn na mezinárodní obchod se zbožím a se službami.

Z hlediska teritoriální struktury má mezinárodní obchod tři struktury: První je obchod uvnitř regionů, (vnitroregionální), např. uvnitř Evropy, Severní Ameriky či uvnitř Asie, či obchod uvnitř regionálních integračních uskupení, např. uvnitř EU, CEFTA apod. Další strukturou je obchod mezi regiony, např. zahraniční obchod Evropy s Asií, a zahraniční obchod regionálních integračních uskupení, zde pak např. zahraniční obchod EU, zahraniční obchod

⁵⁰ ZEMANOVÁ, Lucie. *Analýza a hodnocení vývoje teritoriální struktury zahraničního obchodu České republiky po roce 2000*. Praha, 2015. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomie a managementu. Vedoucí práce Anna Kalinová. s. 7.

⁵¹ BOLOTOV: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 13.

⁵² SIMOTOVÁ, Vendula. In: MULAČOVÁ, Věra a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013, s. 439.

⁵³ ŠTASTNÝ, Dan. *Mezinárodní obchod: teorie a politika*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 11.

⁵⁴ STRÝČKOVÁ, Petra. *Teorie mezinárodního obchodu a jejich praktické využití v zahraničně obchodní politice ČR*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta ekonomicko-správní, Katedra ekonomie. Vedoucí práce Monika Jandová. s. 10.

CEFTA atd. Poslední nejširší strukturu pak tvoří celkový světový obchod zahrnující všechny země světa.⁵⁵

Tato práce pracuje s kombinací více dělení, konceptů a struktur, přičemž je třeba reflektovat oba výše uvedené koncepty. V oblasti komoditní struktury se pak zabýváme obchodem se zbožím. V oblasti teritoriální struktury se zabýváme jak obchodem uvnitř regionu (v rámci EU), tak obchodem světovým v nejširším pojetí, přičemž se zaměřujeme na jedno integrační uskupení.

Dále je nutné definovat příčiny vzniku mezinárodního obchodu. Zde lze pak obecně říci, že vnikl z přirozené nerovnosti lidí ve schopnostech provádět různé činnosti a v důsledku nerovnoměrného rozložení produkčních podmínek. Konkrétně mezi hlavní důvody vzniku vzájemného obchodu mezi zeměmi patří:⁵⁶ Odlišnosti ve výrobních podmínkách jednotlivých států, kdy je každá země vybavena rozdílnými přírodními zdroji, a zároveň leží v odlišných klimatických a geografických podmínkách. Dále rozdíly ve spotřebitelském vkusu, přičemž obyvatelé různých států mohou mít odlišné preference ve spotřebě. Další příčinou je možnost klesajících nákladů z velkovýroby u některých států, kdy jsou v různých zemích různé statky vyráběny s odlišnými náklady. Poslední příčinou může být konflikt mezi výrobou a spotřebou, kdy země nejsou schopny v roli výrobce uspokojit veškeré své požadavky jako spotřebitele.

Úlohou mezinárodního obchodu je pak agregace funkcí zahraničního obchodu a je obdobná podstatě obchodu v národní ekonomice. Lze sem pak řadit tyto úlohy:⁵⁷ Mezinárodní obchod zajišťuje soulad mezi strukturou světové nabídky a poptávky, přeměňuje světový výrobní, resp. dodavatelský sortiment na sortiment určený pro další světovou výrobu a spotřebu, přispívá k vyrovnávání trhů a odstranění disparit ve světě, přenáší informace, technologie a nároky mezi jednotlivými ekonomikami a představuje významnou součást mezinárodních ekonomických vztahů, jelikož je úzce spjat s mezinárodním pohybem kapitálu a mezinárodním měnovým systémem. Celkově tento obchod (v užším pojetí i zahraniční obchod) hraje stále významnější roli ve většině národních ekonomik světa a v ekonomice světové.

Faktory působící na mezinárodní obchod lze rozdělit do několika skupin. Lze hovořit o faktorech ekonomických, sociálních a kulturních, či technologických. Mezi ekonomické faktory řadíme hospodářskou politiku vlády, a to zejména její obchodní politiku a nástroje

⁵⁵ BOLOTOV: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 18.

⁵⁶ STRÝČKOVÁ: *Teorie mezinárodního obchodu...*, s. 12.

⁵⁷ BOLOTOV: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 25.

obchodní politiky státy používané⁵⁸ (viz. kap. 1.2.), kurzovou politiku, vztah k zahraničním investorům a celkovou otevřenost k zahraničnímu obchodu. Co se týče sociálních a kulturních faktorů, samotná kultura a sociální prostředí mají významný vliv na smýšlení a (spotřební) chování jedinců. Spotřeba v daném kulturním prostředí je jednou z důležitých informací pro exportéry hledající odbytiště pro své výrobky.⁵⁹ Mluvíme-li o technologických faktorech, technologická vyspělost země vypovídá o míře využívání moderních technologií, které jsou zaměřeny na zefektivnění vztahů mezi dodavateli a odběrateli především v oblastech mezinárodní logistiky a distribuce. Platí zde pravidlo, že čím více je země vyspělejší po technologické stránce, tím je jednodušší přístup na její trh.⁶⁰

Taktéž je nutno stanovit, že pokud budeme na problematiku vlivů pohlížet z širšího hlediska, je možno konstatovat, že vlivy působící na mezinárodní obchod jsou v podstatě totožné s vlivy, jež působí na vnější ekonomické vztahy (jež jsou prvek mezinárodního obchodu), (viz. kap. 1.1.).

Na konci kapitoly je potřeba přiblížit subjekty mezinárodního obchodu. Ten je pak druhem ekonomických transakcí např. mezi těmito subjekty: soukromými ekonomickými subjekty uvnitř národních ekonomik, tj. jednotlivci/domácnostmi a podniky; nadnárodními ekonomickými subjekty, např. multinacionálními podniky; ekonomickými subjekty veřejného sektoru jednotlivých států, územních celků a integračních uskupení, ministerstvy, organizacemi se zvláštním statutem, centrálními bankami atd.; příležitostně některými ekonomickými subjekty neziskového sektoru.

Do mezinárodního obchodu jsou potom zapojeny hlavně první dvě skupiny, které jsou skutečnými účastníky obchodních operací (soukromé ekonomické subjekty působícími uvnitř národních ekonomik a nadnárodní ekonomické subjekty). V ekonomických statistikách jsou jednotlivé subjekty zpravidla agregovány do větších celků. Zde pak hovoříme o zemích; integračních uskupeních (EU, CEFTA apod.); regionech a kontinentech (Evropa, Afrika, Asie apod.).⁶¹

⁵⁸ Zde taktéž zahraničněobchodní politika jednotlivých integračních uskupení, jejichž je daný stát členem (např. společná obchodní politika EU).

⁵⁹ MACHKOVÁ, Hana. *Mezinárodní marketing: nové trendy a reflexe změn ve světě*. 3. vydání. Praha: Grada, 2009, s. 31.

⁶⁰ Tamtéž s. 36 an.

⁶¹ BOLOTOV: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 18.

2 Středoevropská zóna volného obchodu a její role na poli mezinárodní obchodní směny

Středoevropská zóna volného obchodu (CEFTA) je regionální mezinárodní uskupení, které bylo založeno 21. prosince 1992 v Krakově. Hlavním důvodem, který vedl ke vzniku tohoto uskupení byl špatný stav ekonomiky států střední a východní Evropy (SVE). U těch nastalo období politických a ekonomických změn a restrukturalizací jejich hospodářství po rozpadu Sovětského svazu. To vedlo k propadu jejich HDP a kupní síly obyvatelstva. Problém nastal také z důvodu otevření jejich ekonomik na bázi liberalizace vnějších ekonomických vztahů a následné nekonkurenceschopnosti místních výrobců a exportérů vůči Západu. Dále se např. snížil jejich podíl na světovém exportu, došlo ke změně struktury vývozu, kdy narůstal vývoz nekvalitního zboží, nebo došlo k utlumení obchodních vazeb mezi těmito státy navzájem atd.⁶²

Vedle uvedených negativních jevů byl impulsem pro regionální spolupráci také tlak EU (tehdejší Evropské společenství - ES), jelikož cílem států SVE bylo plné členství v EU. Z pohledu EU byla úspěšná regionální spolupráce předpokladem, že tyto státy budou schopny fungovat i v rámci jejich struktur. Regionální integrace měla také urychlit celkovou integraci a být jejím předstupněm.⁶³

2.1 Dohoda CEFTA

Dohoda o volném obchodu (Dohoda CEFTA)⁶⁴ vstoupila v platnost k 1. březnu 1993. Jejím hlavním úkolem bylo obnovení obchodních vazeb mezi zakládajícími státy spolu s úsilím uspíšit společnou ekonomickou liberalizací⁶⁵ svůj vstup do ES. Dohoda byla sjednána v souladu s Všeobecnou dohodou o obchodu a clech (GATT).

Zakládajícími státy byly Československo (rozdělením se staly členy ČR a Slovensko), Maďarsko a Polsko. Později se přidaly také Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko. Všem těmto zemím zaniklo členství k datu jejich vstupu do EU.⁶⁶ Zakládající státy usilovaly o vstup do EU

⁶² PLCHOVÁ, Božena. *Středoevropská dohoda o volném obchodě - CEFTA*. Praha: Oeconomica, 2003, s. 5.

⁶³ Tamtéž s. 6-7.

⁶⁴ KORNFELD, Phoebe. CZECH REPUBLIC-HUNGARY-POLAND-SLOVAK REPUBLIC: CENTRAL EUROPEAN FREE TRADE AGREEMENT (CEFTA). *International Legal Materials* [online], 1995, roč. 34, č. 1, s. 3-42 [cit. 28. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20698412>.

⁶⁵ Liberalizace v ekonomii představuje uvolnění platných norem a právních omezení. Uvolnění klade důraz na osobní svobodu jednotlivce zajištěnou především skrze minimální státní zásahy do ekonomické sféry.

⁶⁶ *ENCYKLOPEDIIE EU, EU od A do Z - Cefta* [online]. euroskep.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskep.cz/evropska-unie/encyklopedie-eu/eu-od-a-do-z/c-d/>.

spolu se společnou strategií, jak toho dosáhnout. Dále usilovaly o posílení regionální spolupráce v obchodu, dopravě, clech a dalších oblastech. Cíle se snažily dosáhnout vytvořením zóny volného obchodu (do roku 2001)⁶⁷ a využitím výhod liberalizace obchodu. Vytvoření zóny volného obchodu se opíralo o čl. XXIV dohody GATT.⁶⁸

Dohoda CEFTA tvořila základ pro snižování a odstraňování bariér vzájemného obchodu tarifního i netarifního charakteru. Dohoda upravovala odstraňování překážek v oblasti průmyslových a zemědělských produktů a oblasti spojené s realizací liberalizace obchodu.

Kapitola první se týkala obchodu s průmyslovými výrobky. Ta stanovovala postupy pro odstraňování tarifních překážek obchodu, dávek rovnajících se clům a netarifních překážek obchodu. Dle kapitoly nesměly být stanoveny žádné nové překážky a cla byly odbourávány podle harmonogramu. Kapitola druhá se týkala obchodu se zemědělskými a potravinářskými produkty. Zde byly ustanoveny týkající se koncesí, vazby těchto koncesí na vnitřní agrární politiku a ustanovení o zvláštních ochranných opatřeních.⁶⁹ Dohoda předpokládala úplnou liberalizaci obchodu s průmyslovými výrobky, a selektivní liberalizaci obchodu se zemědělskými výrobky.⁷⁰ Třetí kapitola se zabývala širokou škálou oblastí souvisejících s obchodní liberalizací, např. pravidly původu zboží, ochrannými a institucionálními opatřeními atd.⁷¹

Co se týče charakteru CEFTA, jednalo se pouze o mezinárodní dohodu, nikoli organizaci (na rozdíl od EU), jelikož smluvní strany neměly zájem o vytvoření institucionálních struktur⁷² (např. stálé orgány). CEFTA působila jako nástroj pro ekonomický integrační dialog. CEFTA taktéž nevystupovala jako jednotný subjekt, ale jako seskupení suverénních států, kdy byly dohody uzavírány s každým státem zvlášť (smlouvy uzavírány na bilaterální bázi).⁷³ Státy zde své pravomoci nedelegovaly na jiný subjekt, jednalo se o integraci rovnocenných partnerů.⁷⁴

⁶⁷ CEFTA si po celou dobu své existence zachovává formu zóny volného obchodu.

⁶⁸ KORNFELD: *CZECH REPUBLIC-HUNGARY-POLAND-SLOVAK REPUBLIC: CENTRAL...*, s. 9 (čl. 1).

⁶⁹ Tamtéž s. 9-11 (Kapitola I. a II.).

⁷⁰ U zemědělských a potravinářských položek se jednalo o liberalizaci selektivní, která zahrnovala jen část výrobků, u nichž došlo ke snížení překážek, a nikoli k úplnému odstranění.

⁷¹ Touto kapitolou, která upravovala ostatní formy spolupráce mezi členy CEFTA uskupení, se narozdíl od předchozích kapitol blíže zabývat nebudeme. Jedinou výjimku představují některá ochranná a jiná omezení obchodu (obsažená v kap. III.), která se vztahují i na rozpracované oblasti liberalizace obchodu s průmyslovými a zemědělskými výrobky.

⁷² CEFTA byla řízena tzv. Společným výborem složeným z národních ministrů odpovědných za oblast vnějších ekonomických vztahů, tedy z ministrů hospodářství nebo průmyslu a obchodu.

⁷³ DANČÁK, Břetislav. *Integrační pokusy ve střeoevropském prostoru I*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 1998, s. 54

⁷⁴ DOKULILOVÁ, Magdalena. *Význam dohody CEFTA pro vstup vybraných zemí střední Evropy do Evropské unie*. Brno, 2014. Magisterská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. Vedoucí práce Vít Hloušek. s. 16.

Dohoda předpokládala možnost modifikací, přičemž k těmto došlo několikrát. V návaznosti na modifikace došlo k přijetí řady dodatkových protokolů upravujících rychlost a způsob odbourávání překážek obchodu i jeho liberalizací. O členství v CEFTA navíc projevíly zájem i další země, zejména Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko. Proto byla v roce 1995 přijata Doplňková dohoda k CEFTA. Po odchodu zakládajících států v roce 2004, rozšířila CEFTA svoji agendu o liberalizaci v oblasti veřejných zakázek a prohloubila liberalizaci zemědělství.

2.2 Ochranná opatření a jiná omezení obchodu možná v rámci CEFTA⁷⁵

V rámci dohody CEFTA byla stanovena možnost uplatnění obecných ochranných opatření a výjimek v obchodu jak s průmyslovými, tak zemědělskými výrobky v případě, že by přílišná liberalizace ohrožovala jejich výrobu. Ochranná opatření v Dohodě vycházela hlavně z obdobných ustanovení uvedených v GATT. Vedle toho se dohoda pokusila definovat možné překážky vzájemného obchodu a kroky k nim vedoucí, které pak vylučovala.⁷⁶ V tomto směru pak například tyto články Dohody⁷⁷.

Čl. 17 vylučoval vnitřní zdanění. Ten dále uvádí, že se strany zdrží opatření nebo praktik vnitrostátní fiskální povahy, zavádějících přímo nebo nepřímo diskriminaci mezi produkty pocházející ze smluvních stran. V čl. 18 byly stanoveny výjimky z možných omezení. Dohoda dle tohoto článku nevyklučuje zákazy nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu zboží odůvodněné veřejnou mravností, veřejným pořádkem nebo veřejnou bezpečností; ochranou zdraví a života lidí, zvířat nebo rostlin; ochranou duševního vlastnictví atd. Následně však stanovuje, že tyto opatření nesmějí sloužit jako prostředky diskriminace nebo omezování obchodu stran. Dále pak čl. 19 obsahoval bezpečnostní výjimky, zejména ve vztahu obchodu se zbraněmi. Čl. 27 se vztahoval k obecným ochranným opatřením. Ten (zjednodušeně) uváděl, že v případě dovozu produktu v tak zvýšeném množství a za takových podmínek, že tento dovoz působí nebo hrozí způsobit újmu domácím výrobcům podobných nebo konkurujících si výrobků na území dovážející strany, nebo vážné narušení odvětví hospodářství, může smluvní strana v souladu s podmínkami stanovenými v Dohodě přijmout vhodná opatření. Čl. 30 se vztahoval k plnění povinností smluvních stran, přičemž strany byly povinny přijmout veškerá

⁷⁵ Tato kapitola se vztahuje na výrobky průmyslové i výrobky zemědělské.

⁷⁶ DOKULILOVÁ: *Význam dohody CEFTA pro vstup...*, s. 22.

⁷⁷ Uvedeny jen příklady opatření. Dohoda CEFTA obsahovala množství dalších.

opatření potřebná ke splnění závazků plynoucích z Dohody a čl. 31 se dotýkal postupu pro uplatňování ochranných opatření⁷⁸.

Z výše uvedeného textu tedy nutno shrnout, že smluvním stranám bylo dovoleno přijmout škálu ochranných opatření obchodu v případě, že strana čelí hrozbě významného ohrožení vlastního trhu, či hospodářství. Jedinou podmínkou pro aplikaci opatření byla existující hrozba.

2.3 Liberalizace obchodu s průmyslovými výrobky

Obchod s průmyslovými výrobky byl upraven první kapitolou Dohody, která rovněž uváděla postupy pro odstraňování tarifních překážek obchodu (cel), dávek rovnajících se clům a netarifních překážek obchodu (zákazy množstevních omezení vývozu a dovozu včetně licencí a obdobných opatření). Dohoda uváděla, že nemohou být zavedeny žádné nové překážky přičemž budou stávající překážky odstraněny k datu zahájení provádění dohody s výjimkami uvedenými v přílohách a protokolech. Pro cla byl sjednán harmonogram jejich snižování a odstranění. V Dohodě pak bylo dále uvedeno, že snížení cel mělo probíhat v souladu s Uruguayským kolem GATT⁷⁹.

Ve vztahu k dovozním clům čl. 3 Dohody: „*Nebudou zavedena žádná nová dovozní cla v rámci obchodu mezi smluvními stranami.*“ Vzhledem k tomu, že ČR a Slovensko již měli mezi sebou celní unii, tato ustanovení o rušení cel byla popsána pouze ve třech bilaterálních protokolech.⁸⁰ Na zmíněný čl. pak navazuje čl. 5, který doplňuje: „*Žádné nové dávky s účinkem rovnajícím se dovozním clům nebudou zavedeny mezi smluvními stranami. Všechny dávky s účinkem rovnajícím se dovozním clům budou zrušeny v den vstupu této dohody v platnost s výjimkou těch uvedených v příloze II.*“ Z tohoto také vyplývá, že odstraňování překážek nastalo dnem, kdy začala být dohoda prováděna (s výjimkami). Obdobně pak nesměla být zavedena žádná nová cla vývozní či dávky s rovnocenným účinkem mezi smluvními stranami dle čl. 7. Ten taktéž stanovuje, že všechna vývozní cla a dávky účinkem rovnajícím se vývozním clům musela být zrušena do 1. ledna 1997.

Čl. 8 a 9 stanovovaly zákaz zavedení nových množstevních omezení dovozu a vývozu nebo opatření s rovnocenným účinkem, a současně uvádí, že všechna existující množstevní

⁷⁸ Ochranné opatření musela být vždy přiměřená dané situaci.

⁷⁹ Sdružení obrany spotřebitelů. *Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT), Uruguayské kolo* [online]. Businessinfo.cz, 19. prosince 2002 [cit. 5. ledna 2023]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/vseobecna-dohoda-o-clech-a-obchodu-gatt/5/>.

⁸⁰ Protokol 1 stanovoval plán odstraňování cel pro průmyslové výrobky mezi ČR a Slovenskem na straně jedné, a Maďarskem na straně druhé. Protokol 2 mezi ČR a Slovenskem, a Polskem, a 3 mezi Polskem a Maďarskem.

omezení dovozu a vývozu a opatření s rovnocenným účinkem musela být zrušena v den vstupu Dohody v platnost s výjimkami uvedenými v příslušných přílohách.

Co se týče časového rozvrhu procesu liberalizace obchodu s průmyslovými výrobky, ten byl obsažen v protokolech 1 až 3, přičemž protokol 1 rozděloval výrobky do tří skupin dle citlivosti.⁸¹ Dále blíže k procesu liberalizace obchodu s průmyslovými výrobky.⁸²

Po vstupu Dohody v platnost (březen 1993) bylo 60 % polského průmyslového exportu do Maďarska a 53 % maďarského průmyslového exportu do Polska osvobozeno od cla. V případě polského vývozu do Československa to bylo 67 %, opačně pak 19 %. V roce 1997 bylo nejvíce otevřeno obchodu s průmyslovými výrobky (bezcelní obchod) Slovensko a ČR, které byly následovány Maďarskem a nejméně otevřeným Polskem.⁸³

Liberalizace v této oblasti byla urychlována přijetím dodatečných protokolů. Dodatečný protokol č. 1 upravoval existující protokoly a zkracoval přechodné období pro snížení cel u nejcitlivějších výrobků. Dodatečný protokol č. 2 nahrazoval některé dosavadní protokoly a opět zkracoval přechodné období pro nejcitlivější výrobky.⁸⁴ Roku 1996 pak bylo až 80 % obchodu s průmyslovými výrobky osvobozeno od cel. V roce 1999 pak došlo ke zrušení cel na všechny průmyslové produkty s výjimkou těch, které spadaly do kategorie citlivé zboží.⁸⁵

V důsledku kontinuálního rozmachu obchodu s průmyslovými výrobky lze tvrdit, že zóna volného obchodu vznikla v tomto sektoru mezi zakládajícími státy CEFTA a Slovinskem již v roce 1997, kdy bylo clem zatíženo jen 3 %⁸⁶ obchodu. Dohoda však v tomto období fungovala pouze na dvoustranných smlouvách a opatřeních, což následně způsobovalo v některých odvětvích průmyslu problémy. Dodatečný protokol č. 8 byl přijat v roce 1999 a byl posledním protokolem ovlivňujícím tuto oblast. Stanovoval, že kvantitativní omezení na dovoz spolu s opatřeními rovnocenného účinku budou zrušena ČR, Slovenskem a Maďarskem na konci přechodného období. U některých citlivých výrobků byla však stále užívána kvantitativní omezení na dovoz všemi zakládajícími státy.⁸⁷

⁸¹ V protokolu 1 byly průmyslové výrobky rozděleny do kategorií podle citlivosti. Tento protokol se vztahoval k ČR a Slovensku na straně jedné, a Maďarsku na straně druhé.

⁸² DANGERFIELD, Martin. *Subregional Economic Cooperation in Central and Eastern Europe: The Political Economy of CEFTA*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2000, s. 44.

⁸³ DANGERFIELD: *Subregional Economic Cooperation...*, s. 52.

⁸⁴ DOKULILOVÁ: *Význam dohody CEFTA pro vstup...*, s. 26-27.

⁸⁵ CIEŠLIK, Andrzej, HAGEMEJER, Jan. The Effectiveness of Preferential Trade Liberalization in Central and Eastern Europe. *The International Trade Journal* [online], 2011, roč. 25, č. 5, s. 523 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/233482075_The_Effectiveness_of_Preferential_Trade_Liberalization_in_Central_and_Eastern_Europe.

⁸⁶ Dle DP Význam dohody CEFTA pro vstup vybraných zemí střední Evropy do EU se tento údaj u jednotlivých autorů liší, lze však konstatovat, že se zdroje pohybují v rozmezí do 10 %.

⁸⁷ DANGERFIELD: *Subregional Economic Cooperation...*, s. 48.

Závěrem kapitoly je na místě zhodnotit liberalizaci v oblasti průmyslu. Ta se ve své době ukázala jako velmi úspěšná, neboť dokázala zabránit propadu vzájemného obchodu mezi členskými státy. V rámci CEFTA bylo období odstraňování bariér obchodu snižováno a v roce 1997 bylo bezcelně obchodováno přes 90 % zboží. Veškerá přechodná období a krátkodobá omezení limitující volný obchod skončila úplně v této oblasti v roce 2003⁸⁸. Díky CEFTA se ve střední Evropě liberalizoval průmyslový trh s téměř 100 miliony obyvatel. Dohoda takto během krátkého období efektivně snížila celní a jiné bariéry na průmyslové zboží pouze na základě bilaterálně uzavíraných dohod, a to i bez většího stupně institucionalizace své organizace a struktury. Státy se takto díky vzájemné spolupráci do jisté míry připravily na členství v EU a začlenění do jejího jednotného trhu.⁸⁹

2.4 Liberalizace obchodu se zemědělskými výrobky

Liberalizace obchodu se zemědělskými výrobky byla upravena v kapitole druhé. Seznam výrobků a spadajících pod ustanovení Dohody je uveden v kapitole 1 až 24 harmonizovaného popisu a číselného označení zboží, který je uveden v příloze 1 Dohody.⁹⁰ Kapitola druhá obsahovala především ustanovení o vzájemném poskytnutí koncesí a opatření na ochranu vlastního trhu. Dále vybrané články kapitoly.

Čl. 12 zakotvil povinnost stran poskytnout si navzájem koncese, specifikované v protokolech dohody. Protokoly byly bilaterální, přičemž ČR a Slovensko vystupovaly jako jeden celek. Čl. 12 také zdůrazňoval, že Dohoda bere v potaz specifické postavení zemědělství v jednotlivých státech, i zvláštnosti zemědělských výrobků, stejně jako pravidla zemědělských politik smluvních stran a důsledky multilaterálních jednání v GATT. Čl. 13 konstatoval, že příslušné politiky smluvních stran nebudou omezeny. Toto se týkalo i přijetí opatření v rámci těchto politik, včetně implementace výsledků Uruguayského kola GATT. Čl. 14 stanovoval specifická ochranná opatření. Zde pak uvedeno, že pokud dovozy produktů pocházející z jedné ze smluvních stran, která je předmětem koncesí poskytnutých v rámci Dohody, způsobí závažné narušení trhů druhé smluvní straně/stranám, dotčené strany zahájí konzultace, aby našly vhodné řešení. Do nalezení řešení může dotčená strana přijmout opatření, které považuje za nezbytné (omezení dovozu za účelem ochrany vlastního trhu). Čl. 15 pak upravoval sanitární a fytosanitární opatření.

⁸⁸ Tato omezení se ale týkala jen malého výčtu zboží a zemí.

⁸⁹ DOKULILOVÁ: *Význam dohody CEFTA pro vstup...*, s. 32.

⁹⁰ KORNFELD: *CZECH REPUBLIC-HUNGARY-POLAND-SLOVAK REPUBLIC: CENTRAL...*, s. 10 (čl. 11).

Zemědělských produktů se týkala selektivní liberalizace. Ta se dotkla jen vybraných výrobků⁹¹, a to jen v podobě snížení existujících překážek obchodu (zde pouze cel), nikoli jejich odstraněním. Bylo počítáno pouze s bilaterálními koncesemi, které neměly narušit vnitřní zemědělskou politiku stran a které byly vzájemně vyrovnané.⁹² V rámci liberalizace zemědělských výrobků byly koncese od počátku omezené. Žádná ze stran dohody nesouhlasila s významnějšími koncesemi ke vstupu na vlastní trhy, pro základní zemědělské a potravinářské výrobky.⁹³ Navíc v čl. 14 Dohoda poskytovala státům velmi široké pravomoci pro ochranu vlastního agrárního trhu, jelikož nespécifikovala druh, rozsah, adekvátnost nebo délku trvání ochranných opatření. Dále blíže k procesu liberalizace v oblasti zemědělských výrobků.

Roku 1994 byl v rámci států CEFTA (a Slovinska) stanoven plán redukovat cla uvalená na vzájemný obchod se zemědělskými výrobky o 50 % od ledna 1996. Rovněž zde byla snaha o stabilní snižování ostatních překážek a zavedení volného obchodu se zemědělskými výrobky do konce roku 1998.⁹⁴ V září 1995 se státy dohodly na ukončení platnosti původně sjednaného systému udílení dvoustranných koncesí formou různého snížení dovozních cel. Nově zavedly systém, kombinující mnohostrannou a dvoustrannou liberalizaci.⁹⁵

Dodatečný protokol č. 3 z prosince 1995 nahrazoval některé původní protokoly a stanovil 1. leden 2000 za nové datum pro úplnou liberalizaci obchodu se zemědělskými komoditami⁹⁶. Dle tohoto protokolu byly dále jednotlivé druhy zboží rozčleněny do čtyř kategorií, a dle povahy citlivosti vůči zahraniční konkurenci u nich byl stanoven harmonogram odstraňování cel. Poslední dodatečný protokol před vstupem zakládajících států do EU byl v této oblasti přijat v roce 2003 a prohluboval koncese na obchod se zemědělskými výrobky.⁹⁷

Závěrem kapitoly je potřeba zhodnotit proces liberalizace obchodu se zemědělskými výrobky. Zde můžeme stejně jako u průmyslových výrobků pozorovat určitý pokrok, spočívající např. v rozšíření vzájemných koncesí a výraznému snížení či odstranění cel a kvót u většiny výrobků. Od roku 1996 pak probíhal obchod u třetiny těchto výrobků bezcelně. Dovozní cla a kvantitativní překážky přetrvávaly do roku 2004, avšak pouze u nejcitlivějších položek. Na druhou stranu se celkový potenciál, který představovala liberalizace obchodu

⁹¹ Výrobků, které se nepěstovaly ve státě, jež je měl dovážet, nebo se produkovaly pouze v malém množství.

⁹² PLCHOVÁ: *Středoevropská dohoda o volném...*, s. 13.

⁹³ BISKUP, Józef. Central European Free Trade Area. *Eastern European Economics* [online], 1994, roč. 32, č. 5, s. 67 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4379977>.

⁹⁴ RUDKA, Andrzej, MIZSEI Kálmán. The Fall of Trade in East-Central Europe. Is CEFTA the Right Solution? *Russian & East European Finance and Trade* [online], 1994, roč. 30, č. 1, s. 17 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27748994>.

⁹⁵ PLCHOVÁ: *Středoevropská dohoda o volném...*, s. 13.

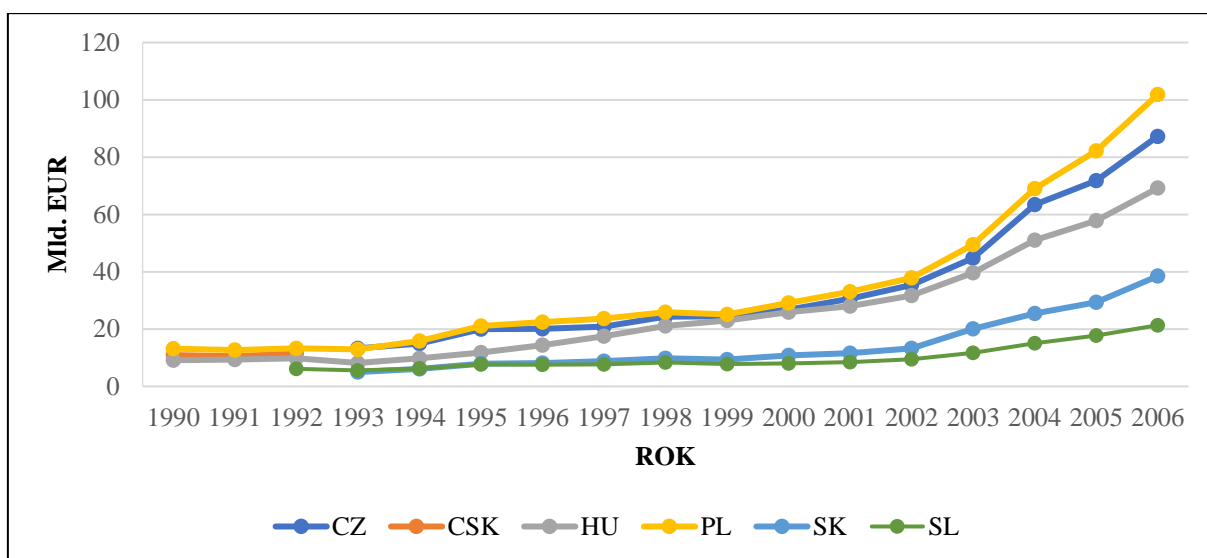
⁹⁶ Tento cíl nebyl splněn.

⁹⁷ DOKULILOVÁ: *Význam dohody CEFTA pro vstup...*, s. 38.

v oblasti, nepodařilo naplnit⁹⁸. Přestože obchod se zemědělskými výrobky představoval zhruba jen 10% vzájemné výměny, oproti obchodu s průmyslovými výrobky byla tato liberalizace zdoluhavá a omezená. K úplné liberalizaci agrárního obchodu pak nikdy nedošlo.⁹⁹

2.5 Data vztahující se k obchodu jednotlivých členských států CEFTA

Zde jsou nejprve uvedeny grafy vztahující se k celkovému mezinárodnímu obchodu vybraných států v období působení Dohody CEFTA, a následně grafy vztahující se k jejich obchodu s průmyslovými a zemědělskými výrobky.¹⁰⁰

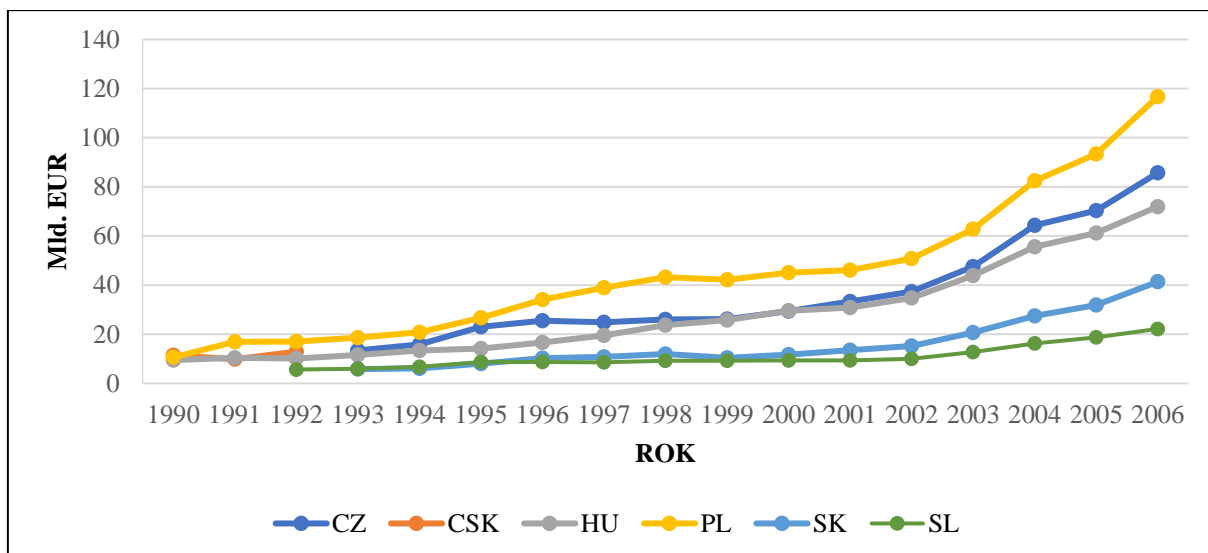
Graf 1: Hodnota vývozu zboží vybraných států CEFTA. Zpracováno dle UNCTAD.¹⁰¹

⁹⁸ Zde vnitřní i vnější okolnosti bránící prohloubení liberalizace, mezi něž patří rozšíření Dohody o Bulharsko a Rumunsko, nadprodukce, spory mezi členy CEFTA atd.

⁹⁹ DOKULILOVÁ: *Význam dohody CEFTA pro vstup...*, s. 44.

¹⁰⁰ Grafy vztahující se konkrétně k průmyslovým a zemědělským výrobkům počínají rokem 1995, jelikož data tomuto předcházející bylo problematické dohledat. Grafy k průmyslovým a zemědělským výrobkům vychází z klasifikace výrobků SITC, přičemž práce užívá 3. revizi této klasifikace (SITC rev. 3 užito v souladu s UNCTADSTAT).

¹⁰¹ Česká republika (CZ), Československo (CSK), Maďarsko (HU), Polsko (PL), Slovensko (SK), Slovinsko (SL). Zde uvedené zkratky platí pro všechny grafy této práce.

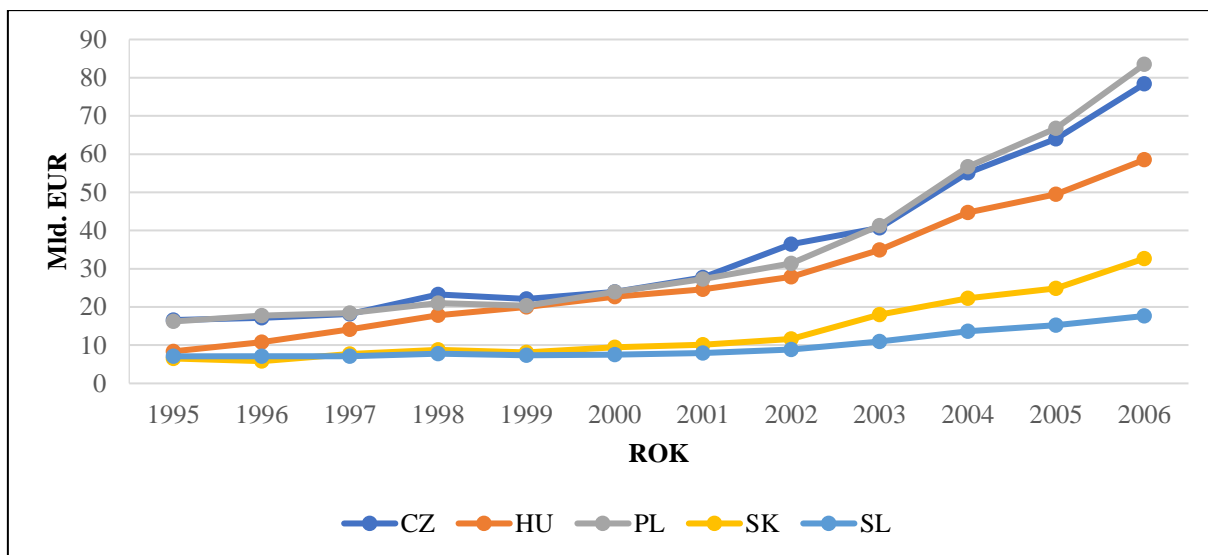
Graf 2: Hodnota dovozu zboží vybraných států CEFTA. Zpracováno dle UNCTAD.

Grafy 1 a 2 obsahují hodnoty celkového obchodu se zbožím u vybraných států CEFTA v letech 1990 až 2006. Dohoda CEFTA byla uzavřena na konci roku 1992, přičemž Slovinsko přistoupilo roku 1996. U všech vybraných pak končí jejich členství v CEFTA rokem 2004.¹⁰²

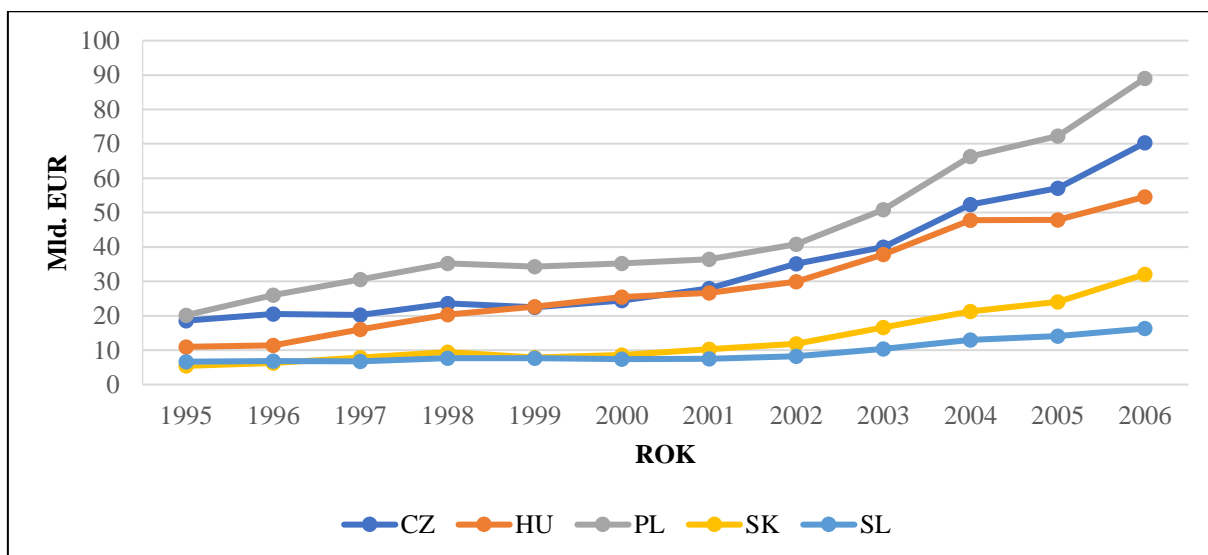
Jak u vývozu, tak dovozu, pozorujeme trend růstu hodnoty obchodu v průběhu let, kdy k tomuto dochází do roku 2004 s výjimkami u všech států. Taktéž je možno sledovat, že u zakládajících států CEFTA v okamžiku vzniku tohoto uskupení došlo ke zvýšení jak jejich vývozu, tak dovozu (s výjimkou dovozu Maďarska). Na druhou stranu Slovinsko, které přistoupilo později roku 1996, po připojení stagnovalo v obou směrech. Také je nutno říci, že v období členství v CEFTA u všech států převažoval dovoz nad vývozem, a existoval u nich tedy obchodní deficit. Na druhou stranu je však pozorovaný nárůst celkového exportu v roce 2001, kdy byla zóna volného obchodu prakticky dokončena, vůči počátečnímu stavu v roce 1993, nesporný i přes panující deficit.

Obecně Dohoda směřovala ke zvýšení obchodu zemí CEFTA navzájem. Proto lze tvrdit, že stav celkového mezinárodního obchodu států nebyl v tomto období společnou úpravou tolik dotčen. Tato úprava byla totiž značně omezená, a to jak teritoriálně, tak komoditně.

¹⁰² Roky před uzavřením Dohody a po vystoupení států jsou obsaženy za účelem nastínění vývoje obchodu u států mimo působení CEFTA. U zakládajících států jsou validní data od roku 1993, kdy Dohoda CEFTA nabyla platnost. Slovinsko se stalo nezávislé na Jugoslávii v roce 1991, proto jsou data uváděna od roku 1992.

Graf 3: Hodnota vývozu průmyslových výrobků u vybraných států CEFTA. Zpracováno dle UNCTAD.

Graf 4: Hodnota dovozu průmyslových výrobků u vybraných států CEFTA. Zpracováno dle UNCTAD.

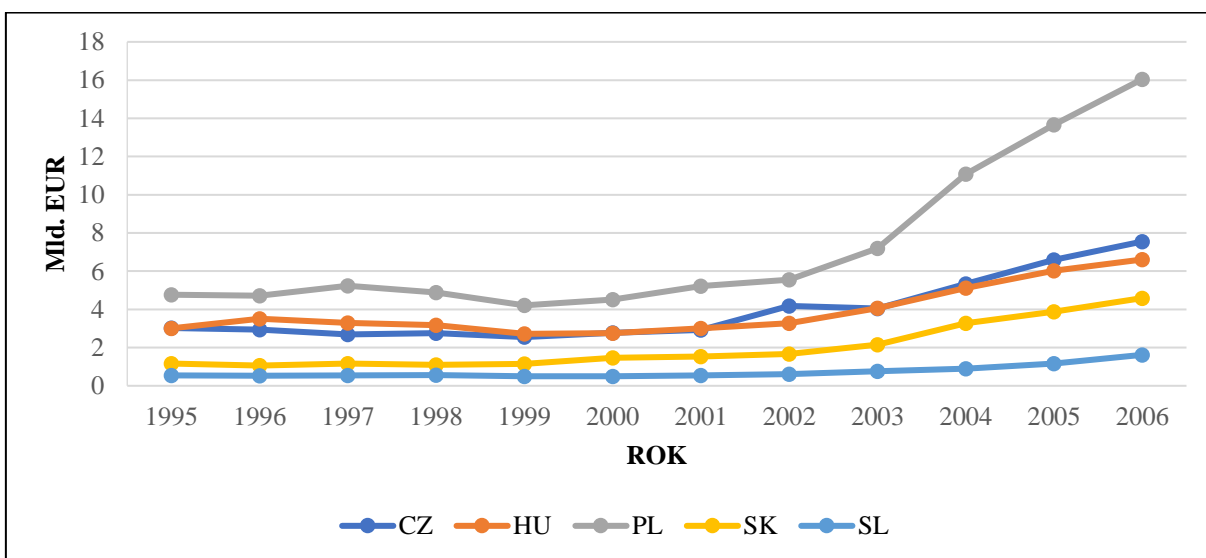
Grafy 3 a 4 ukazují, jakým způsobem se měnila hodnota obchodu s průmyslovými výrobky¹⁰³.

Hodnota obchodu v této silně liberalizované oblasti stejně jako hodnota celkového obchodu států CEFTA s výjimkami obecně rostla. Znatelnější pokles vývozu představuje vývoz ČR, Polska, Slovenska a Slovinska mezi lety 1998 a 1999, kdy došlo ke snížení hodnoty vývozu oproti předcházejícímu roku. Ke snížení v roce 1998 došlo kvůli krizi v EU, Asii a Rusku. U

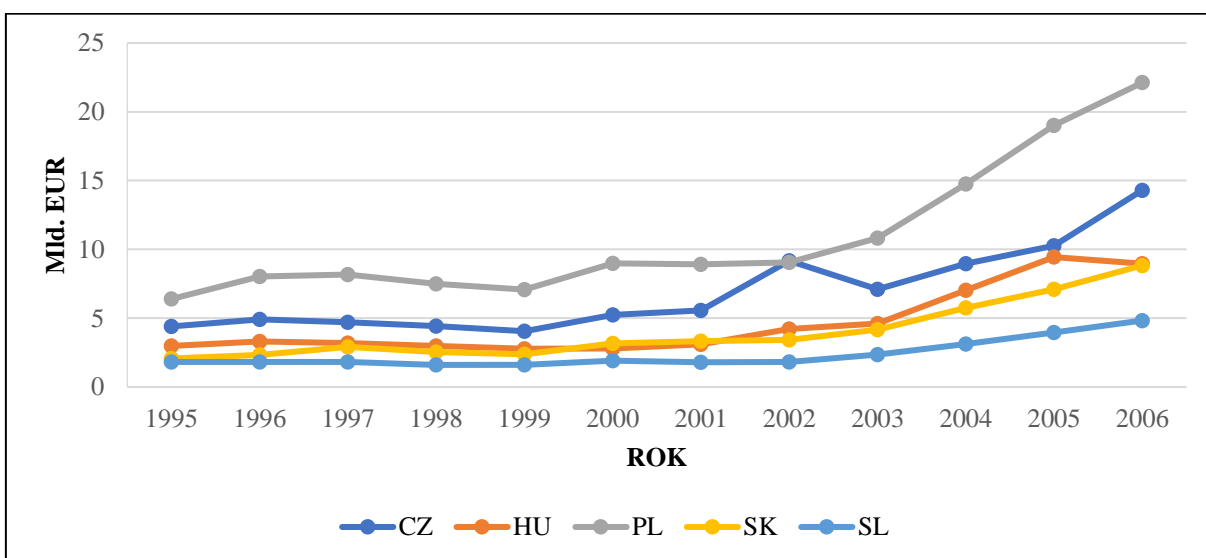
¹⁰³ Pro průmyslové výrobky obsaženy data kategorie SITC 5 až SITC 8 rev. 3.

států CEFTA zpomalil růst HDP a taktéž klesla jejich průmyslová výroba a s ní související mezinárodní obchod (u Maďarska tento pokles nepozorujeme hlavně z toho důvodu, že v jeho průmyslovém sektoru nejvíce investovaly zahraniční firmy). Toto snížení tedy nemá spojitost s liberalizační činností uskupení CEFTA.

I v sektoru obchodu s průmyslovými výrobky panoval obecně po dobu členství států v CEFTA obchodní deficit. Stejně jako u obchodu obecně můžeme však pozitivně vnímat nezanedbatelný nárůst exportu i v této oblasti. Liberalizace obchodu s průmyslovými výrobky je pak přijímána jako úspěch.

Graf 5: Hodnota vývozu zemědělských výrobků u vybraných států CEFTA. Zpracováno dle UNCTAD.

Graf 6: Hodnota dovozu zemědělských výrobků u vybraných států CEFTA. Zpracováno dle UNCTAD.

Grafy 5 a 6 prezentují, jak se měnila hodnota obchodu se zemědělskými výrobky¹⁰⁴.

Obchod v oblasti zemědělských výrobků nebyl tolik liberalizován jako obchod s výrobky průmyslovými. I přes zmíněné, stejně jako hodnota celkového obchodu států CEFTA a hodnota v sektoru průmyslu, hodnota obchodu v této oblasti, s určitými výjimkami, obecně rostla. Výjimky zde však byly častější a růst i přes jeho nepopiratelnost nebyl stabilní (zejména v případě dovozu).

I v oblasti obchodu se zemědělskými výrobky panoval obchodní deficit. Zde však opět společná úprava CEFTA v tomto sektoru napomohla růstu, a například stav exportu opět není radno přehlížet a je nutno jej brát jako pozitivum. Oproti obchodu s průmyslovými výrobky však není toto pozitivum tak výrazné, a to zejména proto, že si státy v této oblasti zachovávaly značnou autonomii a konečná liberalizace se tak dotýkala jen malého množství zemědělských výrobků.

¹⁰⁴ Pro zemědělské výrobky obsaženy data kategorie SITC 0 až SITC 4 rev. 3.

3 Evropská unie a její role na poli mezinárodní obchodní směny

EU je nadstátní organizace, která svou šíří a hloubkou přesahuje integraci v běžných mezinárodních organizacích. Ve struktuře unijních institucí se formují samostatné a na členských státech nezávislé cíle, a funguje zde supranacionální politika. EU tak vytváří a projevuje svoji vůli, k čemuž má celou řadu nástrojů, kterými ji dokáže prosadit.¹⁰⁵ EU má právní subjektivitu, a to jak v samotném unijním právu, tak i v právu vnitrostátním a mezinárodním. Vnitrostátní subjektivita se projevuje tak, že má EU ve členských státech způsobilost k právům a právním úkonům. Mezinárodněprávní subjektivita EU se projevuje tím, že může uzavírat mezinárodní smlouvy a být členem mezinárodních organizací (často vedle členských států).¹⁰⁶

Členské státy EU jsou sice nezávislé a suverénní, přesto se však spojují, aby byly na mezinárodní scéně politicky a hospodářsky silné. Nutnou podmínkou k tomu je, aby se státy části svých výsostních práv a pravomocí vzdaly a přenesly je na instituce EU¹⁰⁷, od kterých se očekává, že díky jejich rozhodování bude garantován společný zájem.¹⁰⁸ V současnosti má EU 27 členů. Euro je oficiální měnou v 19 zemích EU, a tyto země se označují jako eurozóna. Členy Schengenského prostoru¹⁰⁹ je 22 zemí EU a 4 země mimo EU.¹¹⁰

Unie je jednou z nejotevřenějších světových ekonomik. Její vnitřní trh je největším jednotným trhem na světě. Volný obchod mezi členskými státy je jedním ze základů evropské ekonomické integrace. EU rovněž usiluje o otevření světového obchodu. Pokud se zaměříme na obchod se zbožím, je nutno říci, že je EU jedním z největších světových vývozců, a spolu s Čínou a USA patří mezi tři největší. Země EU se na světovém obchodu se zbožím podílejí přibližně z 15 %¹¹¹.

¹⁰⁵ STEHLÍK: *Právo Evropské unie: Ústavní základy...*, s. 31.

¹⁰⁶ KŘEPELKA, Filip. In: TOMÁŠEK, Michal a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 121.

¹⁰⁷ Členství v Unii omezuje členské státy ve svobodě sjednávat mezinárodní smlouvy s dalšími státy, ale také mezi sebou navzájem ve věcech spadajících do pravomoci EU.

¹⁰⁸ NOVOTNÝ, Lukáš. In: ROMANCOV, Michael a kol. *Mezinárodní organizace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 53. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.

¹⁰⁹ Jedná se o společné území států, na jejichž společných hranicích nejsou prováděny hraniční kontroly osob.

¹¹⁰ Odbor azylové a migrační politiky. *Cestování po EU / Schengenu* [online]. mvcr.cz, 27. března 2023 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/cestovani-po-eu-schengenu-286796.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>.

¹¹¹ *Tři největší globální aktéři v mezinárodním obchodě se zbožím: EU, Čína a USA* [online]. ec.europa.eu, 6. dubna 2021 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_obchod_se_zbo%C5%BE%C3%ADm&oldid#T.C5.99i_nejv.C4.9Bt.C5.A1.C3.AD_glob.C3.A1ln.C3.AD_akt.C3.A9.C5.99i_v_mezin.C3.A1rodn.C3.ADm_obchod.C4.9B_se_zbo.C5.BE.C3.ADm:EU.2C.C4.8C.C3.ADna_a_USA.

EU má výhradní pravomoc vytvářet právní předpisy v oblasti obchodu a jménem svých členů uzavírá mezinárodní obchodní dohody dle pravidel WTO. Unie se aktivně obrací na země a regionální uskupení mimo EU s cílem sjednat s nimi obchodní dohody. Díky těmto dohodám mají pak EU i třetí země vzájemně výhodný přístup na trh. Vedle uvedeného EU podporuje a hájí zájmy evropského průmyslu tím, že odstraňuje překážky obchodu, aby měli evropští vývozci při přístupu na jiné trhy spravedlivé podmínky a zároveň poskytuje zahraničním dovozcům informace ohledně přístupu na Unijní trh.¹¹²

Obchod EU má z pohledu členského státu dvě základní dimenze, obchod mezi členskými státy Unie navzájem, tedy intra (vnitřní) obchod, a obchod uskutečňovaný mezi členskými státy Unie a státy nečlenskými, tedy extra (vnější) obchod. Oba druhy se dají považovat za určitou formu ekonomické integrace států v rámci EU. Intra obchod je ovlivňován (a zjednodušován) vznikem celní unie a zejména vznikem vnitřního (společného) trhu, jehož pravidla tento obchod ovlivňují. Extra obchod je ovlivňován vznikem celní unie, a uskutečňován a řízen skrze společnou obchodní politiku (SOP) a její nástroje. Z pohledu Unijního práva lze pak za zahraniční obchod označit pouze extra obchod.¹¹³

3.1 Vnitřní trh EU

V evropském regionu bylo cílem společného trhu, který vznikl na základě Římské smlouvy¹¹⁴, odstranit obchodní překážky mezi členskými státy, a dosáhnout zvýšení hospodářské prosperity. V 80. letech na ideu společného trhu navázala Evropská komise (EK), která formulovala vizi vnitřního trhu, jež měl vést k dalšímu odstranění překážek a předpokládal pokračování v prohlubování ekonomické integrace. Tato vize byla obsažena v Bílé knize¹¹⁵ pro dokončení vnitřního trhu.¹¹⁶

Plán vytvoření vnitřního trhu měl být naplněn díky tzv. novému přístupu k harmonizaci: ten spočíval v upuštění od detailní harmonizace technických pravidel pro zboží a nově jen v harmonizaci nejdůležitějších oblastí (např. bezpečnosti výrobků), přičemž se ve vztahu

¹¹² Například asistenční služba pro obchod v EU Acess2Markets.

¹¹³ Práce za zahraniční obchod z pohledu států považuje vnitřní i vnější obchod unie.

¹¹⁴ Úřad pro publikace Evropské unie. *Římská smlouva (EHS)* [online]. eur-lex.europa.eu, 14. března 2017 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:11957E/TXT>.

¹¹⁵ Bílé knihy Evropské komise jsou dokumenty obsahující návrhy na opatření, která má EU přijmout v konkrétní oblasti.

¹¹⁶ Úřad pro publikace Evropské unie. *Bílá kniha* [online]. eur-lex.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:white_paper.

k ostatním pravidlům uplatňoval princip vzájemného uznávání.¹¹⁷ Pro naplnění těchto cílů bylo třeba provést revizi zřizovacích smluv, k čemuž došlo Jednotným evropským aktem (JEA).¹¹⁸ JEA stanovil, že dokončení vnitřního trhu na základě Bílé knihy má být završeno do konce roku 1992, a že k tomu bude upravena rozhodovací procedura v Radě. Nové bylo také to, že se program vnitřního trhu rozšířil za rámec čtyř svobod (viz. níže). Legislativa vnitřního trhu byla doplněna o předpisy týkající se sociálních otázek, ochrany životního prostředí, hospodářské a měnové unie a dalších.¹¹⁹

Vnitřní trh Evropské unie pak vznikl k 1. lednu 1993 jako nástupce společného trhu. Dle čl. 26 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)¹²⁰ vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb ekonomických faktorů. Ekonomickými faktory jsou tzv. čtyři svobody: volný pohyb zboží, osob, služeb, kapitálu a plateb.¹²¹ Základní ideou je, že vnitřní trh bude fungovat jako trh jednoho státu, kde se nebudou uplatňovat žádné překážky ekonomickým aktivitám s výjimkou těch, které právo EU samo stanoví, či připustí.¹²² Dále blíže k volnému pohybu zboží na vnitřním trhu.

Právo na volný pohyb zboží, které pochází z členských států, a zboží ze třetích zemí, které je ve volném oběhu v členských státech, je jednou ze základních zásad SFEU.¹²³ Volným pohybem zboží rozumíme přechod zboží přes hranice členských států, aniž by docházelo v některých členských státech k jeho diskriminaci podle původu.¹²⁴ V praxi mohou bránit volnému pohybu různé překážky, které jsou jednak vytvářeny členskými státy, a jednak soukromými subjekty obchodujícími na vnitřním trhu. Zatímco kategorie překážek vytvářená státy je v rámci vnitřního trhu pokryta zákazem tarifních a netarifních překážek, druhá kategorie překážek vytvářená soukromými subjekty je upravována hlavně pravidly na ochranu

¹¹⁷ Princip vzájemného uznávání zavedl SDEU: Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. února 1979, *Společnost Rewe-Zentral AG v. Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*, C-120/78 (v el. sb. rozh.).

¹¹⁸ *Jednotný evropský akt* [online]. europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/cs/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>. Viz. také: Úřad pro publikace Evropské unie. *Jednotný evropský akt* [online]. eur-lex.europa.eu, 4. dubna 2018 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:11986U/TXT>.

¹¹⁹ URBAN, Luděk. *Historie vnitřního trhu* [online]. euroskep.cz, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskep.cz/evropska-unie/vnitri-trh/historie-vnitriho-trhu/>.

¹²⁰ Úřad pro publikace Evropské unie. *Smlouva o fungování EU* [online]. eur-lex.europa.eu, 15. prosince 2017 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:4301854>. Viz. také: Smlouva o fungování Evropské unie 2016/C 202/01 ze dne 13. prosince 2007. Úř. Věst. C 202, 7. června 2016, s. 47–360.

¹²¹ Pro volný pohyb osob a fungování vnitřního trhu hraje významnou roli i Schengenský prostor (viz. výše).

¹²² STEHLÍK: *Právo Evropské unie: Ústavní základy...*, s. 171.

¹²³ RATCLIFF, Christina a kol. *Volný pohyb zboží* [online]. europa.eu, červenec 2022 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/38/volny-pohyb-zbozi>.

¹²⁴ TOMÁŠEK: *Právo Evropské unie...*, s. 212.

hospodářské soutěže.¹²⁵ Úpravu odbourávání překážek vytvářených státy můžeme strukturovat následně:¹²⁶

Zákaz tarifních překážek volného pohybu zboží zahrnuje zákazy cel (čl. 28-31 SFEU), zákazy dávek s obdobným účinkem jako cla (čl. 28-31 SFEU) a zákazy diskriminačního a ochranného zdanění, jež brání obcházení zákazu cel a dávek s obdobným účinkem (čl. 110 SFEU). Zákazy netarifních překážek spočívají v zákazu množstevního omezení dovozu a vývozu (čl. 34-36 SFEU) a zákazu opatření s rovnocenným účinkem jako množstevní omezení (čl. 34-35 SFEU).¹²⁷

3.1.1 Tarifní překážky volného pohybu zboží

Zákaz cel. Celní unie je základní součástí EU, což znamená, že mezi členskými zeměmi neexistují žádné hranice, pokud jde o obchod se zbožím (čl. 28 SFEU). Dovošní nebo vývošní cla a poplatky s rovnocenným účinkem jsou mezi členskými státy zakázány. Státy od vytvoření celní unie nemohou jednostranně zavádět cla, ať už mezi sebou, či vůči třetím zemím. Výjimky v oblasti zákazu cel nejsou obecně možné.

Zákaz opatření s rovnocenným účinkem jako cla. Pojem poplatků s rovnocenným účinkem definuje judikatura¹²⁸ jako jakýkoliv poplatek, i když nepatrný, bez ohledu na jeho účel a způsob vymáhání, který je uvalen jednostranně na domácí nebo cizí výrobky jen proto, že překračují hranici, a to i v případě, že není vybírán ve prospěch státu, nemá ochrannou ani diskriminační povahu, a výrobek, na který byl uvalen, nekonkuruje zboží domácí výroby. Stejně jako u cel platí, že ze zákazu těchto opatření neexistují výjimky, avšak jsou zde situace, kdy tyto poplatky mohou být vybírány.¹²⁹ V případě, že stát neoprávněně vybere dávky a poplatky, musí je vrátit. Opak by znamenal, že by byl dovozce neoprávněně znevýhodněn.¹³⁰ Zde výjimka spočívající v tom, že stát nemá povinnost zcela navrátit neoprávněnou dávku,

¹²⁵ Těmito se však práce blíže zabývat nebude.

¹²⁶ STEHLÍK: *Právo Evropské unie: Ústavní základy...*, s. 177.

¹²⁷ NOVÁČKOVÁ, Daniela. In: KUNOVÁ, Vlasta a kol. *Vnitorní politiky a činnosti Európskej únie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 32. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.

¹²⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. července 1969, *Komise Evropských společenství v. Italská republika*, C-24/68 (v el. sb. rozh.), souhrn rozhodnutí – bod 2.

¹²⁹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. září 1988, *Komise Evropských společenství v. Spolková republika Německo*, C-18/87 (v el. sb. rozh.), souhrn rozhodnutí – bod 2.

¹³⁰ STEHLÍK: *Právo Evropské unie: Ústavní základy...*, s. 183.

pokud byly tyto poplatky promítnuty do ceny výrobku, a byly tak přeneseny na odběratele. Pak by při navrácení dávek došlo k bezdůvodnému obohacení.¹³¹

Zákaz diskriminačního a ochranářského zdanění. Zákaz diskriminačního a ochranářského zdanění je upraven v přímo účinném čl. 110 SFEU¹³². Stanovuje, že členské státy nepodrobí přímo ani nepřímo výrobky jiných členských států vyššímu vnitrostátnímu zdanění, než je to, jemuž jsou přímo nebo nepřímo podrobeny podobné výrobky domácí (zákaz diskriminačního zdanění). Dále je v článku stanoveno, že členské státy nepodrobí výrobky jiných členských států vnitrostátnímu zdanění, které by poskytovalo nepřímou ochranu jiným výrobkům (zákaz ochranářského zdanění).¹³³

3.1.2 Netarifní překážky volného pohybu zboží

Základ právní úpravy netarifních překážek je obsažen v čl. 34 (zákaz omezení dovozu) a v čl. 35 SFEU (zákaz omezení vývozu).¹³⁴ Výjimky ze zákazů obsaženy v čl. 36 SFEU.¹³⁵ Mezi netarifní překážky jsou konkrétně řazeny množstevní omezení dovozu a vývozu ve formě kvót a opatření s rovnocenným účinkem, jako jsou množstevní omezení.¹³⁶

Typické omezení volného pohybu zboží tvoří kvóty. Za ty jsou považována jakákoliv opatření, která omezují obchod, co se týče jeho množství nebo hodnoty, resp. stanovení množstevního limitu pro dovoz či vývoz zboží z jednoho členského státu do druhého.

Vedle kvót jsou zakázány opatření s rovnocenným účinkem jako kvóty. Na vymezení těchto opatření lze užít právo EU i judikaturu Soudního dvora Evropské unie (SDEU). V rámci práva EU je toto omezení určeno směrnicí Komise (70/50/EHS)¹³⁷. Ta uvádí výčet vnitrostátních předpisů, které jsou považovány za rozporné s ideou volného pohybu zboží.¹³⁸ Judikatura SDEU obsahuje definici opatření s rovnocenným účinkem v případě *Dassonville*¹³⁹,

¹³¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. ledna 1977, *Společnost Comateb a další v. Directeur général des douanes et droits indirects*, spojené věci C-192/95 až C-218/95 (v el. sb. rozh.), souhrn rozhodnutí.

¹³² Tento čl. doplňuje ustanovení čl. 28, 30 a 34 SFEU.

¹³³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. In: ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Evropské právo 2 – Jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 33.

¹³⁴ ŠIŠKOVÁ: *Evropské právo 2...*, s. 25.

¹³⁵ RATCLIFF, Christina a kol. *Volný pohyb zboží* [online]. europa.eu, červenec 2022 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/38/volny-pohyb-zbozi>.

¹³⁶ STEHLÍK: *Právo Evropské unie: Ústavní základy...*, s. 190.

¹³⁷ Směrnice Komise 70/50/EHS ze dne 22. prosince 1969 založená na čl. 33 odst. 7 o zrušení opatření s účinkem rovnocenným množstevním omezením dovozu, na která se nevztahují jiné předpisy přijaté na základě Smlouvy o EHS. Úř. Věst. L 13, 19. ledna 1970, s. 29–31.

¹³⁸ Tamtéž čl. 3.

¹³⁹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. července 1974, *Procureur du Roi v. Benoît and Gustave Dassonville*, C-8/74 (v el. sb. rozh.), bod. 5.

zde Soudní dvůr stanovuje tzv. *dassonvillskou* definici¹⁴⁰. Opatření s rovnocenným účinkem jsou tedy jakákoliv opatření, jež mohou skutečně nebo potenciálně, přímo nebo nepřímo narušit pohyb zboží uvnitř Unie¹⁴¹.

To, že vnitrostátní opatření představuje omezení volného pohybu zboží, ještě samo o sobě neznamená, že je zakázané. Takové omezení je možno považovat za legální, pokud je odůvodněno jedním z důvodů obecného zájmu¹⁴² (obsaženy v čl. 36 SFEU), některým z důvodů dotvořených praxí SDEU (na základě kategorických požadavků¹⁴³) a pokud je současně přiměřené.¹⁴⁴

3.2 Společná obchodní politika EU

SOP patří mezi původní politiky EU. Úzce souvisí s fungováním celní unie a představuje jeden z jejích projevů navenek vůči třetím státům. SOP navenek náleží do výlučné pravomoci EU¹⁴⁵. V širším pojetí lze tuto politiku vnímat jako součást komplexu vnějších činností EU na mezinárodní scéně.¹⁴⁶ Hlavními nástroji SOP jsou pak: Společný celní tarif, exportní podpora, ochrana obchodu a smlouvy uzavírané s jednotlivými obchodními partnery.¹⁴⁷ Obecně je také možno tvrdit, že SOP má tři dimenze: multilaterální dimenze (WTO a další mezinárodní organizace), bilaterální dimenze (dohody o volném obchodu, regionální dohody) a autonomní dimenze (systém celních preferencí, ochranná opatření).¹⁴⁸

SOP je vytvořena na základě smluvních ujednání mezi členskými státy EU, ve kterých se tyto státy zavázaly postoupit část svých suverénních kompetencí v oblasti obchodní politiky na

¹⁴⁰ V tomto rozhodnutí však SDEU stanovil, že státy v případě absence společné právní úpravy mohou přijmout rozumná omezení volného pohybu zboží tak, aby vyloučily nekalé praktiky. Tato opatření však nemohou sloužit jako prostředek svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy. Viz. STEHLÍK: *Právo Evropské unie: Ústavní základy...*, s. 191.

¹⁴¹ Zde například: přísnější technické nebo zdravotní kontroly na dovážené zboží, stanovení podmínek pro vzhled nebo obaly dovážených výrobků atd.

¹⁴² Důvody obecného zájmu jsou např.: veřejná mravnost, veřejný pořádek, veřejná bezpečnost atd.

¹⁴³ Kategorické požadavky vyvinula judikatura SDEU jako naléhavý společenský zájem, který vede k zavedení dalších omezení volného pohybu zboží (vedle vypočtených v SFEU). Mezi okruhy kategorických požadavků patří např. ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí či bezpečnost silničního provozu atd.

¹⁴⁴ Komplexní problematikou opatření s rovnocenným účinkem, konkrétními druhy takovýchto opatření a výjimkami z těchto opatření se zde blíže zabývat nebudeme.

¹⁴⁵ Čl. 3 odst. 1 písm. e) SFEU

¹⁴⁶ SEHNÁLEK, David. In: TOMÁŠEK, Michal a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 308.

¹⁴⁷ *ENCYKLOPEDIJE EU, EU od A do Z - Společná obchodní politika* [online]. euroskop.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/encyklopedie-eu/eu-od-a-do-z/r-s/>.

¹⁴⁸ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Společná obchodní politika Evropské Unie* [online]. Businessinfo.cz, 9. února 2012 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/spolecna-obchodni-politika-evropske-unie/>.

úroveň EU. Cíle, principy, zásady a provádění SOP jsou stanoveny ve Smlouvě o Evropské unii (SEU) a ve Smlouvě o fungování Evropské unie.¹⁴⁹ Provádění SOP se řídí čl. 206 a 207 SFEU, jež vymezují cíle a zásady, zakládají pravomoci Unie a upravují postup přijímání právních předpisů a mezinárodních dohod v oblasti zahraničního obchodu. Na tato obecná ustanovení navazují předpisy přijaté dle čl. 207 SFEU, které obsahují konkrétní pravidla obchodu. Vedle těch jsou dalším nástrojem zahraničního obchodu EU mezinárodní dohody uzavírané s třetími státy nebo mezinárodními organizacemi. Ty jsou uzavírány na základě zmocnění obsaženého opět v čl. 207 SFEU, a postup uzavírání dohod je stanoven v čl. 218 SFEU.

Základním smyslem SOP je otevírání zahraničních trhů pro podniky ze zemí EU a zvýšení negociační síly Unie v jednáních o liberalizaci obchodu. Cílem SOP je pak zejména podpora prosperity, sociální spravedlnosti a udržitelného rozvoje prostřednictvím otevřeného obchodu, který je založen na společných pravidlech, včetně smírného řešení obchodních sporů.

Předmět SOP je uveden v čl. 207 SFEU. Dle tohoto do rámce SOP patří např. stanovování celních sazeb, uzavírání mezinárodních dohod týkajících se obchodu se zbožím a službami, určování vývozní politiky a realizace opatření na ochranu obchodu před nedovolenými překážkami a další.¹⁵⁰ Volný pohyb zboží je tedy zcela pokryt SOP a Unie může takto regulovat dovoz a vývoz téměř všech výrobků.

SOP se opírá o zásadu jednotnosti, která je reflektována v jednotném postupu v obchodních vztazích se třetími zeměmi. Ten je vyjádřen např. prostřednictvím jednotného celního sazebníku či uzavíráním obchodních dohod se všemi partnery pouze na úrovni EU. Jednotné vytváření SOP znamená, že veškerá legislativa týkající se SOP je obsažena v nařízeních Unie. Nařízení jsou pak připravována a koordinována ve spolupráci EK a členských států EU.¹⁵¹ Vedle tohoto se SOP se řídí také principy volného vývozu a volného spravedlivého dovozu.

SOP otevírá přístup na trh EU pro konkurenční zboží, služby a subjekty, avšak se zdůrazněním spravedlivé soutěže a účinné ochrany spotřebitelů, životního prostředí a tzv. neobchodních zájmů členských států EU¹⁵². Vedle toho je podpora pronikání subjektů EU na zahraniční trhy založena na prosazení liberace, na sjednávání preferenčního přístupu a odstraňování zahraničních obchodních překážek. Při úpravě a realizaci SOP hrají významnou roli i zásady a hodnoty obecného charakteru zakotvené v čl. 21 SEU, které mají být EU

¹⁴⁹ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 223.

¹⁵⁰ SEHNÁLEK: *Právo Evropské unie...*, s. 309. Viz. také: čl. 207 SFEU.

¹⁵¹ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 222.

¹⁵² Např.: snaha o rozvoj venkova, udržení specifického rázu krajiny, tradičních výrob atd.

prosazovány vždy v rámci jakékoliv její vnější činnosti. Dále je EU vázána také zásadami práva mezinárodního obchodu. Zde je nejvýznamnější úprava obsažená v právu WTO, zejména pak zásada zákazu diskriminace.¹⁵³

Co se týče vztahu EU se členskými státy, je SOP oblast, v níž dosáhla spolupráce zemí nejvyšší úrovně. To znamená, že země delegovaly veškeré pravomoci v obchodně politických otázkách vůči třetím zemím na orgány EU. SOP je dle čl. 3 odst. 1 písm. e) SFEU jednou z výlučných pravomocí Unie. Členské státy v tomto ohledu nemohou provádět legislativní činnost, či samostatně jednat s třetími státy a vyjednávat takto mezinárodní dohody. V tomto směru činnosti vykonává EU, která také vystupuje a jedná v obchodních mezinárodních organizacích.¹⁵⁴ Výlučnost pravomocí EU v oblasti zahraničního obchodu se však týká pouze zákonodárné činnosti. Praktická realizace této politiky je svěřena členským státům¹⁵⁵. Ve vztahu se členskými státy se v rámci SOP plně projevuje supranacionální charakter EU.

Vztahy EU se třetími státy jsou regulovány mezinárodním právem veřejným. S ohledem na její charakter má EU rovné postavení s ostatními subjekty mezinárodního společenství, a nadstátnost se vůči nim tedy neuplatní. Závazky vyplývající pro EU z její činnosti v oblasti SOP vznikají v rámci mezinárodního práva přímo jí a nikoli členským státům. Státy jsou však těmito závazky vázány dle práva EU. V čl. 216 odst. 2 SFEU je také stanovena vázanost členských států dohodami uzavřenými Unií. Navenek, tedy vůči třetím státům a mezinárodním organizacím, nese EU mezinárodněprávní odpovědnost za jednání své i za jednání členských států. EU se rovněž může stát členem mezinárodních organizací. V případě, že statut mezinárodní organizace členství jiné organizace neumožňuje, stávají se členem členské státy, které však vystupují jen jako zástupci EU. V úvahu přichází i souběžné členství jako je tomu v případě WTO.¹⁵⁶

¹⁵³ Zákaz diskriminace se projevuje principem (doložkou) národního zacházení a doložkou nejvyšších výhod. Doložka nejvyšších výhod znamená, že pokud stát poskytne druhému státu doložku nejvyšších výhod, pak v případě, poskytne-li lepší výhody třetí straně, automaticky budou tyto výhody připsány i straně druhé. Tím zabraňuje členským státům diskriminovat mezi jednotlivými obchodními partnery a zrovnoprávňuje cizozemce mezi sebou navzájem. Podstatou doložky národního zacházení je poskytnout takové zacházení cizímu obchodnímu partnerovi, jako je zaručeno domácímu obchodnímu partnerovi. Viz. *Understanding the WTO: Basics. Principles of the trading system* [online]. wto.org, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm.

¹⁵⁴ SEHNÁLEK: *Právo Evropské unie...*, s. 311.

¹⁵⁵ Tyto orgány např. provádějí kontroly dováženého a vyváženého zboží, vydávají exportní a importní povolení nebo vybírají příslušné cla.

¹⁵⁶ *The EU and the WTO* [online]. policy.trade.ec.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/eu-and-wto_cs.

3.3 Nástroje společné obchodní politiky EU

SOP je uskutečňována prostřednictvím řady nástrojů¹⁵⁷, kterými sleduje dva základní cíle, a to prosazování otevřeného a mnohostranného obchodního systému ve světě a dále ochranu zájmů EU a členských zemí. Nástroje lze třídit na základě různých kritérií. Nejčastěji je klasifikace prováděna na základě druhů a zakotvení přijatých opatření, kdy se rozlišují nástroje autonomní a smluvní.¹⁵⁸

Autonomní nástroje jsou tvořeny unijní legislativou, která má klasicky formu nařízení. To je dáno nutností regulovat SOP v celé EU jednotně a s účinky i na jednotlivce. Takto je regulován zejména dovoz a vývoz zboží, či oblast ochranných opatření. Smluvní nástroje zahrnují dvoustranné, vícestranné či mnohostranné mezinárodní dohody, které EU uzavírá se třetími státy. Tyto dohody upravují režim obchodu mezi smluvními stranami. Z obsahového hlediska není mezi těmito druhy nástrojů zásadní rozdíl, neboť oba regulují problematiku zahraničního obchodu.¹⁵⁹

Další členění může být z hlediska povahy opatření. V případě, že je finanční, lze hovořit o tarifních nástrojích, opatření nefinanční povahy jsou označována jako netarifní. Dále lze dělit nástroje podle jejich zaměření na opatření ovlivňující vývoz, či dovoz atd.

3.3.1 Autonomní nástroje společné obchodní politiky

V rámci autonomních nástrojů nejdříve přiblížíme tarifní nástroje regulující dovoz zboží. Zde jsou tradičním prostředkem regulace dovozu cla¹⁶⁰. V rámci EU je problematika cel upravena především v nařízení o celním sazebníku [Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a celním sazebníku]¹⁶¹, přičemž celní sazebník zavádí kombinovanou nomenklaturu, tedy způsob klasifikace zboží pro celní a statistické účely.¹⁶² Nomenklatura se

¹⁵⁷ Nástroje obchodní politiky států i v kap. 1.2.

¹⁵⁸ MÜLLER, Milan. In: PFEIFFER, Magdalena a kol. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 61. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.

¹⁵⁹ SEHNÁLEK: *Právo Evropské unie...*, s. 313.

¹⁶⁰ Cla lze jako nástroj uplatňovat také při průvozu a vývozu zboží.

¹⁶¹ Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 ze dne 23. července 1987 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku. Úř. Věst. L 256, 7. září 1987, s. 1—675.

¹⁶² Konstrukce kombinované nomenklatury je založena na Mezinárodní úmluvě o harmonizovaném systému popisu a číselného označování zboží. Tento systém je dále z praktických důvodů doplněn tříděním zboží Unii. Viz. Úřad pro publikace Evropské unie. *Mezinárodní úmluva o harmonizovaném systému popisu a číselného označování zboží* [online]. eur-lex.europa.eu, 17. září 2018 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=LEGISSUM%3A4438748>. Viz. také: Rozhodnutí Rady 87/369/EHS ze dne 7. dubna 1987 o uzavření Mezinárodní úmluvy o harmonizovaném systému popisu a číselného označování zboží a protokolu o její změně. Úř. Věst. L 198, 20. července 1987, s. 1—2.

aktualizuje a zveřejňuje na Úředním věstníku EU¹⁶³. Na kombinované nomenklatuře je založen systém integrovaného tarifu Evropské unie (integrováný celní sazebník EU) označovaný TARIC.¹⁶⁴ EU nemá svou celní službu, proto jsou cla dle společného celního sazebníku vybírána národními daňovými úřady s následným přezkumem národními soudy.

Výše sazeb cel vyplývá v EU z jednotného celního sazebníku.¹⁶⁵ Autonomně stanovená cla se neuplatní u zboží ze zemí, s nimiž má Unie dohodnuta nižší cla smluvní. V určitých případech může docházet i k osvobození od cla¹⁶⁶, cla mohou být snížena¹⁶⁷, či pozastavena. Pravidla uplatňování celního sazebníku stanovuje celní kodex [Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 952/2013 kterým se stanoví celní kodex Unie]. Celní kodex upravuje pravidla a postupy provádění tarifních opatření v rámci zahraničního obchodu EU a na jeho základě jsou celní sazebník a další celní předpisy jednotně aplikovány ve členských státech.

Netarifní autonomní nástroje regulující dovoz zboží jsou ve své podstatě zakázány ve Všeobecné dohodě o clech a obchodu (GATT). Tento zákaz však není absolutní. V souladu s pravidly WTO úprava EU umožňuje přijmout v případě nutnosti ochranná opatření v podobě omezení dovozu (např. kvóty). Právní úprava EU je v tomto směru obsažena v několika nařízeních, kdy je obecný režim dovozu stanoven v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/478 o společných pravidlech dovozu. Vůči některým zemím se však mohou uplatňovat specifická pravidla, která jsou obsažena v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/755 o společných pravidlech dovozu z některých třetích zemí. Rozdíl mezi obecným a specifickým režimem spočívá v délce, míře a podmínkách omezení, kdy jsou možnosti bránit dovozu v případě obecného režimu nastaveny přísněji.¹⁶⁸

Autonomní nástroje regulující vývoz zboží. Zásadou EU je uskutečňovat vývoz zboží do třetích států volně, bez množstevních omezení. Přesto existují výjimky, kdy je nutno regulovat i zamezit obchodu s takovým zbožím nebo do takové země, které představují

¹⁶³ Kombinovaná nomenklatura platná pro rok 2023 viz. Prováděcí nařízení Komise (EU) 2022/1998 ze dne 20. září 2022, kterým se mění příloha I nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku. Úř. Věst. L 282, 31. října 2022, s. 1—1093.

¹⁶⁴ TARIC je databáze integrující všechna opatření týkající se celních sazeb EU, obchodní a zemědělské legislativy. Viz. *TARIC* [online]. taxation-customs.ec.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/calculation-customs-duties/customs-tariff/eu-customs-tariff-taric_cs.

¹⁶⁵ EU může kromě cel vybíraných na základě společného celního sazebníku uvalit i speciální cla v rámci SOP. Jedná se o antidumpingová a antisubvenční cla. Viz. STEHLÍK: *Právo Evropské unie: Ústavní základy...*, s. 184.

¹⁶⁶ Nařízení Rady (ES) č. 1186/2009 ze dne 16. listopadu 2009 o systému Společenství pro osvobození od cla. Úř. Věst. L 324, 10. prosince 2009, s. 23—57.

¹⁶⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 978/2012 ze dne 25. října 2012 o uplatňování systému všeobecných celních preferencí a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 732/2008. Úř. Věst. L 303, 31. října 2012, s. 1—82.

¹⁶⁸ SEHNÁLEK: *Právo Evropské unie...*, s. 317.

potenciální nebezpečí, a tím zajistit ochranu a bezpečnost obyvatel EU.¹⁶⁹ Unijní úpravu této oblasti nalezneme zejména v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/479 o společných pravidlech vývozu. Na jeho základě mohou členské státy přijmout omezení vývozu z obecných důvodů¹⁷⁰ jako je veřejná mravnost, veřejný pořádek atd. Tyto omezení mohou být však členskými státy přijímána jen tehdy, pokud již nebylo za stejným účelem přijato opatření EU. Dále mohou být přijata omezení týkající se zboží dvojího užití¹⁷¹, kulturních statků¹⁷², nebo zboží které by mohlo být použito pro trest smrti, mučení nebo jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání¹⁷³.

Autonomní nástroje obchodní obrany. I přes princip volného obchodu, stanoveného v rámci WTO, je možno za určitých okolností chránit vnitrostátní trh. Ochranná opatření vždy představují obrannou reakci EU na protiprávní jednání ze strany třetího státu či vývozce. Ochranná opatření jsou přijímána v podobě nařízení Rady a mohou být přezkoumána v rámci žaloby na neplatnost SDEU.¹⁷⁴

Autonomní nástroje ochrany před obchodními překážkami. Akty EU stanoví postupy v oblasti SOP k zajištění výkonu jejich práv podle mezinárodních obchodních pravidel, zejména pravidel WTO. V tomto směru pak EU užívá Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/1843, kterým se stanoví postupy EU v oblasti SOP k zajištění výkonu práv Unie podle mezinárodních obchodních pravidel. EU pak může jednat v případě překážek obchodu, kterými se rozumí obchodní praktiky přijaté nebo zachovávané třetí zemí, proti nimž přiznávají mezinárodní obchodní pravidla právo jednat. Toto právo jednat je přiznáno, pokud mezinárodní obchodní pravidla buď praktiky přímo zakazují, nebo pokud přiznávají jiné straně, dotčené těmito praktikami, právo usilovat o odstranění jejich účinku.¹⁷⁵

¹⁶⁹ HRADECKÁ, Zuzana. *Realizace vývozu zboží do zemí mimo Evropskou unii*. Brno, 2018. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, Katedra mezinárodního a evropského práva. Vedoucí práce Naděžda Rozehnalová. s. 20.

¹⁷⁰ Obdobné důvody jako stanovené v čl. 36 SFEU.

¹⁷¹ Nařízení Rady (ES) č. 428/2009 ze dne 5. května 2009, kterým se zavádí režim Společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití. Úř. Věst. L 134, 29. května 2009, s. 1—269.

¹⁷² Nařízení Rady (ES) č. 116/2009 ze dne 18. prosince 2008 o vývozu kulturních statků. Úř. Věst. L 39, 10. února 2009, s. 1—7.

¹⁷³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/125 ze dne 16. ledna 2019 o obchodování s některým zbožím, které by mohlo být použito pro trest smrti, mučení nebo jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání. Úř. Věst. L 30, 31. ledna 2019, s. 1—57.

¹⁷⁴ SEHNÁLEK: *Právo Evropské unie...*, s. 318.

¹⁷⁵ Čl. 2 odst. 1 písm. a) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/1843 ze dne 6. října 2015, kterým se stanoví postupy Unie v oblasti společné obchodní politiky k zajištění výkonu práv Unie podle mezinárodních obchodních pravidel, zejména pravidel sjednaných v rámci Světové obchodní organizace. Úř. Věst. L 272, 16. října 2015, s. 1—13.

Antidumpingová a antisubvenční opatření. EU při regulaci dumpingu a subvencí vychází z pravidel stanovených v GATT¹⁷⁶. Ekonomická podstata subvence i dumpingu je pak stejná, v obou případech jde o to, že je zboží do Unie dováženo za cenu nižší, než jakou by za normálních tržních podmínek mělo mít.¹⁷⁷

EU má k dispozici defenzivní nástroje v podobě antidumpingových opatření, která umožňují omezit dovoz zboží v případě, že ho jeho zahraniční výrobce nabízí za cenu nižší, než je běžná cena týchž výrobků na jeho domácím, resp. na vnitřním trhu EU, nebo když je vývoz dotován. Úprava problematiky se nachází v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1036 o ochraně před dumpingovým dovozem ze zemí, které nejsou členy EU. Cílem nařízení je zajistit, aby EU měla k dispozici nástroje na ochranu obchodu, které dokážou řešit státem vyvolaná zkreslení trhu. Konkrétním prostředkem ochrany EU je antidumpingové clo.¹⁷⁸

Při prudkém růstu dovozu určitých výrobků se zavádějí defenzivní antisubvenční a ochranná opatření, kdy musí dovozce žádat o vydání licence. Z důvodu nutnosti přijímat antisubvenční opatření bylo přijato Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1037 o ochraně před dovozem subvencovaných výrobků ze zemí, které nejsou členy EU. To má za cíl ochranu před subvencovaným dovozem a stanovuje podmínky pro přijetí vyrovnávacích opatření. Prostředkem ochrany proti subvencím je tzv. konečné vyrovnávací clo přijímané Radou.¹⁷⁹

Hlavním smyslem antidumpingových a antisubvenčních cel je odstranit nedůvodné zvýhodnění oproti ostatním dovozčům či výrobcům v EU, kteří by byli kvůli vyšší ceně odrážející výrobní náklady méně konkurenceschopní.

3.3.2 Smluvní nástroje společné obchodní politiky

Pravidla mezinárodního obchodu obsažená v nařízeních přijatých při provádění SOP se neuplatní v případě, kdy je mezi EU a třetí zemí sjednána mezinárodní smlouva upravující obchod. Součástí SOP jsou pak také všechny smluvní závazky, které EU přijímá vůči třetím

¹⁷⁶ Konkrétně jsou protidumpingová cla a vyrovnávací cla upravena v čl. 6 GATT. Viz. *The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947)* [online]. wto.org, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm.

¹⁷⁷ O dumping se jedná, pokud je zboží dováženo za cenu nižší, než je cena obvyklá na trhu země vývozu. Subvence může být definována jako jakákoliv forma podpory, pokud je poskytována z veřejných zdrojů a pokud pro svého příjemce znamená výhodu, na kterou by za normálních tržních podmínek nedosáhl. Viz. SEHNÁLEK: *Právo Evropské unie...*, s. 320.

¹⁷⁸ MÜLLER: *Mezinárodní obchodní právo...*, s. 61.

¹⁷⁹ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 229.

zemím v oblastech vymezených výlučnými kompetencemi.¹⁸⁰ Procedury¹⁸¹, které EU aplikuje při sjednávání smluv se třetími zeměmi nebo s mezinárodními organizacemi, stanovuje SFEU.¹⁸² EU pak v rámci své činnosti uzavřela řadu dohod, a to jak na úrovni multilaterální (WTO, či OECD¹⁸³), tak na úrovni bilaterální. Následují některé druhy smluv uzavíraných v rámci činnosti EU.¹⁸⁴

Podle charakteru obchodních ustanovení je možno mezinárodní obchodní dohody dělit, na dohody preferenční¹⁸⁵, obsahující výhodnější podmínky pro výměnu zboží, snadnější přístup na trh partnera a větší otevřenost (vycházejí z čl. 24 GATT). Sem spadají dohody o vytvoření celní unie či dohody o vytvoření zóny volného obchodu. A dohody nepreferenční.

Dále rozlišujeme Dohody o hospodářské spolupráci (EPA), jež lze chápat jako obchodní dohody rozvojového charakteru napomáhající regionální integraci. Na jejich základě mají státy téměř volný přístup na evropské trhy bez cel a kvót, a to i bez požadavku reciprocity.¹⁸⁶

Dalším příkladem jsou dohody o přidružení (asociační) uzavírané mezi EU a třetím státem, skupinou států nebo mezinárodní organizací. Ty obsahují úpravu vzájemných práv a povinností v různých oblastech spolupráce (např. obchodní spolupráce). Dohody jsou přijímány na základě čl. 217 SFEU a jejich účelem (v rámci SOP) je primárně regulace vzájemného obchodu. Prostřednictvím těchto dohod EU prosazuje své politicko-bezpečnostní zájmy. Z pohledu EU existují dva druhy dohod o přidružení, jedny jsou uzavírány s výhledem na vstup daného smluvního státu do EU a druhé, u kterých se vstup smluvního státu do EU nepředpokládá.

Následně je možno rozlišovat¹⁸⁷ nepreferenční dohody o partnerství a spolupráci, které uzavřela EU v minulosti např. se zeměmi východní Evropy a střední Asie. Cílem těchto dohod je posílení demokracie a rozvoj hospodářství těchto zemí skrze spolupráci v řadě oblastí a politické dialogy.

¹⁸⁰ ŠTURMA, Pavel. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 211. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.

¹⁸¹ Úprava mezinárodních smluv s třetími zeměmi čl. 216-219 SFEU, konkrétní postup vyjednávání pak v čl. 218 SFEU. Vztahy mezi EU a mezinárodními organizacemi pak čl. 220 SFEU.

¹⁸² ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 230.

¹⁸³ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

¹⁸⁴ Výčet i dělení dohod viz. *Smluvní vztahy EU a třetích zemí* [online]. euroskop.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/dokumenty-eu/smluvni-vztahy-eu-a-tretich-zemi/>.

¹⁸⁵ K preferenčním vztahům EU viz. Odbor obchodní politiky a mezinárodních ekonomických organizací. *Preferenční obchodní vztahy EU s třetími zeměmi* [online]. mpo.cz, 14. února 2017 [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/mezinarodni-obchodni-dohody/preferencni-obchodni-vztahy-eu-s-tretimi-zememi--92562/>.

¹⁸⁶ *Economic Partnerships* [online]. policy.trade.ec.europa.eu, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/economic-partnerships_cs.

¹⁸⁷ Pro upřesnění je potřeba uvést, že jsou někdy dohody o partnerství a spolupráci a obchodní dohody považovány za druh asociačních dohod, a nikoli za samostatný typ dohod uzavíraných EU.

Vedle výše uvedených smluv/dohod uzavíraných v rámci činnosti EU, považujeme za smluvní nástroj SOP i smlouvy uzavírané s jinými mezinárodními organizacemi, a tedy i smlouvy zakládající členství EU v jiných mezinárodních organizacích. Zde k členství EU v některých mez. organizacích.

SFEU zakotvuje zmocnění EU k navázání spolupráce s jinými organizacemi, v čl. 220 výslovně s OSN¹⁸⁸, Radou Evropy, OBSE¹⁸⁹ a OECD. Ve vztahu k SOP je rozhodujícím členství EU ve WTO, kde jsou zastoupeny jednotlivé členské státy i EU jako celek. Vedle uvedených se SOP dotýká také členství EU v dalších organizacích jako např. v UNCTAD. V těchto organizacích jsou v důsledku rozšíření výlučných kompetencí veškerá jednání a stanoviska, dotýkající se obchodu, prezentována jednotně EK a je o nich rozhodováno stejným způsobem, jako o ostatních prvcích SOP.¹⁹⁰ Dále blíže ke členství EU v WTO.

WTO vytváří pravidla pro uvolnění mezinárodního obchodu mezi státy a dohlíží na jejich dodržování. Jádrem fungování WTO jsou hlavně multilaterální smlouvy upravující jednotlivé aspekty a sektory obchodu, včetně obchodu se službami (GATS¹⁹¹), duševním vlastnictvím (TRIPS¹⁹²) a obchodu se zbožím a clech (GATT). Všechny členské státy EU jsou členy WTO.¹⁹³ Za členské státy, v souladu s výlučnými pravomoci EU v oblasti obchodní politiky, jedná s WTO EK. Ta při vyjednáváních uplatňuje jednotná stanoviska a úzce při tom spolupracuje s Radou EU, členskými státy i jednotlivými útvary a službami EU pro obchod a provádění SOP. Cíle EU v rámci vyjednávání WTO jsou např. liberalizace obchodu se zbožím a službami spolu s vytvořením právního rámce pro tuto liberalizaci, obrana evropských zájmů atd. Právo WTO je pro EU závazné a má přednost před sekundárním Unijním právem. EU je primárně v oblasti obchodu vázána smlouvou GATT, založenou mimo jiné na principu maximálního zvýhodňování v obchodních vztazích a zákazu diskriminace.¹⁹⁴

¹⁸⁸ Organizace spojených národů

¹⁸⁹ Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

¹⁹⁰ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní obchod ve světové krizi...*, s. 230.

¹⁹¹ Všeobecná dohoda o obchodu se službami

¹⁹² Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví

¹⁹³ Všechny členské státy Unie jsou zároveň členem WTO vedle EU.

¹⁹⁴ PETRŽELKA, Tomáš. *Zahraničně ekonomické vztahy Evropské unie*. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta filozofická. Vedoucí práce Jiří Klvač. s. 9.

4 Vybrané právní akty Evropské unie, jejichž působení má vliv na obchod EU

Zde uvedené předpisy vycházejí z předchozích kapitol 3.1. Vnitřní trh EU, 3.2. Společná obchodní politika EU a 3.3. Nástroje společné obchodní politiky EU. Předpisy jsou zvoleny v návaznosti na jejich význam v oblasti, kterou upravují, a jsou zde obsaženy za účelem demonstrace některých konkrétních nástrojů, jež EU v oblasti mezinárodního obchodu užívá.

4.1 Právní předpisy týkající se vnitřního trhu EU

Za první předpis spadající do této problematiky je zvolen právní základ v nedávné době zavedeného programu jednotného trhu. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/690 ze dne 28. dubna 2021, kterým se zavádí program pro vnitřní trh (Program pro jednotný trh – SMP).¹⁹⁵ Toto představuje základ pro společný program aplikovaný na vnitřním trhu. Ten je programem pro financování EU, jež má pomoci trhu dosáhnout plného potenciálu a zajistit zotavení Evropy z pandemie COVID-19. Jde o podpůrný program, který se promítá do fungování vnitřního trhu, a běží od roku 2021 do 2027. Jeho cílem je umožnit široké veřejnosti, podnikům a veřejným orgánům států, plně využít jednotným trhem nabízených příležitostí.¹⁹⁶

Obecné cíle programu jsou: Zlepšit fungování vnitřního trhu, zejména chránit veřejnost, spotřebitele a podniky, a posílit jejich postavení, a vypracovávat a šířit kvalitní a spolehlivou evropskou statistiku (za účelem monitorování a hodnocení politik EU). Tyto cíle jsou plněny prostřednictvím konkrétních cílů, u kterých je stanoven rozpočet pro jejich naplnění. Zde následují některé z nich: Zefektivnění vnitřního trhu, zejména digitální transformací, předcházení nelegálním překážkám a jejich odstranění a zajištění toho, že k prodeji budou nabízeny pouze bezpečné výrobky. Dále posilování konkurenceschopnosti a udržitelnosti malých a středních podniků, včetně různých forem podpory, či zajištění účinného fungování vnitřního trhu prostřednictvím kvalitních evropských a mezinárodních norem.

¹⁹⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/690 ze dne 28. dubna 2021, kterým se zavádí program pro vnitřní trh, pro konkurenceschopnost podniků včetně malých a středních podniků, pro oblast rostlin, zvířat, potravin a krmiv a pro evropskou statistiku (Program pro jednotný trh) a kterým se zrušují nařízení (EU) č. 99/2013, (EU) č. 1287/2013, (EU) č. 254/2014 a (EU) č. 652/2014. Úř. Věst. L 153, 3. května 2021, s. 1—47.

¹⁹⁶ *What is the Single Market Programme?* [online]. [commission.europa.eu, \[cit. 8. května 2023\]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/single-market-programme/overview_en.](https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/single-market-programme/overview_en)

Pro naplnění stanovených cílů programu je poskytnut sedmiletý rozpočet. Nařízení také uvádí řadu činností způsobilých pro financování v rámci obecných i specifických cílů programu. Taktéž uvádí subjekty, které mohou obdržet grant bez výzvy k podávání návrhů.¹⁹⁷ Dále uvádí způsob provádění programu a konkrétní funkce a činnosti orgánů EU v rámci SMP.

Co se týče pohybu zboží na vnitřním trhu, je možno v návaznosti na princip vzájemného uznávání, který vzešel z pera SDEU¹⁹⁸, uvést Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/515 ze dne 19. března 2019 o vzájemném uznávání zboží uvedeného v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě¹⁹⁹, jehož cílem je posílit vnitřní trh zlepšením uplatňování zásady vzájemného uznávání zboží²⁰⁰ a odstranit neodůvodněné překážky obchodu. Tohoto cíle akt dosahuje např.: vymezením práv a povinností vnitrostátních orgánů a podniků dle této zásady, pokud se zboží prodává v jiné zemi EU; poskytnutím záruk, pokud by došlo k odepření vzájemného uznávání; posílením úlohy kontaktních míst pro výrobky jakožto poskytovatelů informací mezi vnitrostátními orgány a společnostmi atd. Nařízení také přispívá k posílení právní jistoty podnikatelů, urychluje a zefektivňuje posuzování zboží vnitrostátními orgány a zabraňuje diskriminaci či skrytým omezením pohybu.

Zásada vzájemného uznávání zajišťuje přístup na trh u zboží, na které se (byť jen z části) nevztahují harmonizační předpisy EU. Nařízení se pak vztahuje na všechny druhy zboží, které se v souladu s právními předpisy uvádějí na trh v jiné zemi EU. Dále jsou uvedeny některé postupy týkající se uplatňování zásady vzájemného uznávání v jednotlivých případech.

Důležitým prvkem nařízení, který prohlubuje možnost užití dotčené zásady, je umožnění podnikateli vydat vlastní „*prohlášení pro vzájemné uznávání*“. Pokud pak příslušný orgán v zemi dovozu hodlá posuzovat konkrétní zboží, mohou podniky použít dobrovolné prohlášení

¹⁹⁷ Úřad pro publikace Evropské unie. *Program pro jednotný trh* [online]. eur-lex.europa.eu, 22. července 2021 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/single-market-programme.html>.

¹⁹⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. února 1979, *Společnost Rewe-Zentral AG v. Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*, C-120/78 (v el. sb. rozh.).

¹⁹⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/515 ze dne 19. března 2019 o vzájemném uznávání zboží uvedeného v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě a o zrušení nařízení (ES) č. 764/2008. Úř. Věst. L 91, 29. března 2019, s. 1—18.

²⁰⁰ Zásada vzájemného uznávání zboží je zásada práva EU, podle které země EU nesmějí zakázat na svém území prodej takového zboží, které je v souladu s právními předpisy uváděno na trh v jiné zemi EU. Jedinou výjimkou je případ, kdy země EU mají důvody legitimního veřejného zájmu pro odepření nebo omezení přístupu tohoto zboží na trh, a toto omezení je odůvodněné a přiměřené. Viz. Úřad pro publikace Evropské unie. *Vzájemné uznávání zboží* [online]. eur-lex.europa.eu, 27. listopadu 2020 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/mutual-recognition-of-goods.html>.

pro vzájemné uznávání, a prokázat tak, že zboží je v souladu s právními předpisy uváděno na trh v jiné zemi EU.²⁰¹

Nařízení stanovuje způsob posuzování zboží vnitrostátními orgány. Posuzováním se rozumí proces, kdy orgány zjišťují, zda je zboží uvedeno v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě. Zde pak orgány posuzující dovážené zboží, na které se vztahuje zásada vzájemného uznávání, musejí například: neprodleně kontaktovat dotčený podnik s vysvětlením plánovaného posuzování; umožnit distribuci a prodej zboží, zatímco provádějí posuzování; přijmout prohlášení pro vzájemné uznávání s podpůrnými důkazy; neprodleně oznámit své rozhodnutí danému podniku; v případě negativního rozhodnutí dostatečně odůvodnit, proč omezuje nebo odpírá přístup na trh atd.²⁰² Posuzující orgány se také mohou dočasně přiklonit k pozastavení prodeje posuzovaného zboží, o čemž informují daný podnik, EK a země EU. Takto učiní, pokud by použití zboží představovalo za obvyklých nebo předvídatelných podmínek riziko pro bezpečnost nebo zdraví.²⁰³

Vnitrostátní orgán při posuzování rozhoduje správním rozhodnutím, jehož součástí musí být nejen informace o prostředcích ochrany dostupných podle právního řádu konkrétního státu, ale i odkaz na možné využití sítě řešení problémů na vnitřním trhu SOLVIT²⁰⁴. Pokud centra sítě SOLVIT nejsou schopna v dané věci nalézt vhodné řešení, může pomoci EK vydáním stanoviska.

Každá země EU musí na svém území v souladu s nařízením zřídit a provozovat kontaktní místa pro výrobky, a současně musí zajistit, aby tato místa měla dostatečné pravomoci a odpovídající zdroje. Kontaktní místa pro výrobky musejí např.: poskytovat on-line informace (např. o zásadě vzájemného uznávání a uplatňování tohoto nařízení na území své země,

²⁰¹ Čl. 4 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/515 ze dne 19. března 2019 o vzájemném uznávání zboží uvedeného v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě a o zrušení nařízení (ES) č. 764/2008. Úř. Věst. L 91, 29. března 2019, s. 1—18.

²⁰² Tamtéž čl. 5.

²⁰³ Úřad pro publikace Evropské unie. *Vzájemné uznávání zboží* [online]. eur-lex.europa.eu, 27. listopadu 2020 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/mutual-recognition-of-goods.html>.

²⁰⁴ SOLVIT je služba poskytovaná státní správou jednotlivých zemí EU a dále Islandu, Lichtenštejnska a Norska. SOLVIT své služby poskytuje zdarma. Případy se vyřizují převážně online. Cílem zákroku ze strany sítě SOLVIT je nalézt řešení případu. SOLVIT je nápomocen v těchto případech: Ze strany veřejnoprávního orgánu země EU došlo k porušení práv, která jednotlivci vyplývají z občanství EU, nebo došlo k porušení vašich práv coby podniku a subjekt se dosud s daným případem neobrátil na soud (pomáhá i v případech správního řízení). Viz. *Co je SOLVIT?* [online]. ec.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/solvit/what-is-solvit/index_cs.htm.

kontaktních údajích příslušných vnitrostátních orgánů atd.), odpovídat bezplatně na žádosti o informace od podniků nebo vnitrostátních orgánů a další.²⁰⁵

Následující předpis je součástí systému unijních norem, které zaručují bezpečnost výrobků pohybujících se na vnitřním trhu. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků²⁰⁶ ukládá podnikům povinnost zajistit, že jsou výrobky na trhu bezpečné, a povinnost přijmout nápravné opatření, pokud se zjistí, že tomu tak není.

Účelem směrnice je zajistit, aby výrobky uváděné na trh byly dostatečně bezpečné.²⁰⁷ Je potřeba, aby na sobě nesly informace, díky kterým je bude možné sledovat, jako je např. totožnost výrobce a označení výrobku. Pokud je to nezbytné pro bezpečné používání, musí výrobky obsahovat upozornění a informace o případných rizicích spojených s výrobkem. Výrobek je považován za bezpečný, pokud odpovídá vnitrostátním požadavkům i normám EU. Pokud takovéto normy EU neexistují, musí být posouzení bezpečnosti založeno na: pokynech EK; osvědčených postupech v odvětví; stavu vědy a techniky; rozumných očekáváních spotřebitelů.

Směrnice zavádí systém rychlého varování EU pro nebezpečné nepotravinářské výrobky. Tento systém je řízen EK. Umožňuje vnitrostátním orgánům rychle upozorňovat své protějšky na výrobky, které ohrožují zdraví a bezpečnost.²⁰⁸ Vnitrostátní orgány při použití systému musí poskytnout informace, které identifikují výrobek, jeho dostupnost v Evropě a podrobnosti o rizicích, která představuje. Pokud výrobek představuje závažné riziko, může EK přijmout rychlá celounijní opatření.

4.2 Právní předpisy týkající se zahraničního obchodu EU a společné obchodní politiky EU

Tarifním autonomním nástrojem regulujícím dovoz zboží jsou zejména cla. V rámci EU je pak základním předpisem týkajícím se cel Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 ze dne

²⁰⁵ Kapitola III. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/515 ze dne 19. března 2019 o vzájemném uznávání zboží uvedeného v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě a o zrušení nařízení (ES) č. 764/2008. Úř. Věst. L 91, 29. března 2019, s. 1–18.

²⁰⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků. Úř. Věst. L 11, 15. ledna 2002, s. 4–17.

²⁰⁷ Pro účely zkoumané směrnice (čl. 2) je za bezpečný výrobek považován každý výrobek, který je určen spotřebitelům nebo pravděpodobně bude spotřebiteli používán, a to i když jim určen není, a je za úplaty nebo bezplatně dodáván nebo poskytován v rámci obchodní činnosti, bez ohledu na to, zda je nový, použitý nebo upravený.

²⁰⁸ Pro potraviny, léčiva a zdravotnické prostředky platí samostatná úprava.

23. července 1987 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku.²⁰⁹ Nařízení stanoví základ pro integrovaný sazebník EU (TARIC), a zavádí společný centralizovaný systém pro kódování a klasifikaci zboží, označovaný kombinovaná nomenklatura (KN).

TARIC je databází, která zahrnuje obchodní a zemědělskou legislativu EU a veškeré celní sazby.²¹⁰ Zajišťuje jednotné provádění předpisů členskými zeměmi a poskytuje jasný přehled všech opatření, která musí dodržovat vývozci i dovozci v EU. TARIC se zakládá na KN a obsahuje další podpoložky, označovány jako „*podpoložky TARICu*“, jež se používají k označení zboží, na které se vztahují specifická cla na základě jeho původu, nebo na které se vztahují jiné specifické předpisy obchodní politiky. TARIC zveřejňuje, spravuje a aktualizuje EK, která přiděluje jednotlivé číselné kódy a informuje země EU o změnách.²¹¹

KN je osmimístný²¹² kódovací systém zahrnující kódy harmonizovaného systému²¹³ (HS) a další členění na úrovni EU. Slouží celnímu sazebníku EU a poskytuje statistiky obchodu EU. Je výsledkem sloučení nomenklatury společného celního sazebníku a Nimexe (statistická nomenklatura EU). Každé třídění nomenklatury je známo jako „*kód KN*“. Má osmimístné kódové číslo (číselný kód), po němž následuje popis a celní sazba. Může obsahovat i dodatečnou jednotku. Příloha I nařízení pak uvádí celní sazby a pravidelně se aktualizuje.

EK každoročně přijímá nařízení uvádějící úplnou verzi KN a celních sazeb společného celního sazebníku. Nařízení se zveřejní v Úředním věstníku nejpozději 31. října a používá se od 1. ledna následujícího roku.²¹⁴ Komisi je v této oblasti nápomocen Výbor pro celní kodex, který se skládá ze zástupců zemí EU.

Dále je uveden předpis spadající do kategorie netarifních autonomních nástrojů SOP regulujících vývoz zboží, tedy Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/479 ze dne

²⁰⁹ Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 ze dne 23. července 1987 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku. Úř. Věst. L 256, 7. září 1987, s. 1—675.

²¹⁰ Neobsahuje informace týkající se vnitrostátních daní (např. HDP).

²¹¹ *TARIC* [online]. taxation-customs.ec.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/calculation-customs-duties/customs-tariff/eu-customs-tariff-taric_cs.

²¹² Resp. desetimístný s podpoložkami TARIC.

²¹³ Harmonizovaný systém popisu a číselného označování zboží (HS), označovaný jako harmonizovaný systém, je mezinárodní systém pro klasifikaci zboží vyvinutý Světovou celní organizací (WCO). Jedná se o široký systém klasifikace asi 5,000 šestimístných kategorií výrobků uspořádaných v hierarchické struktuře, a to za podpory ve formě prováděcích pravidel a vysvětlivek. Umožňuje hospodářským subjektům, celním úředníkům a zákonodárcům jakékoli země identifikovat tentýž výrobek prostřednictvím číselného kódu. Viz. *Harmonizovaný systém* [online]. trade.ec.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/content/harmonizovany-system-0>.

²¹⁴ Pro KN platnou na rok 2023 bylo vydáno: Prováděcí nařízení Komise (EU) 2022/1998 ze dne 20. září 2022, kterým se mění příloha I nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku. Úř. Věst. L 282, 31. října 2022, s. 1—1093.

11. března 2015 o společných pravidlech vývozu²¹⁵ zavádějící obecná společná pravidla pro vývoz zboží z EU.

Cílem aktu je zakotvení základní unijní zásady vývozu zboží. Ta spočívá v tom, že vývoz produktů EU do třetích zemí musí být volný a nesmí tedy podléhat žádným množstevním omezením s výjimkou omezení uplatňovaných v souladu s tímto nařízením. Nařízení vedle toho stanovuje pravidla ohledně postupu pro přijímání ochranných opatření a vztahuje se na všechny produkty průmyslové i zemědělské.

Akt umožňuje přijmout ochranné opatření ve formě množstevního omezení vývozu za účelem zabránění kritické situaci, jež by nastala v důsledku nedostatku základních produktů v EU, nebo za účelem nápravy takové situace, a pokud zájmy Unie vyžadují okamžitý zásah.²¹⁶ V takovém případě může EK na žádost členského státu, nebo z vlastního podnětu, a s přihlédnutím k povaze produktů a dalším zvláštnostem dotyčných transakcí, podmínit vývoz produktu předložením vývozního povolení.²¹⁷ Tato opatření mohou být omezena na vývoz pouze do určitých zemí nebo na vývoz z určitých oblastí EU. Přijatá opatření se oznamují Evropskému parlamentu, Radě a členským státům a jsou okamžitě použitelná. EK může přijímat ochranná opatření v zájmu EU, avšak musí brát ohled na stávající mezinárodní závazky (např. vyplývající z členství EU ve WTO).

V kontextu nařízení musí členské státy poskytovat informace a konzultovat použití ochranných opatření. Pokud se tedy členský stát domnívá, že by mohla být nezbytná ochranná opatření, oznámí to EK, která uvědomí ostatní členské státy EU. Za účelem posouzení hospodářské a obchodní situace určitého produktu může EK požadovat po zemích EU, aby jí poskytly statistické údaje o vývoji trhu s produktem, jehož by se opatření týkalo.²¹⁸

Navíc je nutno konstatovat, že toto nařízení nevylučuje (pokud tím nejsou dotčeny jiné předpisy EU), aby členské státy přijaly nebo uplatňovaly množstevní omezení vývozu z důvodu veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo ochrany zdraví a života lidí, zvířat a rostlin atd.²¹⁹

²¹⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/479 ze dne 11. března 2015 o společných pravidlech vývozu. Úř. Věst. L 83, 27. března 2015, s. 34–40.

²¹⁶ Například v období epidemie COVID-19 byl vývoz určitých osobních ochranných prostředků, do oblastí mimo země ESVO a dalších oblastí, omezen. Tento vývoz byl podmíněn povolením příslušných orgánů zemí EU. Účelem byla prevence šíření nákazy.

²¹⁷ Čl. 5 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/479 ze dne 11. března 2015 o společných pravidlech vývozu. Úř. Věst. L 83, 27. března 2015, s. 34–40.

²¹⁸ Kapitola II. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/479 ze dne 11. března 2015 o společných pravidlech vývozu. Úř. Věst. L 83, 27. března 2015, s. 34–40.

²¹⁹ Čl. 10 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/479 ze dne 11. března 2015 o společných pravidlech vývozu. Úř. Věst. L 83, 27. března 2015, s. 34–40. Viz. také: čl. 36 SFEU.

Dále je uveden jeden ze smluvních nástrojů SOP, Komplexní hospodářská a obchodní dohoda (CETA) mezi Kanadou na jedné straně a Evropskou Unií a jejími členskými státy na straně druhé.²²⁰ Tato dohoda byla podepsána 30. 10. 2016 v Bruselu a je účinná od 21. 9. 2017 s výjimkou klauzulí, jež jsou z předběžného provádění vyloučeny (prozatímně vstoupila v platnost z části 21. září 2017²²¹).²²²

Dohoda se zaměřuje na podporu hospodářského růstu a zaměstnanosti prostřednictvím lepšího přístupu na trh pro zboží, služby a investice. Má potenciál snižovat ceny a poskytovat spotřebitelům širší výběr produktů při současném dodržování norem a pravidel týkajících se bezpečnosti potravin a produktů, ochrany spotřebitele, životního prostředí, sociálních a zákonných pracovních podmínek atd.

Jedná se o komplexní dohodu o volném obchodu. Po preambuli, ve které jsou důvody jejího uzavření, její cíle a závazky stran spojené s těmito cíli, následuje 30 kapitol, 3 protokoly a více než 1 000 stran příloh.²²³ Na tomto místě jen ve zkratce k některým kapitolám dohody, které se vztahují konkrétně k obchodu se zbožím.

Kapitola druhá upravuje vnitrostátní zacházení a přístup zboží na trh. Dohoda CETA odstraní většinu cel, daní a jiných dovozních poplatků za zboží, s nímž se obchoduje mezi EU a Kanadou, a to buď ve chvíli, kdy dohoda vstoupí v platnost, nebo postupně. Strany souhlasí s tím, že nebudou se zbožím, které jedna od druhé dovážejí, nakládat méně příznivě než se zbožím domácí produkce.²²⁴ Dne 21. 9. 2017 pak strany zrušily 98 % svých celních položek a dohodly se na postupném odstraňování téměř všech zbývajících cel.²²⁵ Do roku 2024 bude

²²⁰ Komplexní hospodářská a obchodní dohoda (CETA) mezi Kanadou na jedné straně a Evropskou Unií a jejími členskými státy na straně druhé. Úř. Věst. L 11, 14. ledna 2017, s. 23—1079.

²²¹ Oblastí, které dosud nevstoupily v platnost, jsou: ochrana investic a systém soudů pro investice, přístup na trh portfoliových investic, ustanovení o záznamovém systému atd.

²²² V rámci podpisu a účinnosti byly vydány dvě související rozhodnutí Rady o schválení a prozatímním provádění dohody: Rozhodnutí Rady (EU) 2017/37 ze dne 28. října 2016 o podpisu Komplexní hospodářské a obchodní dohody (CETA) mezi Kanadou na jedné straně a Evropskou unií a jejími členskými státy na straně druhé jménem Evropské unie. Úř. Věst. L 11, 14. ledna 2017, s. 1—2.; Rozhodnutí Rady (EU) 2017/38 ze dne 28. října 2016 o prozatímním provádění Komplexní hospodářské a obchodní dohody (CETA) mezi Kanadou na jedné straně a Evropské unii a jejími členskými státy na straně druhé. Úř. Věst. L 11, 14. ledna 2017, s. 1080—1081.

²²³ Úřad pro publikace Evropské unie. *Hospodářská a obchodní dohoda mezi Kanadou a Evropskou unií* [online]. eur-lex.europa.eu, 9. září 2021 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/summary/CS/legisum:4298972>.

²²⁴ Výhodou pro ČR je odstranění celních sazeb na nejčastěji vyvážené výrobky, kam patří strojní a elektronická zařízení, plasty, pryž a výrobky z nich, motorová vozidla a jejich díly nebo optické a lékařské přístroje.

²²⁵ Již od prvního dne uplatňování dohody zrušila Kanada cla ve výši 400 mil. eur ročně na zboží pocházející z EU. Po uplynutí přechodného období pro odstranění cel by tato částka měla vzrůst na více než 500 mil. eur ročně.

zrušeno 99 % všech celních položek.²²⁶ Kapitola také nastiňuje určitá omezení a případné kontroly, které CETA zavede nebo zachová.²²⁷

Třetí kapitola obsahuje nápravná opatření v oblasti obchodu. Partneři zde potvrzují svá práva a závazky v souladu s předpisy WTO. Členové WTO mohou bojovat proti negativním dopadům nekalých obchodních praktik na svůj domácí průmysl, např. pokud jiný členský stát prodává zboží na jejich trhu za dumpingové ceny. Nastoluje také pravidla týkající se transparentnosti, vyšetřování možných nekalých obchodních praktik a mechanismy pro konzultaci a sdílení informací.

Čtvrtá kapitola se týká technických překážek obchodu. V této kapitole se partneři zavazují k užší spolupráci na technických předpisech pro provádění testování a certifikaci výrobků. Spolupráce je však dobrovolná a nemůže přinutit ani jednoho smluvního partnera snížit své standardy v této oblasti. Šestá kapitola se věnuje clům a usnadnění obchodu. Má zjednodušit a zefektivnit celní postupy a zajišťuje transparentnost, předvídatelnost a zjednodušené celní postupy založené na míře rizika (namísto požadavku, aby byla prověřena každá vstupující zásilka).

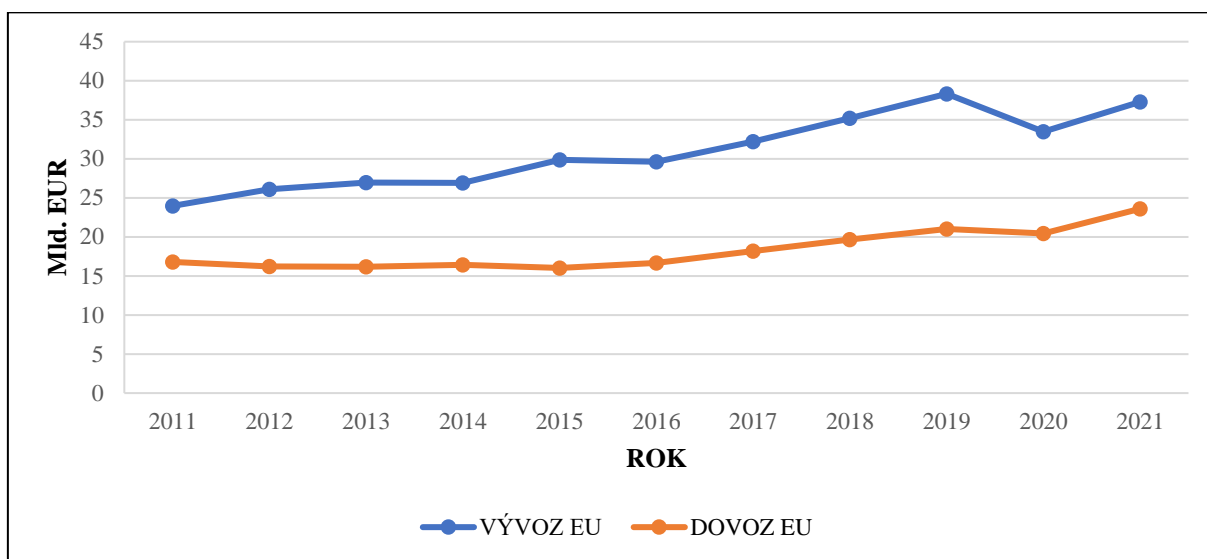
Dvanáctá kapitola stanovuje určité zásady týkající se domácí regulace. Aby se zajistilo, že domácí předpisy jednoho ze smluvních partnerů nepředstavují nespravedlivou překážku obchodu, měly by být všechny přijaté předpisy veřejně dostupné, snadno srozumitelné a přiměřené. Sedmnáctá kapitola se týká hospodářské soutěže a vzájemné provázanosti hospodářských politik stran. Ty se například zavazují, že zakážou a budou postihovat praktiky, které narušují hospodářskou soutěž a obchod (např. kartely, nebo zneužívání dominantní pozice na trhu). V kapitole osmnácté se strany vzájemně zavazují k tomu, že nebudou zasahovat ani potenciálně narušovat hospodářskou soutěž mezi soukromými podniky. Kapitola dvacátá druhá stanovuje závazek stran obchodem podporovat udržitelný rozvoj a hospodářský růst, a dohoda v tomto ohledu zakládá společný Výbor pro obchod a udržitelný rozvoj. Kapitola dvacátá sedmá zavazuje strany k co nejširší transparentnosti, co se týče činnosti CETA, a kapitola dvacátá osmá stanovuje výjimky z CETA.²²⁸

Pro částečnou prezentaci účinků Dohody CETA následuje graf znázorňující hodnotu obchodu se zbožím mezi EU a Kanadou jakožto obchodními partnery.

²²⁶ *Komplexní a hospodářská obchodní dohoda mezi EU a Kanadou, Tarify* [online]. trade.ec.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/content/komplexni-hospodarska-obchodni-dohoda-mezi-eu-kanadou>.

²²⁷ Příkladem je ochrana práv obou stran jakožto členů WTO nebo zajištění původu zboží, které dovážejí.

²²⁸ Strany mají právo z nejrůznějších důvodů (např. zajištění veřejné bezpečnosti, zabránění daňovým únikům nebo podpora kulturní identity) vyloučit určité oblasti, a to buď z konkrétních kapitol CETA, nebo z celé dohody.

Graf 7: Hodnota mezinárodního obchodu se zbožím EU-Kanada. Zpracováno dle Eurostat.²²⁹

Graf 7 vyobrazuje stav mezinárodního obchodu (vývozu a dovoz) a obchodní bilanci mezi EU a Kanadou od roku 2011 do 2021. Obchodní bilance je pak ve zkoumaném období dlouhodobě pro EU přebytková, přičemž jediný pokles nastal v období pandemické krize.

Námi zkoumaná obchodní dohoda CETA nabyla účinnosti 21. září 2017, a pokud vycházíme z grafu uvedeného výše, měla tato dohoda pozitivní vliv již od roku 2017, kdy došlo v oblasti dovozu i vývozu ke zvýšení, které bylo zpravidla vyšší než v předcházejících letech. Po dobu účinnosti dohody následně pozorujeme každoroční růst, který byl markantně vyšší než v letech, kdy dohoda nebyla účinná. Nebýt vlivu pandemie COVID-19 (2020), dalo by se předpokládat, že by tento trend růstu pokračoval. V návaznosti na uvedené lze tedy tvrdit, že má obchodní dohoda CETA pozitivní vliv na oba její hlavní partnery.

²²⁹ Graf zahrnuje i Chorvatsko, které je členem EU od roku 2013, proto je nutno brát v potaz, že roky 2011 a 2012 obsahují i hodnoty nečlenského státu.

5 Stav mezinárodního obchodu u vybraných států

V rámci poslední kapitoly se budeme zabývat státy, které byly zvoleny v úvodu, a na nichž má práce ambici ukázat, jakým způsobem ovlivňuje činnost EU mezinárodní obchod svých členů. Nejprve budou posouzeny vlivy působící na jejich mezinárodní obchod (k těmto kap. 1.1. a kap. 1.4.). Následně kapitola obsáhne u zvolených států hodnoty mezinárodního obchodu, zde pak konkrétně hodnoty obchodu vybraných zemí v rámci vnitřního trhu EU (obchod s ostatními členy EU) a hodnoty obchodu v rámci zahraničního obchodu EU (obchod s třetími státy). Dále budou zpracována data týkající se mezinárodního obchodu států s Kanadou za účelem nastínění stavu obchodu před a po uzavření mezinárodní dohody CETA. Jako poslední budou u zvolených států uvedeny hodnoty obchodu týkající se výrobků průmyslových (klasifikace SITC 5-8 rev. 3²³⁰) a zemědělských (SITC 0-4 rev. 3). Poslední zmíněné jsou součástí kapitoly z důvodu srovnání se stavem obchodu v období členství států v uskupení CEFTA (viz. kap. 2.).

5.1 Vlivy působící na mezinárodní obchod u vybraných států a porovnání států

Na tomto místě budou vybrány objektivní a subjektivní vlivy, na kterých lze demonstrovat, že vybraný vzorek států má, v širokém objektivu charakteristickém pro tuto práci, obdobné podmínky pro mezinárodní obchod. Jinými slovy se pokusíme ukázat, že je mezinárodní obchod zvolené pětice formován obdobnými vlivy, a proto jsou podmínky pro tento obchod u všech téměř stejné.

Práce se bude zabývat objektivními vlivy, jimiž jsou: geografická poloha a charakter států, klimatické podmínky a jejich přístup k moři. A subjektivními vlivy, jimiž jsou: zahraničněobchodní politika států a celková otevřenost států zahraničnímu obchodu.

5.1.1 Česká republika

²³⁰ Označení rev. 3 značí třetí revizi klasifikace zboží SITC.

Česká republika je členem EU od 1. 5. 2004 a členem Schengenského prostoru od 21. 12. 2007.²³¹

Co se týče geografické polohy, zaujímá ČR středoevropskou polohu. Je vnitrozemským státem, bez přístupu k moři a má čtyři sousedy. O základní geografické charakteristice ČR lze říct následující. ČR měří zhruba 79 tis. km², má členitý povrch a střední nadmořská výška území je 430 m n. m. Na území země se nenachází vulkanicky aktivní útvary a ani seizmicky není území republiky příliš aktivní.²³² Největší rozlohu má z hlediska vodních toků povodí Labe, dále povodí Moravy a Odry. Splavné toky se nachází pouze v Čechách. Klima ČR patří do severního mírného pásma, kdy roční průměrná teplota vzduchu v nížinách na jihu nepřesahuje 10 °C, a v horách neklesá pod bod mrazu. Počasí je charakteristické poměrně hojnými srážkami, přičemž dlouhodobý roční srážkový průměr je 663 mm.

Zahraničněobchodní politika státu je následující. ČR vytváří svou obchodní politiku v souladu s mezinárodními dohodami a závazky. Jedná se především o dohody WTO, dohody zakládající její členství v Evropských společenstvích a pravidla OECD. Vládní cíle jsou v rámci zahraniční politiky úzce spjaty s EU. ČR přijímá směr EU v zahraničí za vlastní, zároveň se na něm spolupodílí skrze unijní instituce. Zahraničněobchodní politika ČR, stejně jako obchodní politika ostatních států EU, zahrnuje strategické cíle, strategickou teritoriální orientaci a také konkrétní podporu vývozu.²³³ V ČR je orgánem odpovědným za tvorbu obchodní politiky Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO).

Vzhledem k vysoké míře zapojení ČR do mezinárodního obchodu je obchodní politika orientována na podporu exportu. MPO zpracovává proexportní strategii, která odráží zájmy státu v zahraničně obchodních vztazích. V tomto ohledu ČR uplatňuje proexportní politiku²³⁴, která byla opakovaně rozpracována v dokumentech *Exportní strategie České republiky pro období 2006-2010* a následně *Exportní strategie České republiky 2012-2020*. Dokumenty obsahovaly celkovou vizi proexportních aktivit státu, jejich cíle a opatření, jejichž prostřednictvím mělo dojít k naplnění cílů.²³⁵ V současnosti je exportní strategie ČR jednou z priorit státu. Podpora exportu českých firem je součástí programového prohlášení vlády.²³⁶

²³¹ *Členské státy Evropské unie, Česká republika* [online]. euroskep.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskep.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.

²³² VITURKA, Milan a kol. *Regionální geografie Evropy a ČR: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2004, s. 118-120.

²³³ KNAP: *Analýza zahraničního obchodu České republiky...*, s. 35.

²³⁴ Za zmínku stojí, že si jednotlivé členské státy EU obecně zcela ponechaly své pravomoci v oblasti nástrojů na ovlivnění směru obchodních toků a na proexportní podporu.

²³⁵ ŠTĚRBOVÁ: *Mezinárodní ekonomické vztahy...*, s. 325.

²³⁶ *Tripartita projednala exportní strategii nebo situaci v zemědělství* [online]. vlada.cz, 16. ledna 2023 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/tripartita-projednala-exportni-strategii-nebo-situaci-v-zemedelstvi-202309/>.

Česká ekonomika je svým typem relativně malá s vysokou mírou průmyslového rozvoje a je potřeba její vysoké funkční otevřenosti vůči vnějšímu ekonomickému prostředí. Je proto na místě říci, že je ČR státem otevřeným mezinárodnímu obchodu.²³⁷

5.1.2 Maďarsko

Maďarsko vstoupilo do EU 1. 5. 2004 a je členem Schengenského prostoru od 21. 12. 2007.²³⁸

Maďarsko je s ohledem na geografickou polohu podunajským vnitrozemským státem ležícím ve střední Evropě bez přístupu k moři, a hraničí se sedmi státy. Rozkládá se na 93 tis. km² a je obklopeno pohořím Alp a Karpat. Vnitrozemí tvoří z 80 % nížiny a částečně pahorkatiny, majoritu území tvoří pak roviny. Většina území nepřesahuje nadmořskou výšku 200 m. Na území Maďarska se nenachází významně vulkanicky aktivní útvary a není zde významná seizmická aktivita. Z hydrologického hlediska je důležité, že zemí protékají řeky Tisa a zejména Dunaj, který je hlavní řekou a protéká středem státu. Velké řeky jsou splavné, největší důležitost má plavební trasa dunajská. Maďarské podnebí je kontinentální se střídáním ročních období a průměrná roční teplota se pohybuje kolem 10 °C. Průměrné roční množství srážek je asi 600 mm.²³⁹

Zahraničněpolitickou a obchodní orientaci Maďarska určuje zejména její členství v EU a Severoatlantické alianci. Maďarsko je také např. členem WTO či OECD. Země je otevřená ekonomika tažená exportem, většina produkce v oblasti průmyslu se exportuje.²⁴⁰ Za zmínku stojí, že na maďarském trhu působí Maďarská agentura pro podporu exportu (HEPA), která napomáhá tomuto exportu.²⁴¹

Zahraničně obchodní politika Maďarska je původně směřována k posílení exportu, zejména do ostatních států EU. Od roku 2010 však maďarská vláda podpořila reformy a zaujala více nacionalistický až populistický přístup k řízení ekonomiky. Vláda upřednostňovala národní průmysl, konkrétně podniky spojené s vládou. V letech 2010 a 2012 vláda zvýšila daně v sektorech s dominancí ze zahraničí, protože tento krok pomohl zvýšit příjmy a snížit rozpočtový

²³⁷ PLCHOVÁ: *Mezinárodní ekonomické vztahy...*, s. 240.

²³⁸ *Členské státy Evropské unie, Maďarsko* [online]. euroskep.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskep.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.

²³⁹ VITURKA: *Regionální geografie Evropy...*, s. 43.

²⁴⁰ CzechTrade, Ministerstvo zahraničních věcí, Zastupitelský úřad České republiky. *Maďarsko* [online]. Businessinfo.cz, 1. června 2022 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/maďarsko-souhrna-teritorialni-informace/2/>.

²⁴¹ Maďarská agentura pro podporu exportu. *Services* [online]. hepa.hu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://hepa.hu/en/services>.

deficit panující v té době, čímž umožnila Maďarsku zachovat si přístup k rozvojovým fondům EU. Tato politika však odrazovala soukromé investice.²⁴² V současnosti je nutno konstatovat, že je prosazována proexportní politika a vstup na zahraniční trhy je pro tuzemské firmy značnou příležitostí. Zahraničně obchodní politiku státu zpracovává zejména Ministerstvo zahraničních věcí a obchodu.

Nacionalistický přístup k ekonomice země nepochybně zasáhl i postavení Maďarska na mezinárodním trhu (snížení importu do země). I přes zmíněné je však země stále silně zapojena do mezinárodního obchodu. Maďarský trh je navíc omezen svou velikostí, a také proto musí být zapojen do mezinárodní obchodní směny. V tomto směru je pak země otevřena mezinárodnímu obchodu.

5.1.3 Polsko

Polsko je členem EU od 1. 5. 2004 a od 21. 12. 2007 patří do Schengenského prostoru.²⁴³

Geografickou polohou je Polsko státem na severu střední Evropy. Má sedm sousedů a ze severu má přístup k Baltskému moři. Polsko má rozlohu 313 tis. km² a převážná část země je tvořena nížinou. Průměrná nadmořská výška činí 173 m n. m. a vysočiny nalezneme na východě a jihu státu. Na území Polska není zaznamenávána významná vulkanická, či seizmická aktivita. Z hydrologického pohledu je pro Polsko charakteristická hustá říční síť. Státem protékají významné řeky Odra a Visla. Polsko se nachází v mírném podnebném pásu s klimatem klasifikovaným jako mírně teplé proměnlivé. Roční průměrná teplota vzduchu se pohybuje v rozmezí 6–8 °C a průměrný srážkový úhrn činí 600 mm za rok.²⁴⁴

Zahraničněobchodní politika Polska je vytvářena v souladu s obchodněpolitickými opatřeními zavedenými EU. Je nutno říci, že všechny podnikatelské subjekty působící v Polsku (včetně zahraničních) mají rovný přístup k mezinárodnímu obchodu.²⁴⁵ Země je členem WTO i OECD a dalších subjektů ovlivňujících její zahraniční politiku. Hlavním cílem polské obchodní politiky je dlouhodobě celková liberalizace. Polská zahraničněobchodní politika je tvořena zejména Ministerstvem zahraničních věcí, kdy je obchod součástí státní zahraniční

²⁴² Maďarská obchodní a průmyslová komora. *Foreign Trade and Customs Regulations* [online]. mkik.hu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://mkik.hu/en/foreign-trade-and-customs-regulations>.

²⁴³ *Členské státy Evropské unie, Polsko* [online]. euroskop.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.

²⁴⁴ KOTULANOVÁ, Helena. *Geografie Polska multimediálně*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta přírodovědecká. Vedoucí práce Alois Hynek. s. 4-13.

²⁴⁵ *Poland - Country Commercial Guide, Trade Barriers* [online]. trade.gov, 22. červenec 2022 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/poland-trade-barriers>.

politiky. Dále se na tvorbě strategie mezinárodního směřování podílí Ministerstvo podnikání a technologií, či Ministerstvo financí, skrze které dochází k podpoře exportu, a další.

Stát aplikuje strategii ekonomického růstu, jejíž součástí je také mez. obchod zejména s ostatními státy EU. Polsko využívá liberalizace světového obchodu k posílení své ekonomiky. Aktivně v tomto směru prosazuje své zájmy prostřednictvím mezinárodních organizací.²⁴⁶ Země poskytuje oficiální podporu pro financování exportu formou vládních půjček, vývozních úvěrů či vývozních pojištění atd. (v souladu s pravidly OECD). Země obecně prosazuje proexportní strategii.²⁴⁷

Polský trh je otevřen vnějšímu ekonomickému prostředí a neklade překážky obchodu, leda by se jednalo o překážky aprobované, které vznikly v rámci EU, či jiných subjektů a organizací. Vedle toho země poskytuje pomoc podnikatelům na trhu EU (např. SOLVIT).²⁴⁸

5.1.4 Slovensko

Slovenská republika vstoupila do EU 1. 5. 2004, od 21. 12. 2007 je součástí Schengenského a od roku 2009 i eurozóny.²⁴⁹

Z pohledu geografické polohy je Slovensko vnitrozemským střeoevropským státem bez přístupu k moři a má pět sousedů. Rozloha činí 49 tis. km² a přibližně polovina tohoto území leží do nadmořské výšky 800 m. Má značné zastoupení hor, na jihozápadě je však současně rozsáhlá nížina. Na území státu se nenachází významné vulkanicky aktivní útvary a ani seizmicky není země příliš aktivní.²⁵⁰ Největším vodním tokem je Dunaj protékající jihem státu. Z klimatického pohledu náleží Slovensko do střední části mírného pásu severní polokoule s průměrnou roční teplotou vzduchu v rozmezí 9–11 °C. Roční úhrn srážek je průměrně 610–670 mm.

Zahraničněobchodní politika Slovenska je prováděna v souladu se SOP EU. Slovensko je členem WTO i OECD a dalších mezinárodně působících ekonomicky orientovaných

²⁴⁶ Zajączkowski Wojciech. *Polish Foreign Policy Strategy 2017-2021* [online]. Warsaw: Ministerstvo zahraničních věcí Polské republiky, 2017. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/diplomacy/what-we-do-> s. 18.

²⁴⁷ GÓRECKI, Tomasz. *Export support* [online]. gov.pl, 28. června 2021 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/finanse/wspieranie-eksportu>.

²⁴⁸ WAĆKOWSKA-KABACZYŃSKA, Monika. *Instruments to help entrepreneurs on the EU market* [online]. gov.pl, 4. ledna 2019 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologiea/instrumenty-pomocy-przedsiebiorcom-na-rynku-ue>.

²⁴⁹ *Členské státy Evropské unie, Slovensko* [online]. euroskep.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskep.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.

²⁵⁰ VITURKA: *Regionální geografie Evropy...*, s. 45.

subjektů.²⁵¹ Hlavními tvůrci zahraničněobchodní politiky státu je Ministerstvo hospodářství Slovenské republiky, Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky či Ministerstvo financí Slovenské republiky, a další. Integrovanou součástí zahraničněobchodní politiky Slovenska je ekonomická diplomacie zaměřená na podporu exportu, hledání nových investičních příležitostí či podporu slovenských firem usilujících o průnik na mezinárodní trhy.²⁵² Slovensko prosazuje proexportní politiku, a využívá nástroje, jejichž cílem je posílení exportní výkonnosti firem. Obchodní strategie Slovenska je pak zpracována v dokumentu *Koncepcia vonkajších ekonomických vzťahov a ekonomickej diplomacie Slovenskej republiky na obdobie 2022-2030*.²⁵³

Slovenský trh je vzhledem ke své geografické poloze a svojí relativně malé velikosti závislý na zahraničním obchodu, jež lze považovat za základ hospodářského růstu země. Slovensko tak představuje z pohledu otevřenosti země zahraničnímu obchodu otevřenou ekonomiku s dlouhodobou a vysokou závislostí na zahraničním obchodě. Slovenský přeshraniční obchod je převážně orientován na ostatní členské země EU.²⁵⁴

5.1.5 Slovinsko

Slovinsko je členem EU od 1. 5. 2004, od 21. 12. 2007 členem Schengenského prostoru a od 1. 1. 2007 je také eurozónou.²⁵⁵

V otázce geografické polohy je Slovinsko státem ležícím v jižní Evropě na pomezí Balkánu a střední Evropy. Je přímořským státem s úzkým přístupem k Jaderskému moři a sousedí se čtyřmi státy. Rozloha země je 20,3 tis. km². Ačkoli se jedná o alpský stát, na východ a severovýchod je povrch takřka rovný a průměrná nadmořská výška země činí 492 m. Území státu patří k seizmicky postihovaným oblastem. Nejčastější otřesy jsou zaznamenány v alpské, sávské a dinárské oblasti. Významně vulkanicky aktivní útvary se ve Slovinsku obecně

²⁵¹ KOLESÁROVÁ, Mária. *Obchodné vzťahy Slovenska a EÚ*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. Vedoucí práce Anna Klosová. s. 33.

²⁵² *Zahraničná politika Slovenskej republiky* [online]. mzv.sk, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/diplomacia/zahranicna-politika>.

²⁵³ Jakubovic Roman. *Koncepcia vonkajších ekonomických vzťahov a ekonomickej diplomacie Slovenskej republiky na obdobie 2022-2030* [online]. Bratislava: Ministerstvo hospodářství Slovenské republiky, 2022. Dostupné z: <https://www.economy.gov.sk/uploads/files/LMovpfgU.pdf>. s. 11.

²⁵⁴ Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky. *Strategický výhľad zahraničnej a európskej politiky Slovenskej Republiky Riziká a príležitosti pre Slovensko v transformujúcom sa svete* [online]. Bratislava: Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky, 2022. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/diplomacia/zahranicna-politika>. s. 53-54.

²⁵⁵ *Členské státy Evropské unie, Slovinsko* [online]. euroskep.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskep.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.

nevyskytují.²⁵⁶ Zemi charakterizuje hustá říční síť, jež je tvořena relativně malými vodními toky, zatímco velkých řek je málo. Nejdelší slovinskou řekou je Sáva. Na většině území státu převládá vnitrozemské, mírné podnebí s velkými teplotními rozdíly v rámci roku. V přímoří je podnebí středomořské, severní hornatá část Slovinska má podnebí středoevropské. Průměrná roční teplota je 15 °C. Slovinský roční úhrn srážek se pohybuje kolem 1500 mm a s touto srážkovou činností může být spojena povodňová aktivita.²⁵⁷

Slovinsko plně uplatňuje obchodní a celní politiku EU a je také členem WTO a dalších obdobných organizací. V rámci mezinárodní ekonomické spolupráce se stát zaměřuje na internacionalizaci. Země má dlouhou obchodní tradici s ekonomikou orientovanou na export. Zahraničně obchodní politika státu je do značné míry tvořena Ministerstvem hospodářství, cestovního ruchu a sportu, či Ministerstvem pro hospodářský rozvoj a technologie, a je zcela v souladu s SOP EU. Slovinsko uplatňuje proexportní strategii, která je v současnosti součástí *Programu na podporu investic a internacionalizaci slovinské ekonomiky* (probíhající v letech 2021 až 2026).²⁵⁸

Slovinsko disponuje trhem, který je v důsledku své velikosti a integrace do společného trhu EU zcela otevřen zahraničnímu obchodu. Hlavní obchodní partneři Slovinska jsou členy EU.²⁵⁹

5.1.6 Souhrnné porovnání vybraných států

Z výše uvedeného lze shrnout, že si jsou státy do značné míry podobné. V rámci objektivních vlivů pak lze tvrdit, že je jejich geografická poloha téměř stejná. Zpravidla se jedná o středoevropské vnitrozemské státy. Výjimku tvoří Slovinsko, které lze považovat za jihoevropský stát, který však leží na pomezí jižní a střední Evropy, a zejména na severu této země panují podmínky středoevropské. Výjimku z vnitrozemské polohy tvoří opět Slovinsko, to má však pouze okrajový přístup k moři, a Polsko, kde je již mořská hranice státu podstatně delší, avšak netvoří hranici délkou dominantní. Ke geografickému charakteru lze uvést, že se většinou jedná o státy s rozdílným geografickým reliéfem, kdy u některých pozorujeme

²⁵⁶ VITURKA: *Regionální geografie Evropy...*, s. 92.

²⁵⁷ *Geografie Slovinska* [online]. aventura.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.adventura.cz/zeme/slovinsko/geografie-slovinska/>.

²⁵⁸ Ministerstvo hospodářství, cestovního ruchu a sportu Slovinské republiky. *Programme promoting Investment and the Internationalisation of the Slovenian Economy* [online]. gov.si, 18. dubna 2023 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.gov.si/en/registries/projects/kljucni-poudarki-programa-spodbujanja-investicij-in-internacionalizacije-slovenskega-gospodarstva/>.

²⁵⁹ *Slovenia is highly open to foreign trade* [online]. sloveniabusines.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.sloveniabusines.eu/business-environment/trade>.

značnou členitost a hornatost terénu, u jiných pak rozsáhlé nížiny a roviny. U žádného ze států nelze pozorovat výraznější seizmickou, či vulkanickou aktivitu. I přes rozdíly v reliéfu je pak nutno říci, že u všech států panuje alespoň z části kontinentální klima spadající do mírného pásma. U všech lze pozorovat střídání ročních období, a všechny mají podobný roční srážkový úhrn i průměrné teploty vzduchu.

V rámci subjektivních vlivů lze konstatovat, že jsou u všech států totožné. Země aplikují zahraničněobchodní politiku vykonávanou v souladu se SOP EU. Zkoumané státy se v rozdílné míře orientují na vývoz a užívají proexportní strategie. Všechny státy jsou silně otevřeny mezinárodnímu obchodu, který je důležitou součástí jejich ekonomického růstu. Jejich otevřenost je pak nejvíce znát v obchodě s ostatními členy EU.

5.2 Hodnota mezinárodního obchodu u vybraných států

Následují data týkající se hodnoty obchodu vybraných států. Data budou pro přehlednost zpracována a prezentována ve formě grafů.

Pro dostatečné zodpovězení výzkumných otázek je na místě vybrat některé z konkrétních aktů EU, které ovlivňují hodnoty obchodu námi zvolené výšece mezinárodního obchodu.²⁶⁰ Zde pro nás bude významný nejen okamžik vstupu států do EU, ale i datum platnosti (účinnosti) vybraných předpisů (smluv) ovlivňujících fungování vnitřního trhu a zahraniční obchod EU²⁶¹.

Základním předpokladem pro volný pohyb zboží na vnitřním trhu je odstraňování překážek tohoto pohybu. Lze tvrdit, že překážky byly obecně zrušeny unijními akty již před přistoupením vybraných států do EU. Existují však akty, které napomáhají odstraňování překážek a ovlivňují obchod na vnitřním trhu a které současně vstoupily v platnost až v období členství vybraných zemí v EU. V rámci netarifních překážek, konkrétně opatření s rovnocenným účinkem jako množstevní omezení, můžeme u států pozorovat vliv Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/515 o vzájemném uznávání zboží uvedeného v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě. To vstoupilo v platnost 19. dubna 2020 a od této chvíle napomáhá volnému pohybu zboží na vnitřním trhu. Vliv nařízení lze budeme zkoumat na hodnotě obchodu v rámci vnitřního trhu.

²⁶⁰ Ty jsou voleny v návaznosti na jejich důležitost pro konkrétní oblast obchodu, a také proto, že lze jejich účinek demonstrovat na uváděných hodnotách.

²⁶¹ Tyto akty nebudeme aplikovat na data obchodu s průmyslovými a zemědělskými výrobky (ty slouží pouze k porovnání se stavem obchodu v období členství států v uskupení CEFTA).

V případě zahraničního obchodu EU je zvolení konkrétního aktu složitější. Zde by bylo systematicky na místě volit některý z aktů spadajících do kategorie autonomních nástrojů SOP. V tomto případě je však velmi problematické vybrat akt, který spadá do vymezeného časového úseku (účinnost po přistoupení pětice států do EU), a který viditelně ovlivňuje hodnoty obchodu u zkoumaných států.

V případě tarifních nástrojů se nabízí zkoumat působení společného celního sazebníku²⁶², jež je však založený na právní úpravě pocházející z roku 1987 a jeho vliv se u vybraných států projevuje již v okamžiku jejich přistoupení. V případě netarifních nástrojů by pak bylo na místě zkoumat společná pravidla vývozu²⁶³, či společná pravidla dovozu²⁶⁴. Ty spadají do zvoleného časového rámce, jejich úprava ale dopadá na specifické situace užívání ochranných opatření, které nelze reflektovat na celkové hodnotě obchodu států, a to i v případě, že budeme hodnoty zkoumat v kratších časových intervalech. Tato negativa (časová účinnost nástrojů a specifická oblast úpravy, která se neprojevuje viditelně na celkových hodnotách obchodu) je možno pozorovat i u dalších autonomních nástrojů, které by se nabízely pro případný výzkum.

Z těchto důvodů upustíme od zkoumání autonomních nástrojů SOP a v oblasti zahraničního obchodu EU a SOP pohlédneme blíže pouze na smluvní nástroj. Budeme zkoumat Komplexní hospodářskou a obchodní dohodu (CETA). U té je možno přehledně pozorovat vliv Unie na obchod států s konkrétním partnerem, jelikož je prozatím²⁶⁵ prováděna od 21. září 2017.

5.2.1 Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států na vnitřním trhu EU

Mezinárodní obchod na vnitřním trhu tvoří většinu přeshraničního obchodu vybraných států. Co se týče vývozu, do zemí EU směřuje např. kolem 80 % výrobků u ČR, 74 % u Polska či 79 % u Slovenska. U vybraných států pochází také většina dováženého zboží z ostatních členských zemí, zde např. kolem 70 % u ČR, nebo 80 % u Slovenska. Nejvýznamnějším obchodním partnerem států je pak obecně Německo. Dalšími partnery jsou např. Francie, Itálie, a zejména zkoumané státy mezi sebou.²⁶⁶

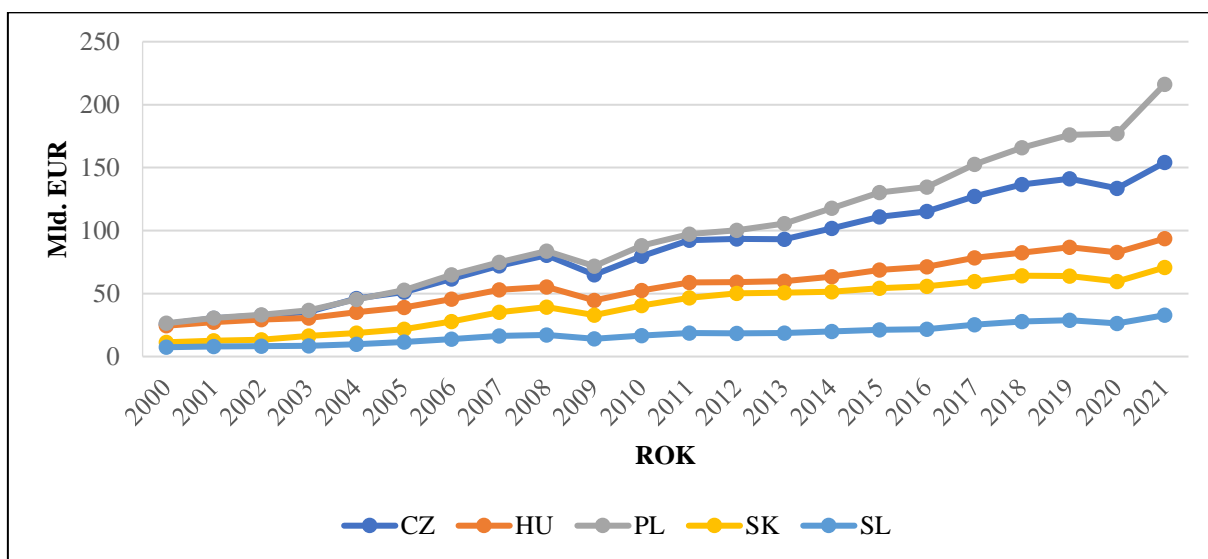
²⁶² Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 ze dne 23. července 1987 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku. Úř. Věst. L 256, 7. září 1987, s. 1—675.

²⁶³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/479 ze dne 11. března 2015 o společných pravidlech vývozu. Úř. Věst. L 83, 27. března 2015, s. 34—40.

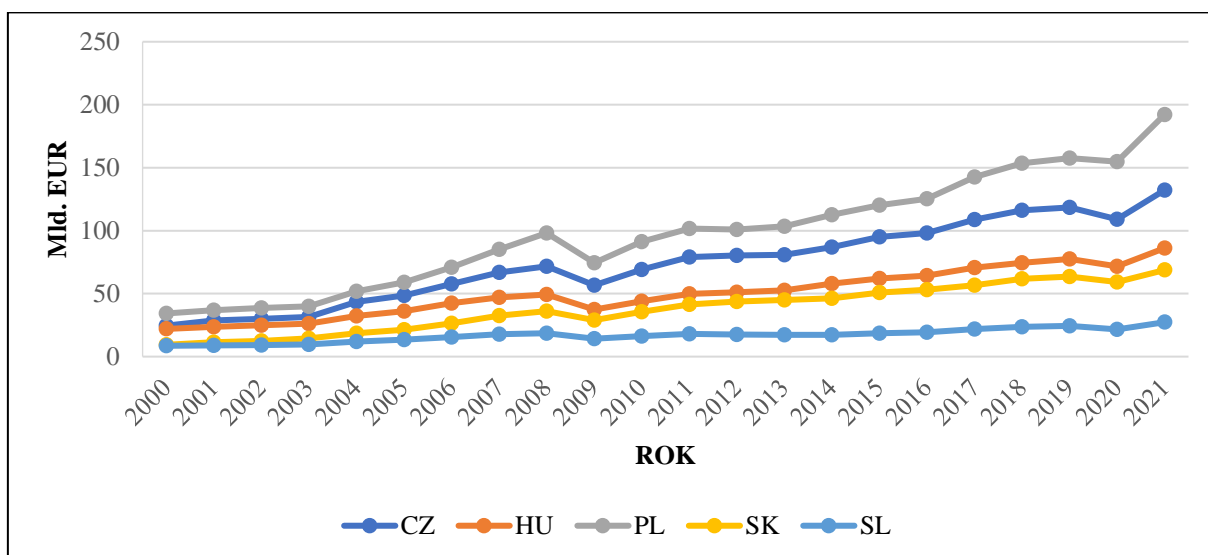
²⁶⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/478 ze dne 11. března 2015 o společných pravidlech dovozu. Úř. Věst. L 83, 27. března 2015, s. 16—33.

²⁶⁵ Není plně v platnosti, jelikož nebyla doposud ratifikována všemi členskými státy Unie.

²⁶⁶ K obchodním partnerům států viz. *Profily jednotlivých zemí* [online]. european-union.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_cs?page=1.

Graf 8: Hodnota vývozu zboží v rámci vnitřního trhu EU. Zpracováno dle Eurostat.

Graf 9: Hodnota dovozu zboží v rámci vnitřního trhu EU. Zpracováno dle Eurostat.

V rámci postupné globalizace a liberalizace pozorujeme rostoucí hodnotu přeshraničního obchodu na výše uvedených grafech. Zde pak po přistoupení států do EU došlo v oblasti vnitřního trhu ke zvýšení jak vývozu, tak dovozu. V případě vývozu (graf 8) pozorujeme u všech států nárůst podobný (přiměřený velikosti jejich trhu). U ČR sledujeme nárůst o 10,56 mld. EUR oproti roku 2003, dále nárůst o 4,49 mld. u Maďarska, o 8,70 mld. u Polska, o 2,51 mld. u Slovenska a v případě Slovinska pak o 1,35 mld. EUR oproti roku 2003. Podobně v případě dovozu (graf 9) došlo u států v roce 2004 ke zvýšení o 12,09 mld. EUR oproti roku 2003 u ČR, o 5,97 mld. u Maďarska, o 12,09 mld. u Polska, o 4,12 mld. u Slovenska

a o 2,45 mld. EUR u Slovinska. Hodnotově nejvyšší nárůst pozorujeme u ČR, a to i přesto, že má na přeshraničním obchodě prováděném na vnitřním trhu nejvyšší podíl z námi zkoumaných států Polsko.

Po přistoupení států však k okamžitému mnohonásobnému zvýšení hodnoty obchodu nedošlo, toto zvýšení bylo kontinuálně pozorovatelné až v následujících letech, a to zejména v letech 2005 až 2008. U některých států navíc pozorujeme vyšší nárůst i mezi lety 2007 a 2008 (např. u ČR vývoz vzrostl meziročně v roce 2008 o 8,34 mld. a dovoz o 4,88 mld. EUR). Toto lze spojovat se vstupem států do Schengenského prostoru.

Pokles obchodu zaznamenáváme v roce 2009 v důsledku ekonomické recese, kterou státy (stejně jako zbytek světa²⁶⁷) prošly. Následující léta vedou opět ke zvyšování hodnoty obchodu s několika výjimkami, přičemž nejvýraznější lze spatřovat v roce 2020, kdy došlo k utlumení světové ekonomiky v důsledku pandemické krize COVID-19. Zřetelně je však možno pozorovat u všech zkoumaných skokový nárůst obchodu v roce 2021 (např. u Polska došlo k meziročnímu navýšení vývozu o 39,12 mld. a u dovozu o 37,35 mld. EUR).

Celkově je bilance zahraničního obchodu se státy EU²⁶⁸ u zkoumaných dlouhodobě přebytková, avšak u některých států (Maďarsko, Polsko, Slovinsko) lze pozorovat v roce 2021 celkovou bilanci obchodu se zbožím (na vnitřním trhu i se státy třetími) zápornou. Na základě této informace můžeme tvrdit, že vnitřní trh EU poskytuje pro své členy příznivější podmínky pro export zboží, než je tomu v jiných regionech.

Co se týče právního předpisu zvoleného za účelem zkoumání působení Unijního práva, bylo zvoleno Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/515 ze dne 19. března 2019 o vzájemném uznávání zboží uvedeného v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě. Toto je platné od 19. dubna roku 2020.

Zde pak pozorujeme u vybraných států téměř okamžité zvýšení jak vývozu, tak dovozu v měsících následujících po platnosti aktu. Mezi dubnem a květnem 2020 došlo k růstu vývozu o 1,28 mld. u ČR, o 1,10 mld. u Maďarska, o 1,86 mld. u Polska, o 0,86 mld. u Slovenska a o 0,29 mld. EUR u Slovinska. Ve stejném časovém období pak sledujeme růst dovozu o 0,58 mld. u ČR, o 0,37 mld. u Maďarska, o 0,80 mld. u Polska, o 0,53 mld. u Slovenska a o 0,29 mld. EUR u Slovinska. Tento trend pokračuje i v následujících měsících, kdy v červnu 2020 pozorujeme oproti květnu téhož roku růst vývozu o 2,32 mld. u ČR, o 1,50 mld. u Maďarska, o 2,33 mld. u Polska, o 1,41 mld. u Slovenska a o 0,31 mld. EUR u Slovinska. U dovozu došlo

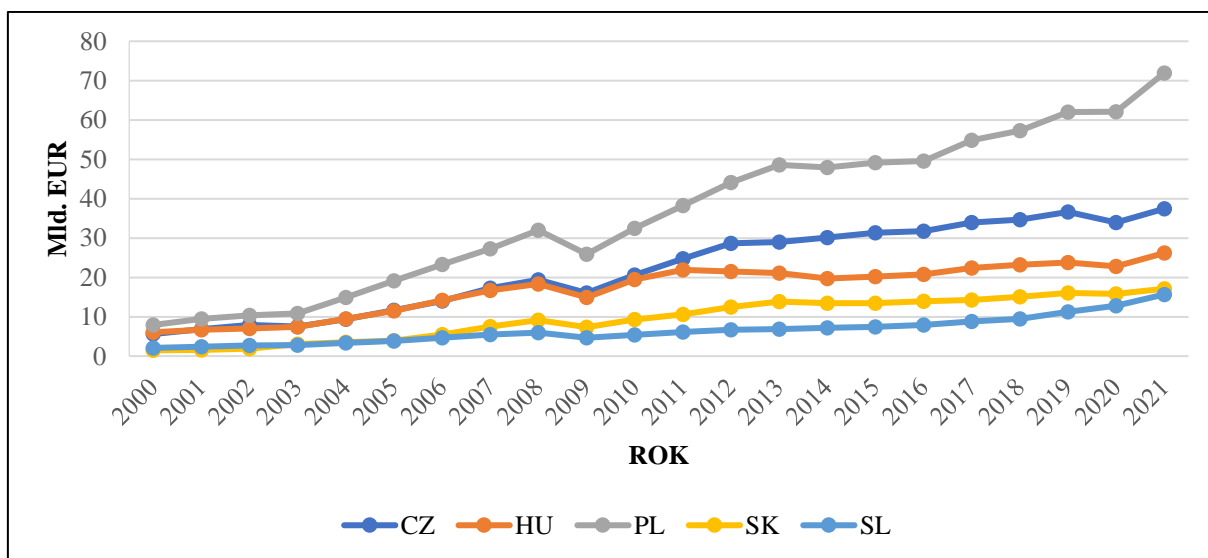
²⁶⁷ Jedná se o tzv. velkou recesi. Tímto pojmem je označován všeobecný ekonomický pokles zaznamenávaný na světových trzích zhruba mezi lety 2007 až 2015.

²⁶⁸ Zkratka pro členské státy EU.

v červnu 2020 oproti předcházejícímu měsíci k růstu o 1,52 mld. u ČR, o 0,97 mld. u Maďarska, o 1,95 mld. u Polska, o 1,29 mld. u Slovenska a o 0,20 mld. EUR u Slovinska. U všech zmíněných je navíc nutno brát v potaz celkový pokles ekonomiky v roce 2020 a proto je možno tento obecný růst, který i přes panující krizi následně pokračoval (a pokračuje), vnímat pozitivně.

5.2.2 Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států se státy třetími

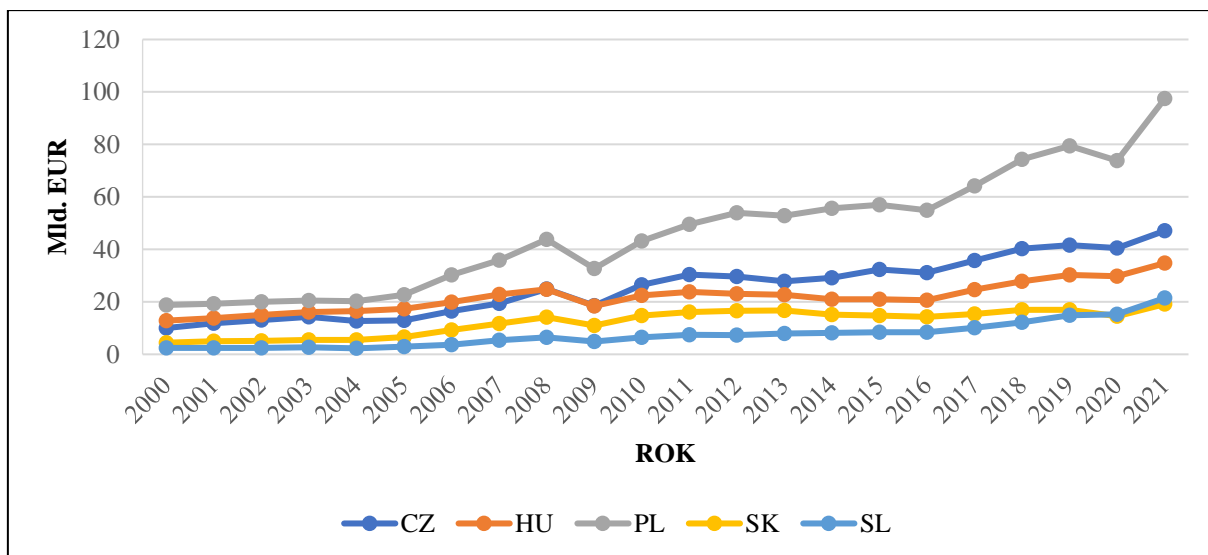
Uvedené grafy se vztahují k obchodu států s nečlenskými zeměmi Unie (v rámci zahraničního obchodu EU). Tento obchod je pak součástí SOP EU. Zde je obecně celková hodnota obchodu nižší, než tomu je v rámci obchodu na vnitřním trhu u všechny vybraných států. Mezi nejvýznamnější obchodní partnery mimo EU patří u zkoumaných států USA, či UK, do kterých směřuje většina vývozu vybrané pětky (např. 4 % vývozu SK do USA, či 6 % vývozu PL do UK)²⁶⁹. Na druhou stranu, nejvíce dovozu vybraných států v této oblasti pochází z Číny.²⁷⁰

Graf 10: Hodnota vývozu zboží v rámci zahraničního obchodu EU. Zpracováno dle Eurostat.

²⁶⁹ Výjimku tvoří Slovinsko, kdy až 10 % slovinského vývozu směřuje do Švýcarska.

²⁷⁰ Viz. poznámka pod čarou 266.

Graf 11: Hodnota dovozu zboží v rámci zahraničního obchodu EU. Zpracováno dle Eurostat.

Obecně i u obchodu s partnery mimo EU platí pro vybrané státy to, co bylo řečeno u obchodu na vnitřním trhu. V souladu s rozvojem obchodu i zde hodnoty postupně rostou s výraznějšími výjimkami zaznamenanými v letech 2009 a 2020. Na těchto grafech je navíc možno pozorovat pokles obchodu v období mezi lety 2015 a 2016, v nichž probíhaly globální strukturální ekonomické změny, které se promítly na celkovém mezinárodním obchodě.²⁷¹ Ty vznikly v důsledku změn v ekonomikách některých zemí (zejména Čína a USA)²⁷².

Pozorujeme tady také obecné zvýšení hodnoty obchodu po přistoupení zemí do EU a zapojení se do SOP. Toto zvýšení ale není tak viditelné, jako tomu bylo v případě zapojení států do vnitřního trhu, a pozorujeme zde i výjimky. Konkrétně v roce 2004 vzrostl vývoz (graf 10) do třetích států oproti předcházejícímu roku o 1,85 mld. u ČR, o 2,08 mld. u Maďarska, o 4,11 mld. u Polska, o 0,48 mld. u Slovenska a o 0,52 mld. EUR u Slovinka. V případě dovozu (graf 11) vybraných států pozorujeme v roce 2004 meziročně u ČR pokles o 1,57 mld., u Maďarska růst o 0,43 mld., a pokles o 0,33 mld. u Polska, o 0,04 mld. u Slovenska a o 0,41 mld. EUR u Slovinska. Meziroční poklesy dovozu lze vysvětlovat tím, že bylo nově pro státy výhodnější dovážet zboží z ostatních členských států EU.

Na základě uvedených hodnot můžeme konstatovat, že přistoupení k EU nemělo pro vybrané státy v oblasti obchodu s třetími zeměmi tak viditelně pozitivní vliv, jako v případě obchodu na trhu vnitřním. Toto lze vysvětlovat částečným posunutím přeshraničního obchodu

²⁷¹ Česká tisková kancelář. *Světový obchod zažil nejhorší propad od finanční krize* [online]. Novinky.cz, 26. srpna 2015 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-svetovy-obchod-zazil-nejhorsii-propad-od-financi-krize-322406>.

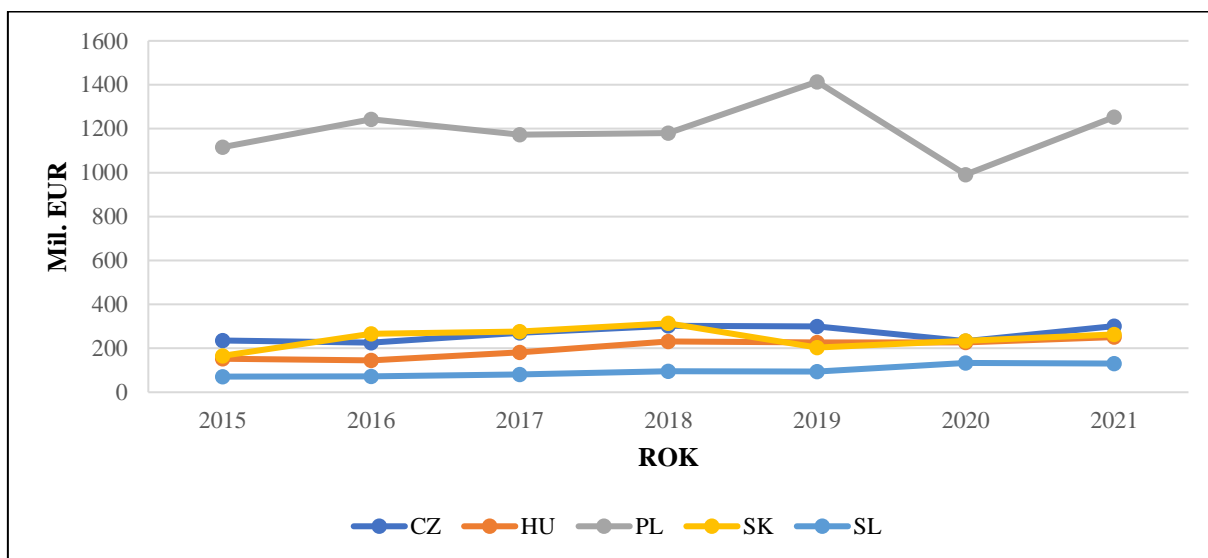
²⁷² Jednalo se o změny v ekonomikách zemí, které nejsou členy EU. Z tohoto důvodu lze propad pozorovat zejména v rámci zahraničního obchodu EU, a nikoli obchodu na vnitřním trhu.

států směrem k vnitřnímu trhu, a zejména pozitivním působením unijní úpravy a odstraňováním překážek na tomto společném trhu. I přes uvedené však pozorujeme u sledovaných obecný růst vývozu spojený s jejich vstupem do EU.

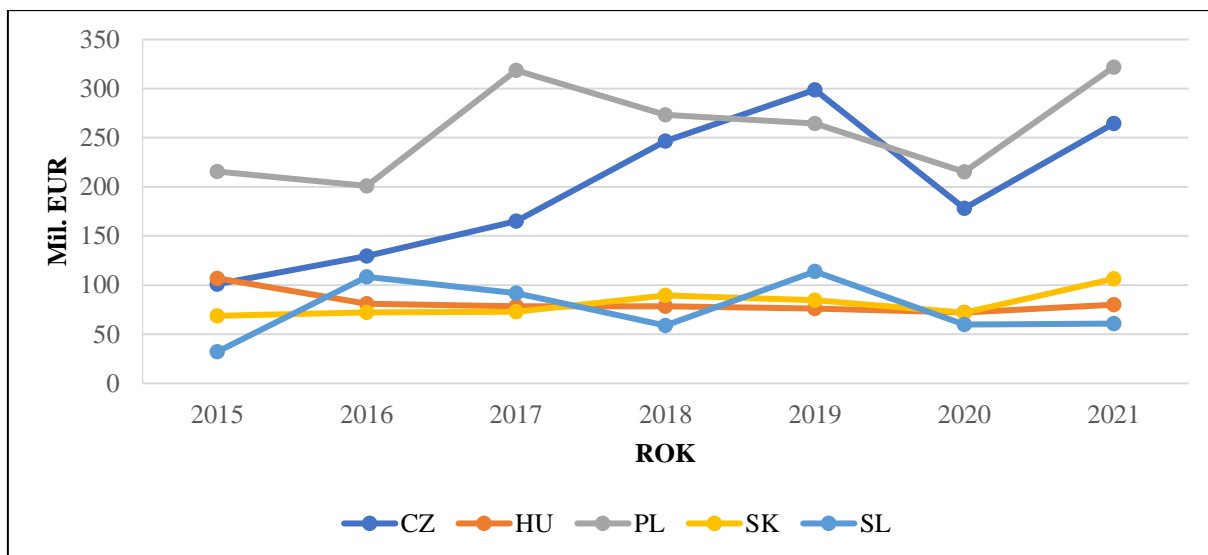
Bilance obchodu vybrané pětice s třetími státy je pak dlouhodobě záporná, což potvrzuje výše uvedené přesunutí obchodu na vnitřní trh EU.

5.2.3 Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států s Kanadou

Obchod zkoumaných států s Kanadou řadíme do zahraničního obchodu EU a vztahují se na něj nástroje SOP. Zde jsou tyto hodnoty uvedeny za účelem ilustrace působení smluvního nástroje SOP, konkrétně Komplexní hospodářské a obchodní dohody (CETA) mezi Kanadou na jedné straně a Evropskou Unií a jejími členskými státy na straně druhé (graf 12 a 13). Tato dohoda je účinná od 21. září 2017.

Graf 12: Hodnota vývozu zboží z vybraných států do Kanady. Zpracováno dle Eurostat.

Graf 13: Hodnota dovozu zboží do vybraných států z Kanady. Zpracováno dle Eurostat.

CETA působí na obchod ČR s Kanadou téměř okamžitě. Její přijetí je znatelné zejména na hodnotě dovozu zboží z Kanady. Vývoz ČR do Kanady mezi roky 2016 a 2017 vzrostl o 44,59 mil. a mezi roky 2017 a 2018 o 32,08 mil. EUR. Dovoz z Kanady vzrostl v časovém období mezi roky 2016 a 2017 o 35,33 mil. a mezi roky 2017 a 2018 o 81,55 mil. EUR. Pokud bychom pohlédli na detailnější hodnoty, tak vývoz ČR vzrostl mezi zářím a říjnem 2017 o 13,77 mil. a dovoz z Kanady vzrostl ve stejném čase o 8,25 mil. EUR. Tyto hodnoty pak vypovídají o kladném působení CETA na českou ekonomiku. Za zmínku stojí také uvést, že CETA napomáhá přes jedinou tisíci českých firem, které v současnosti vyvážejí do Kanady.²⁷³ ČR má v rámci obchodu s Kanadou dlouhodobě přebytkovou obchodní bilanci.

V případě Maďarska lze vliv CETA pozorovat již v roce 2017, kdy vývoz Maďarska vzrostl o 35,84 mil. mezi lety 2016 a 2017, a o 49,69 mil. EUR mezi lety 2017 a 2018. Na druhou stranu dovoz zboží z Kanady do Maďarska postupně klesal. Mezi roky 2016 a 2017 došlo k poklesu o 2,43 mil. a mezi roky 2017 a 2018 o 0,26 mil. EUR. V rámci detailnějších hodnot vývoz Maďarska do Kanady klesl mezi zářím a říjnem 2017 o 17,93 mil. a dovoz z Kanady vzrostl ve stejném čase o 1,53 mil. EUR. Dlouhodobě se však tyto hodnoty otáčejí a vývoz do Kanady roste, zatímco dovoz z Kanady klesá. Pokles dovozu lze vnímat jak negativně, zejména z pohledu Kanady, tak i pozitivně, z pohledu Maďarska. Pro Maďarskou ekonomiku je přínosné, aby vývoz převyšoval dovoz, jelikož toto vede k obecně přebytkové obchodní bilanci země.

²⁷³ CETA - a boost for jobs and exports in Czechia [online]. policy.trade.ec.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/canada/eu-canada-trade-your-town/czechia-canada-trade-your-town_en.

Vývoz Polska do Kanady nejprve v roce 2017 oproti předcházejícímu roku poklesl o 69,65 mil. EUR, následně však došlo mezi roky 2017 a 2018 opět k růstu o 7,71 mil. EUR. Tento růst pak pokračuje i v roce 2019. Z hlediska dovozu z Kanady došlo mezi lety 2016 a 2017 k růstu o 117,61 mil. a mezi lety 2017 a 2018 k poklesu o 45,27 mil. EUR. Při pohledu na detailnější hodnoty lze konstatovat, že vývoz Polska vzrostl mezi zářím a říjnem 2017 o 1,92 mil. a dovoz z Kanady vzrostl ve stejném časovém úseku o 35,94 mil. EUR. Celkově je možno tvrdit, že má Polsko v rámci obchodu s Kanadou výrazně přebytkovou obchodní bilanci, ke které dohoda CETA dlouhodobě napomáhá. CETA pak ovlivňuje obchod více než 1800 polských firem exportujících do Kanady.²⁷⁴

U Slovenska vývoz zboží do Kanady mezi roky 2016 a 2017 vzrostl o 11,14 mil. a mezi roky 2017 a 2018 o 36,73 mil. EUR. Dovozy z Kanady vzrostl v časovém období mezi roky 2016 a 2017 o 0,56 mil. a mezi roky 2017 a 2018 o 16,61 mil. EUR. Detailněji vývoz Slovenska vzrostl mezi zářím a říjnem 2017 o 4,02 mil. a dovoz z Kanady vzrostl ve stejném období o 0,96 mil. EUR. V rámci obchodu s Kanadou pozorujeme u Slovenska dlouhodobě přebytkovou obchodní bilanci.

Vývoz Slovinska mezi roky 2016 a 2017 vzrostl o 8,06 mil. a mezi 2017 a 2018 o 14,8 mil. EUR. Dovozy z Kanady na druhou stranu klesl v časovém období mezi roky 2016 a 2017 o 16,68 mil. a mezi 2017 a 2018 o 32,88 mil. EUR. Blíže vývoz Slovinska vzrostl mezi zářím a říjnem 2017 o 1,91 mil., dovoz z Kanady naopak klesl ve stejném čase o 2,09 mil. EUR. Z uvedených dat lze odvodit, že CETA působí pozitivně zejména na vývoz Slovinska do Kanady. V roce 2021 pak pozorujeme pro Slovinsko přebytkovou obchodní bilanci v rámci obchodu s Kanadou.

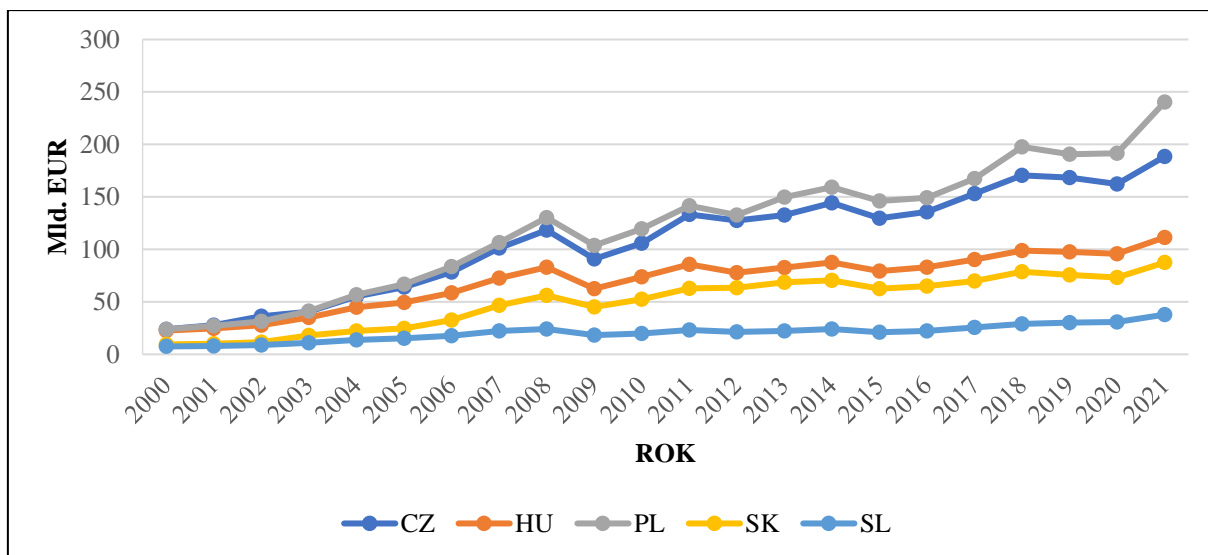
Je potřeba doplnit, že na grafech pozorovatelný pokles hodnot v roce 2020 způsobuje utlumení ekonomiky v důsledku pandemické krize.

5.2.4 Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států s průmyslovými výrobky

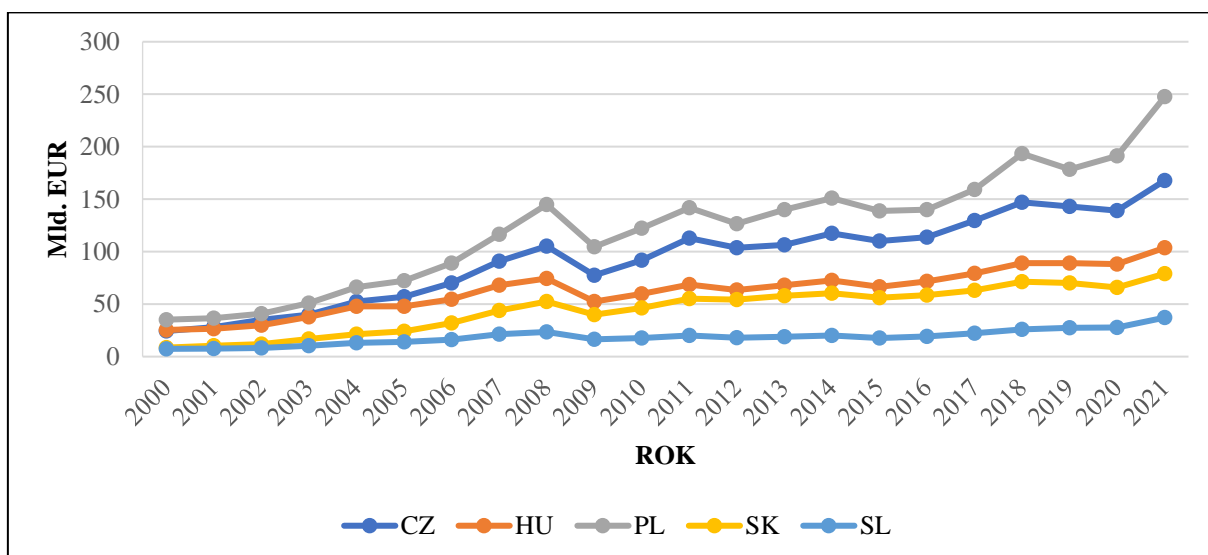
Zde je přiblížen stav obchodu s výrobky průmyslovými²⁷⁵, tedy výrobky, s nimiž byl obchod v období členství států v CEFTA nejvíce liberalizován.

²⁷⁴ CETA - a boost for jobs and exports in Poland [online]. policy.trade.ec.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/canada/eu-canada-trade-your-town/poland-canada-trade-your-town_en.

²⁷⁵ Výrobky spadající do klasifikace SITC 5-8 rev. 3.

Graf 14: Hodnota vývozu průmyslových výrobků u vybraných států. Zpracováno dle UNCTAD.

Graf 15: Hodnota dovozu průmyslových výrobků u vybraných států. Zpracováno dle UNCTAD.

V období členství států v EU je možno oproti předchozímu stavu pozorovat obecně postupné a stabilní zvyšování hodnoty obchodu s těmito výrobky, kdy dochází k tradičnímu nárůstu v roce 2004 a následnému zvyšování hodnoty až do roku 2008. Propad v roce 2009 způsoben ekonomickou recesí je u zkoumaných států pozorovatelný i zde, s tím, že to samé platí i pro propad v roce 2020 (výjimkou je zde obchod Slovinska, který i v roce 2020 roste). V tomto případě lze zřetelně pozorovat i pokles v letech 2015 a 2016 spojený se strukturálními změnami v globální ekonomice.

Oproti stavu panujícímu v období CEFTA, dosahuje tento obchod u jednotlivých států v souladu s postupnou globalizací mnohem vyšších hodnot. Liberalizace obchodu s průmyslovými výrobky je v EU mnohem hlubší a komplexnější než v období CEFTA. Projevuje se tu jak Unijní úprava vnitřního trhu, tak i úprava SOP.

V roce 2004 pozorujeme oproti roku 2003 růst vývozu o 14,38 mld. u ČR, o 9,78 mld. u Maďarska, o 15,45 mld. u Polska, o 4,30 mld. u Slovenska a o 2,73 mld. EUR u Slovinska (graf 14). V případě dovozu pak ve stejném čase pozorujeme růst o 12,35 mld. u ČR, o 10 mld. u Maďarska, o 15,40 mld. u Polska, o 4,68 mld. u Slovenska a o 2,65 mld. EUR u Slovinska (graf 15).

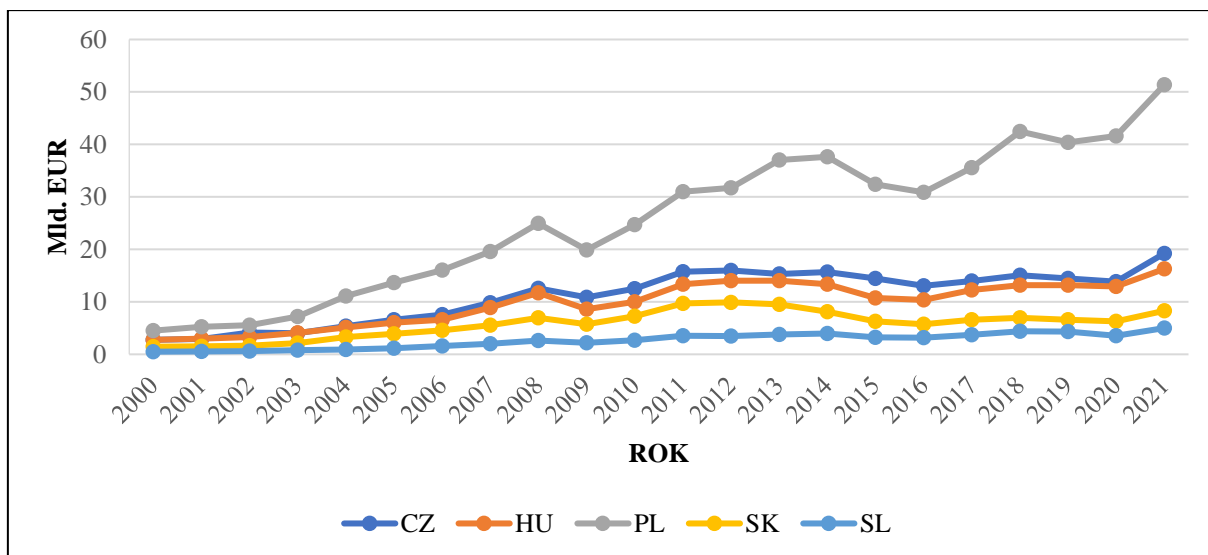
Význam obchodu s průmyslovými výrobky lze u států spatřovat na hodnotách jejich vývozu v roce 2021, kdy průmyslové výrobky tvořily až 90 % českého, 86 % maďarského, 79 % polského, 90 % slovenského a 85 % slovinského vývozu.²⁷⁶ V roce 2021 panuje u států (s výjimkou Polska) v rámci obchodu s výrobky průmyslovými, obchodní bilance přebytková.

5.2.5 Hodnota mezinárodního obchodu vybraných států se zemědělskými výrobky

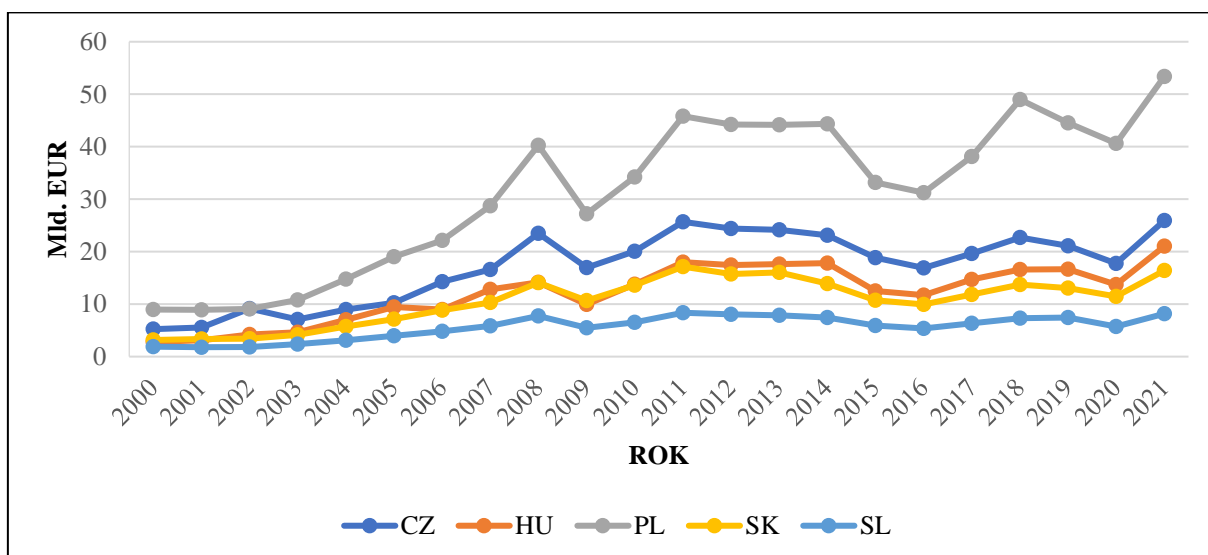
Hodnoty uvedené v následujících grafech přibližují stav obchodu se zemědělskými výrobky²⁷⁷. Opět se jedná o výrobky, jejichž obchod byl v období členství států v CEFTA silně liberalizován.

²⁷⁶ K výpočtu podílů na vývozu jsou u průmyslových i zemědělských výrobků užívány data dostupná na obchodních profilech zemí viz. *Country profile* [online]. unctadstat.unctad.org, 20. října 2022 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/en-GB/index.html>.

²⁷⁷ Výrobky spadající do klasifikace SITC 0-4 rev. 3.

Graf 16: Hodnota vývozu zemědělských výrobků u vybraných států. Zpracováno dle UNCTAD.

Graf 17: Hodnota dovozu zemědělských výrobků u vybraných států. Zpracováno dle UNCTAD.

Platí zde to, co bylo uvedeno u obchodu s průmyslovými výrobky, tzn. od zvýšení hodnoty obchodu v roce 2004 je možno pozorovat obecně růst. Výrazně jsou na tomto trhu viditelné propady v roce 2009, 2015 a 2016 i v roce 2020.

Hodnota obchodu je i zde vyšší, než tomu bylo v období CEFTA. Je však nutno podotknout, že trh se zemědělskými výrobky představuje v porovnání s trhem s výrobky průmyslovými pouze okrajovou oblast celkového obchodu zkoumaných států. I v tomto případě

je obchod se zemědělským zbožím Unijní úpravou regulován komplexněji, než tomu bylo v období členství států v CEFTA.

Po přistoupení států do EU pak můžeme v roce 2004 pozorovat meziroční růst vývozu o 1,3 mld. u ČR, o 1,06 mld. u Maďarska, o 3,88 mld. u Polska, o 1,13 mld. u Slovenska a o 0,13 mld. EUR u Slovinka (graf 16). V případě dovozu zaznamenáváme v roce 2004 meziroční růst o 1,86 mld. u ČR, o 2,4 mld. u Maďarska, o 3,94 mld. u Polska, o 1,58 mld. u Slovenska a o 0,75 mld. EUR u Slovinska (graf 17).

Obchod se zemědělskými výrobky tvořil v roce 2021 zhruba 4 % českého, 9 % maďarského, 13 % polského, 4 % slovenského a 5 % slovinského celkového vývozu. U všech zkoumaných států má obchod se zemědělskými výrobky dlouhodobě zápornou obchodní bilanci.

Závěr

Závěrem budou zodpovězeny výzkumné otázky, které byly položeny na počátku práce. Pokusíme se potvrdit, či vyvrátit námi stanovené hypotézy, k čemuž nám poslouží zejména hodnoty mezinárodního obchodu jednotlivých států obsažené v kapitole 5. a 2. Jednotlivé odpovědi vyplývají teoreticky také z obsahu konkrétních kapitol.

Jakým způsobem se působením vybraných právních aktů EU změnilo postavení států České republiky, Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska z pohledu mezinárodního obchodu se zbožím v období let 2000 až 2021, tedy před jejich vstupem do EU a následně po něm?

Odpověď na otázku lze rozdělit do dvou rovin. Přistoupením do EU státy na jednu stranu vstoupily na vnitřní trh, který mezi sebou sdílejí státy EU, a na stranu druhou se začlenily do společných politik Unie, zejména do společné obchodní politiky. Jejich participací na vnitřním trhu a SOP státy napomohly svému přeshraničnímu obchodu se zbožím se všemi obchodními partnery již existujícími i potenciálními.

V rovině vnitřního trhu státy posílily své postavení zejména tím způsobem, že se stal jejich obchod s ostatními členy EU mnohem jednodušší, jelikož došlo ke zrušení většiny dříve existujících překážek volného pohybu zboží. Došlo tedy k odstranění existujících tarifních i netarifních překážek obchodu. Obchodu na vnitřním trhu dále napomáhá i normalizace a unifikace podmínek v oblasti pohybu zboží, či sdílení společných programů v oblasti ekonomického růstu. Zlepšení postavení států můžeme pozorovat skrze hodnoty obchodu v rámci vnitřního trhu na grafech 8 a 9.

V oblasti zahraničního obchodu EU se třetími státy, který je upravován zejména SOP, pak zkoumané státy rovněž posílily své postavení. Nově vystupují v obchodních vztazích společně s EU a z tohoto důvodu mohou vyjednávat lepší podmínky v rámci obchodního styku s konkrétními partnery. V tomto ohledu pak autonomní i smluvní nástroje SOP napomáhají zvýšení hodnoty obchodu členských států se státy třetími. Vedle toho, nástroje SOP napomáhají i k ochranně ekonomického prostředí uvnitř států, a k ochranně jednotlivých v mezinárodním obchodu působících subjektů. Zlepšení postavení států v rámci zahraničního obchodu EU můžeme pozorovat na hodnotách zaznamenaných v grafech 10 a 11. Vliv konkrétního smluvního nástroje SOP pak pozorujeme na grafu 7 a u konkrétních států v grafech 12 a 13.

Při pohledu na uvedené hodnoty musíme samozřejmě brát v potaz celkovou globalizaci a přirozený růst mezinárodního obchodu jako celku, i přesto lze však pozorovat silný nárůst obchodu v okamžiku přistoupení zkoumaných k EU, a celkovou stabilitu tohoto růstu v období

následujícím. To si lze nepochybně vyložit jako výsledek pozitivního působení Unijní úpravy mezinárodního obchodu ať již na vnitřním, či zahraničním trhu EU.

V rámci první výzkumné otázky můžeme potvrdit první nastolenou hypotézu. Je tedy pravda, že studované státy zavedením Unijní právní úpravy a dalších ekonomických nástrojů zvýšily hodnotu jejich mezinárodního obchodu se zbožím. Zvýšení hodnot je pak možno pozorovat u všech zkoumaných států okamžikem jejich vstupu do EU v roce 2004.

Dále je potřeba vyvrátit hypotézu druhou. Členství relevantních států v CEFTA nebylo pro hodnotu jejich mezinárodního obchodu příznivější než jejich členství v EU. Zde je nutno konstatovat, že CEFTA nepředstavovala zdaleka tak komplexní a ucelenou formu integračního uskupení. Celkově se pak zaměřovala na liberalizaci jen v určitých oblastech obchodu. Blíže k celkové hodnotě obchodu států v období CEFTA grafy 1 a 2.

Jak ovlivnilo mezinárodní trh států ČR, Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska zapojení do Společné obchodní politiky EU z pohledu jejich mezinárodního obchodu se zbožím?

Před přistoupením k EU vykonávaly státy svoji zahraniční a obchodní politiku suverénně samy (pokud pomineme jejich členství v jiných integračních uskupeních, které však nikdy neovlivňovaly zahraniční politiku států v rozsahu, ve kterém to činí EU). Po přistoupení se státy na základě smluvních ujednání zavázaly postoupit určitou část svých, do té doby suverénních kompetencí v oblasti zahraničněobchodní politiky, na úroveň Unijní. Závazky, vyplývající pro EU z její činnosti v oblasti SOP (tedy z výkonu jejich pravomocí a z dohod uzavřených EU), vznikají v rámci mezinárodního práva přímo EU a nikoli jednotlivým členům. Členské státy jsou těmito závazky vázány a nevytváří zpravidla závazky samostatně. Tímto státy získávají silnější postavení na poli mezinárodní obchodní směny, a mají zpravidla silnější vyjednávací pozici, co se uzavírání takových závazků týče.

Pozitivní vliv SOP na obchod jednotlivých států lze pozorovat na změnách v hodnotě jejich obchodu, což znázorňují grafy 10 a 11 (případně i grafy 12 a 13). U těch lze pozorovat meziroční růst, či pokles, hodnoty obchodu zkoumaných. U všech lze konstatovat, že je spatřován obecný růst hodnot.

Můžeme tak potvrdit stanovenou hypotézu, tedy že je pravda, že pětice zkoumaných států vstupem do EU zvýšila hodnotu jejich extra (vnějšího) obchodu se zbožím se státy nepatřícími do EU.

Jak ovlivnilo mezinárodní trh států ČR, Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska přistoupení k vnitřnímu trhu EU z pohledu jejich mezinárodního obchodu se zbožím?

Přístup států k vnitřnímu trhu představoval pro studovanou pětici velmi důležitý krok, jelikož obchod na tomto trhu představuje většinu jejich přeshraničního obchodu. Tato skutečnost je pozorovatelná na grafech 8, 9 a 10, 11, kdy lze sledovat postupné posunutí přeshraničního obchodu států na vnitřní trh.

Kromě odstranění překážek a celkového zjednodušení pohybu zboží v rámci tohoto trhu, napomáhá Unie v současnosti, prostřednictvím jednotných společných programů, k zajištění zotavení Evropy a členských států z pandemie COVID-19. Vedle přístupu k vnitřnímu trhu, jehož vliv můžeme pozorovat u zkoumaných již v okamžiku jejich vstupu do EU, byl důležitým krokem, který u těchto států zpravidla následoval, vstup do Schengenského prostoru.

Prohloubení přeshraničního obchodu můžeme u států pozorovat na obecném růstu hodnot jejich obchodu v rámci vnitřního trhu EU, což je podloženo grafy 8 a 9.

Na základě uvedeného potvrzujeme hypotézu, která se vztahovala ke třetí výzkumné otázce. Zavedení vnitřního trhu mezi státy EU opravdu znamenalo pro námi zkoumané státy zvýšení intra (vnitřního) přeshraničního obchodu s ostatními členskými státy Unie.

Jaký vliv měla Unijní úprava mezinárodního obchodu na obchod s průmyslovým zbožím a zemědělskými produkty v porovnání se stavem v období působení Dohody CEFTA?

Pro zodpovězení této otázky je nejprve třeba pohlédnout na grafy 3, 4 a 5, 6, které vykazují hodnoty obchodu s průmyslovými a zemědělskými výrobky u zkoumaných států v období jejich členství v CEFTA. Zde můžeme pozorovat, zejména po rok 2001, kdy prakticky došlo k úplnému dokončení zóny volného obchodu, růst hodnoty obchodu u všech zkoumaných. Tento růst byl však obecně nestabilní. U všech států, a to jak u výrobků průmyslových, tak zemědělských, panovala zpravidla nedostatková obchodní bilance, kdy dovoz do států převyšoval vývoz.

Od vstupu států do EU, tedy od roku 2004, v němž došlo prakticky ve všech oblastech obchodu k růstu, pozorujeme stejně jako v období členství zemí v CEFTA, meziroční zvyšování hodnot obchodu se zkoumanými skupinami výrobků, avšak již nikoli s tak častými výkyvy. Dále pak lze pozorovat zlepšení hodnoty obchodu, zejména s výrobky průmyslovými, kdy v průběhu let zaznamenáváme narozdíl od období před vstupem do EU, zlepšení obchodní bilance s těmito výrobky, přičemž se tato bilance u zkoumaných postupně stává přebytkovou. U zemědělských výrobků zůstává obchodní bilance dlouhodobě nedostatková. Stav obchodu s těmito výrobky v období členství zemí v EU lze pozorovat na grafech 14, 15 a 16, 17. Zde je možno shrnout, že Unijní úprava měla, v porovnání se stavem v období působení Dohody CEFTA, na vybrané oblasti obchodu pozitivní vliv.

Na tomto místě je také nutno uvést, že je CEFTA pouze částečnou formou ekonomické integrace ve formě zóny volného obchodu. Naproti tomu EU agreguje téměř všechny formy (stupně) ekonomické integrace a představuje mnohem hlubší formu spolupráce jednotlivých členských států, než jakou představovala (a stále představuje) CEFTA.

U této výzkumné otázky pak lze s odkazem na výše uvedené grafy potvrdit obě zde stanovené hypotézy. Je tedy pravdou, že v porovnání se stavem za působení Dohody CEFTA, má unijní úprava u vybraných států pozitivní vliv na mezinárodní obchod s průmyslovými a zemědělskými produkty. Rovněž je pravdou, že v porovnání se stavem za působení Dohody CEFTA, má unijní úprava u vybraných států pozitivní vliv na stabilitu obchodu s průmyslovými a zemědělskými produkty.

Úplným závěrem práce lze shrnout, že bylo provedeno hodnocení vybraných členských států EU z pohledu jejich mezinárodního obchodu, jakožto ukazatele vlivu EU na zahraniční ekonomiku jejích členů. Práce obecně dovedla odpovědět na předem stanovené výzkumné otázky, a proto ji lze považovat za určitý argument kontrující protiunijním názorům, které mě v první řadě vedly k volbě tohoto tématu. Je však potřeba mít na paměti, že celkový vliv EU na členské státy již zdaleka přerostl prvotní myšlenku ekonomické a obchodní integrace států v evropském regionu. Proto považuji tuto práci, jež se zabývá jen určitou částí přínosu EU pro své členy, za pouhé vyzdvižení pro veřejnost méně viditelného vlivu tohoto uskupení, který by však měl být vždy zkoumán společně s ostatními oblastmi, v nichž působí.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

- DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 448 s.
- SVATOŠ, Miroslav a kol. *Zahraniční obchod: Teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, 368 s.
- STEHLÍK, Václav a kol. *Právo Evropské unie: Ústavní základy a vnitřní trh*. Praha: Leges, 2017, 356 s.
- ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada, 2013, 368 s.
- ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 491 s. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.
- KUBIŠTA, Václav a kol. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 375 s. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.
- KUBIŠTA, Václav a kol. *Mezinárodní obchod a migrace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, 462 s. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.
- STRNAD, Pavel, KRAUSOVÁ, Andrea. *Mezinárodní marketing*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, 129 s.
- MULAČOVÁ, Věra a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013, 520 s.
- ŠŤASTNÝ, Dan. *Mezinárodní obchod: teorie a politika*. Praha: Oeconomica, 2004, 149 s.
- MACHKOVÁ, Hana. *Mezinárodní marketing: nové trendy a reflexe změn ve světě*. 3. vydání. Praha: Grada, 2009, 200 s.
- PLCHOVÁ, Božena. *Středoevropská dohoda o volném obchodě - CEFTA*. Praha: Oeconomica, 2003, 47 s.
- DANČÁK, Břetislav. *Integrační pokusy ve středoevropském prostoru I*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 1998, 160 s.
- DANGERFIELD, Martin. *Subregional Economic Cooperation in Central and Eastern Europe: The Political Economy of CEFTA*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2000, 189 s.
- TOMÁŠEK, Michal a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Leges, 2017, 496 s.

- ROMANCOV, Michael a kol. *Mezinárodní organizace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 191 s. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.
- KUNOVÁ, Vlasta a kol. *Vnútorné politiky a činnosti Európskej únie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 270 s. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Evropské právo 2 – Jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 264 s.
- PFEIFFER, Magdalena a kol. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 412 s. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.
- ŠTURMA, Pavel a kol. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 404 s. Dostupné z: databáze Levná knihovna.cz.
- VITURKA, Milan a kol. *Regionální geografie Evropy a ČR: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2004, 126 s.

Odborné články

- BALDWIN, Robert Edward, KAY, David. International Trade and International Relations. *International Organization* [online], 1975, roč. 29, č. 1, s. 99-131 [cit. 28. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2706287>.
- KORNFELD, Phoebe. CZECH REPUBLIC-HUNGARY-POLAND-SLOVAK REPUBLIC: CENTRAL EUROPEAN FREE TRADE AGREEMENT (CEFTA). *International Legal Materials* [online], 1995, roč. 34, č. 1, s. 3-42 [cit. 28. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20698412>.
- CIEŚLIK, Andrzej, HAGEMER, Jan. The Effectiveness of Preferential Trade Liberalization in Central and Eastern Europe. *The International Trade Journal* [online], 2011, roč. 25, č. 5, s. 516-538 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/233482075_The_Effectiveness_of_Preferential_Trade_Liberalization_in_Central_and_Eastern_Europe.
- BISKUP, Józef. Central European Free Trade Area. *Eastern European Economics* [online], 1994, roč. 32, č. 5, s. 65-71 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4379977>.
- RUDKA, Andrzej, MIZSEI Kálmán. The Fall of Trade in East-Central Europe. Is CEFTA the Right Solution? *Russian & East European Finance and Trade* [online], 1994, roč. 30, č. 1, s. 6-31 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27748994>.

Internetové zdroje

- *Na cestě k otevřenému a spravedlivému celosvětovému obchodu* [online]. europa.eu, [cit. 15. listopadu 2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/trade_cs.
- *Přejeme si vystoupení České republiky z Evropské unie!* [online]. VYSTOUPIT.eu, [cit. 10. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.vystoupit.eu/>.
- *Politický dlouhodobý program SPD. 1. Nechceme být provincií EU, chceme rozvíjet a bránit suverénní Českou republiku* [online]. spd.cz, [cit. 10. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/program-vypis/#7287>.
- DE MUNTER, André. *Rozšiřování Unie* [online]. europarl.europa.eu, říjen 2022 [cit. 15. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/167/rozsirovani-unie>.
- *ABOUT UNCTADstat* [online]. unctadstat.unctad.org, [cit. 15. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://unctadstat.unctad.org/EN/About.html>.
- *Eurostat. About us* [online]. ec.europa.eu, [cit. 15. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/about-us>.
- *The official portal for European data* [online]. data.europa.eu, [cit. 15. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/data/datasets?locale=cs>.
- *Glossary: Standard international trade classification (SITC)* [online]. ec.europa.eu, 6. ledna 2023 [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Standard_international_trade_classification_\(SITC\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Standard_international_trade_classification_(SITC)).
- *Eurostat. Database* [online]. ec.europa.eu, [cit. 15. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>.
- *Understanding the WTO: What we do* [online]. wto.org, [cit. 5. března 2023]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm.
- *CzechTrade - služby* [online]. czechtrade.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://www.czechtrade.cz/sluzby>.
- *Kombinovaná nomenklatura (Společný celní sazebník EU)* [online]. celnisprava.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/sazebni-zarazeni-zbozi/spolecny-celni-sazebnik-es/Stranky/default.aspx>.
- *Pohyb zboží přes hranice* [online]. czso.cz, 8. března 2023 [cit. 7. května 2023]. Dostupné z:

- https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozím_podle_pohybu_zboží_preshranicni_statistika.
- *ENCYKLOPEDIIE EU, EU od A do Z - Cefta* [online]. euroskop.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/encyklopedie-eu/eu-od-a-do-z/c-d/>.
 - *ENCYKLOPEDIIE EU, EU od A do Z - Společná obchodní politika* [online]. euroskop.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/encyklopedie-eu/eu-od-a-do-z/r-s/>.
 - Sdružení obrany spotřebitelů. *Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT), Uruguayské kolo* [online]. Businessinfo.cz, 19. prosince 2002 [cit. 5. ledna 2023]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/vseobecna-dohoda-o-clech-a-obchodu-gatt/5/>.
 - Odbor azylové a migrační politiky. *Cestování po EU / Schengenu* [online]. mvcr.cz, 27. března 2023 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/cestovani-po-eu-schengenu-286796.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>.
 - *Tři největší globální aktéři v mezinárodním obchodě se zbožím: EU, Čína a USA* [online]. ec.europa.eu, 6. dubna 2021 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_obchod_se_zbo%C5%BE%C3%ADm&oldid#T.C5.99i_nejv.C4.9Bt.C5.A1.C3.AD_glob.C3.A1ln.C3.AD_akt.C3.A9.C5.99i_v_mezin.C3.A1rodn.C3.ADm_obchod.C4.9B_se_zbo.C5.BE.C3.ADm:_EU.2C_.C4.8C.C3.ADna_a_USA.
 - Úřad pro publikace Evropské unie. *Římská smlouva (EHS)* [online]. eur-lex.europa.eu, 14. března 2017 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:11957E/TXT>.
 - Úřad pro publikace Evropské unie. *Bílá kniha* [online]. eur-lex.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:white_paper.
 - *Jednotný evropský akt* [online]. europarl.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/cs/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>.
 - Úřad pro publikace Evropské unie. *Jednotný evropský akt* [online]. eur-lex.europa.eu, 4. dubna 2018 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:11986U/TXT>.

- URBAN, Luděk. *Historie vnitřního trhu* [online]. euroskep.cz, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskep.cz/evropska-unie/vnitri-trh/historie-vnitriho-trhu/>.
- RATCLIFF, Christina a kol. *Volný pohyb zboží* [online]. europarl.europa.eu, červenec 2022 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/38/volny-pohyb-zbozi>.
- Úřad pro publikace Evropské unie. *Smlouva o fungování EU* [online]. eur-lex.europa.eu, 15. prosince 2017 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:4301854>.
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Společná obchodní politika Evropské Unie* [online]. Businessinfo.cz, 9. února 2012 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/spolecna-obchodni-politika-evropske-unie/>.
- *Understanding the WTO: Basics. Principles of the trading system* [online]. wto.org, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm.
- *The EU and the WTO* [online]. policy.trade.ec.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/eu-and-wto_cs.
- Úřad pro publikace Evropské unie. *Mezinárodní úmluva o harmonizovaném systému popisu a číselného označování zboží* [online]. eur-lex.europa.eu, 17. září 2018 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=LEGISSUM%3A4438748>.
- *TARIC* [online]. taxation-customs.ec.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/calculation-customs-duties/customs-tariff/eu-customs-tariff-taric_cs.
- *The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947)* [online]. wto.org, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm.
- *Smluvní vztahy EU a třetích zemí* [online]. euroskep.cz, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskep.cz/evropska-unie/dokumenty-eu/smluvni-vztahy-eu-a-tretich-zemi/>.
- Odbor obchodní politiky a mezinárodních ekonomických organizací. *Preferenční obchodní vztahy EU s třetími zeměmi* [online]. mpo.cz, 14. února 2017 [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/mezinarodni-obchodni-dohody/preferencni-obchodni-vztahy-eu-s-tretimi-zememi--92562/>.

- *Economic Partnerships* [online]. policy.trade.ec.europa.eu, [cit. 7. května 2023]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/economic-partnerships_cs.
- *What is the Single Market Programme?* [online]. commission.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/single-market-programme/overview_en.
- Úřad pro publikace Evropské unie. *Program pro jednotný trh* [online]. eur-lex.europa.eu, 22. července 2021 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/single-market-programme.html>.
- Úřad pro publikace Evropské unie. *Vzájemné uznávání zboží* [online]. eur-lex.europa.eu, 27. listopadu 2020 [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/mutual-recognition-of-goods.html>.
- *Co je SOLVIT?* [online]. ec.europa.eu, [cit. 8. května 2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/solvit/what-is-solvit/index_cs.htm.
- *Harmonizovaný systém* [online]. trade.ec.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/content/harmonizovany-system-0>.
- Úřad pro publikace Evropské unie. *Hospodářská a obchodní dohoda mezi Kanadou a Evropskou unií* [online]. eur-lex.europa.eu, 9. září 2021 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/summary/CS/legisum:4298972>.
- *Komplexní a hospodářská obchodní dohoda mezi EU a Kanadou, Tarify* [online]. trade.ec.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/content/komplexni-hospodarska-obchodni-dohoda-mezi-eu-kanadou>.
- *Členské státy Evropské unie, Česká republika* [online]. euroskop.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.
- *Tripartita projednala exportní strategii nebo situaci v zemědělství* [online]. vlada.cz, 16. ledna 2023 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/tripartita-projednala-exportni-strategii-nebo-situaci-v-zemedelstvi-202309/>.
- *Členské státy Evropské unie, Maďarsko* [online]. euroskop.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.
- CzechTrade, Ministerstvo zahraničních věcí, Zastupitelský úřad České republiky. *Maďarsko* [online]. Businessinfo.cz, 1. června 2022 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/madarsko-souhrnna-teritorialni-informace/2/>.

- Maďarská agentura pro podporu exportu. *Services* [online]. hepa.hu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://hepa.hu/en/services>.
- Maďarská obchodní a průmyslová komora. *Foreign Trade and Customs Regulations* [online]. mkik.hu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://mkik.hu/en/foreign-trade-and-customs-regulations>.
- *Členské státy Evropské unie, Polsko* [online]. euroskop.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.
- *Poland - Country Commercial Guide, Trade Barriers* [online]. trade.gov, 22. červenec 2022 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/poland-trade-barriers>.
- GÓRECKI, Tomasz. *Export support* [online]. gov.pl, 28. června 2021 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/finanse/wspieranie-eksportu>.
- WAĆKOWSKA-KABACZYŃSKA, Monika. *Instruments to help entrepreneurs on the EU market* [online]. gov.pl, 4. ledna 2019 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/instrumenty-pomocy-przedsiębiorcom-na-rynku-ue>.
- *Členské státy Evropské unie, Slovensko* [online]. euroskop.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.
- *Zahraničná politika Slovenskej republiky* [online]. mzv.sk, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/diplomacia/zahranicna-politika>.
- *Členské státy Evropské unie, Slovinsko* [online]. euroskop.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/>.
- *Geografie Slovinska* [online]. aventura.cz, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.adventura.cz/zeme/slovinsko/geografie-slovinska/>.
- Ministerstvo hospodářství, cestovního ruchu a sportu Slovinské republiky. *Programme promoting Investment and the Internationalisation of the Slovenian Economy* [online]. gov.si, 18. dubna 2023 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.gov.si/en/registries/projects/kljucni-poudarki-programa-spodbujanja-investicij-in-internacionalizacije-slovenskega-gospodarstva/>.
- *Slovenia is highly open to foreign trade* [online]. sloveniabusiness.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.sloveniabusiness.eu/business-environment/trade>.
- *Profily jednotlivých zemí* [online]. european-union.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_cs?page=1.

- Česká tisková kancelář. *Světový obchod zažil nejhorší propad od finanční krize* [online]. Novinky.cz, 26. srpna 2015 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-svetovy-obchod-zazil-nejhors-i-propad-od-financni-krize-322406>.
- *CETA - a boost for jobs and exports in Czechia* [online]. policy.trade.ec.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/canada/eu-canada-trade-your-town/czechia-canada-trade-your-town_en.
- *CETA - a boost for jobs and exports in Poland* [online]. policy.trade.ec.europa.eu, [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/canada/eu-canada-trade-your-town/poland-canada-trade-your-town_en.
- *Country profile* [online]. unctadstat.unctad.org, 20. října 2022 [cit. 9. května 2023]. Dostupné z: <https://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/en-GB/index.html>.

Judikatura

- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. února 1979, *Společnost Rewe-Zentral AG v. Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*, C-120/78 (v el. sb. rozh.).
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. července 1969, *Komise Evropských společenství v. Italská republika*, C-24/68 (v el. sb. rozh.).
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. září 1988, *Komise Evropských společenství v. Spolková republika Německo*, C-18/87 (v el. sb. rozh.).
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. ledna 1977, *Společnost Comateb a další v. Directeur général des douanes et droits indirects*, spojené věci C-192/95 až C-218/95 (v el. sb. rozh.).
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. července 1974, *Procureur du Roi v. Benoît and Gustave Dassonville*, C-8/74 (v el. sb. rozh.).

Legislativa

- Smlouva o fungování Evropské unie 2016/C 202/01 ze dne 13. prosince 2007. Úř. Věst. C 202, 7. června 2016, s. 47–360.
- Směrnice Komise 70/50/EHS ze dne 22. prosince 1969 založená na čl. 33 odst. 7 o zrušení opatření s účinkem rovnocenným množstevním omezením dovozu, na která

- se nevztahují jiné předpisy přijaté na základě Smlouvy o EHS. Úř. Věst. L 13, 19. ledna 1970, s. 29–31.
- Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 ze dne 23. července 1987 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku. Úř. Věst. L 256, 7. září 1987, s. 1—675.
 - Rozhodnutí Rady 87/369/EHS ze dne 7. dubna 1987 o uzavření Mezinárodní úmluvy o harmonizovaném systému popisu a číselného označování zboží a protokolu o její změně. Úř. Věst. L 198, 20. července 1987, s. 1–2.
 - Prováděcí nařízení Komise (EU) 2022/1998 ze dne 20. září 2022, kterým se mění příloha I nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku. Úř. Věst. L 282, 31. října 2022, s. 1—1093.
 - Nařízení Rady (ES) č. 1186/2009 ze dne 16. listopadu 2009 o systému Společenství pro osvobození od cla. Úř. Věst. L 324, 10. prosince 2009, s. 23—57.
 - Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 978/2012 ze dne 25. října 2012 o uplatňování systému všeobecných celních preferencí a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 732/2008. Úř. Věst. L 303, 31. října 2012, s. 1—82.
 - Nařízení Rady (ES) č. 428/2009 ze dne 5. května 2009, kterým se zavádí režim Společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití. Úř. Věst. L 134, 29. května 2009, s. 1—269.
 - Nařízení Rady (ES) č. 116/2009 ze dne 18. prosince 2008 o vývozu kulturních statků. Úř. Věst. L 39, 10. února 2009, s. 1—7.
 - Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/125 ze dne 16. ledna 2019 o obchodování s některým zbožím, které by mohlo být použito pro trest smrti, mučení nebo jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání. Úř. Věst. L 30, 31. ledna 2019, s. 1—57.
 - Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/1843 ze dne 6. října 2015, kterým se stanoví postupy Unie v oblasti společné obchodní politiky k zajištění výkonu práv Unie podle mezinárodních obchodních pravidel, zejména pravidel sjednaných v rámci Světové obchodní organizace. Úř. Věst. L 272, 16. října 2015, s. 1—13.
 - Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/690 ze dne 28. dubna 2021, kterým se zavádí program pro vnitřní trh, pro konkurenceschopnost podniků včetně malých a středních podniků, pro oblast rostlin, zvířat, potravin a krmiv a pro evropskou statistiku (Program pro jednotný trh) a kterým se zrušují nařízení (EU) č. 99/2013, (EU) č. 1287/2013, (EU) č. 254/2014 a (EU) č. 652/2014. Úř. Věst. L 153, 3. května 2021, s. 1—47.

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/515 ze dne 19. března 2019 o vzájemném uznávání zboží uvedeného v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě a o zrušení nařízení (ES) č. 764/2008. Úř. Věst. L 91, 29. března 2019, s. 1—18.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků. Úř. Věst. L 11, 15. ledna 2002, s. 4—17.
- Prováděcí nařízení Komise (EU) 2022/1998 ze dne 20. září 2022, kterým se mění příloha I nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku. Úř. Věst. L 282, 31. října 2022, s. 1—1093.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/479 ze dne 11. března 2015 o společných pravidlech vývozu. Úř. Věst. L 83, 27. března 2015, s. 34—40.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/478 ze dne 11. března 2015 o společných pravidlech dovozu. Úř. Věst. L 83, 27. března 2015, s. 16—33.
- Komplexní hospodářská a obchodní dohoda (CETA) mezi Kanadou na jedné straně a Evropskou Unií a jejími členskými státy na straně druhé. Úř. Věst. L 11, 14. ledna 2017, s. 23—1079.
- Rozhodnutí Rady (EU) 2017/37 ze dne 28. října 2016 o podpisu Komplexní hospodářské a obchodní dohody (CETA) mezi Kanadou na jedné straně a Evropskou unií a jejími členskými státy na straně druhé jménem Evropské unie. Úř. Věst. L 11, 14. ledna 2017, s. 1—2.
- Rozhodnutí Rady (EU) 2017/38 ze dne 28. října 2016 o prozatímním provádění Komplexní hospodářské a obchodní dohody (CETA) mezi Kanadou na jedné straně a Evropské unií a jejími členskými státy na straně druhé. Úř. Věst. L 11, 14. ledna 2017, s. 1080—1081.

Ostatní zdroje

- KNAP, Libor. *Analýza zahraničního obchodu České republiky ve sledovaném období s důrazem na proexportně orientované firmy*. Liberec, 2015. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta ekonomická, Katedra ekonomie. Vedoucí práce Iva Nedomlelová.
- ZEMANOVÁ, Lucie. *Analýza a hodnocení vývoje teritoriální struktury zahraničního obchodu České republiky po roce 2000*. Praha, 2015. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomie a managementu. Vedoucí práce Anna Kalinová.

- STRÝČKOVÁ, Petra. *Teorie mezinárodního obchodu a jejich praktické využití v zahraničně obchodní politice ČR*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta ekonomicko-správní, Katedra ekonomie. Vedoucí práce Monika Jandová.
- DOKULILOVÁ, Magdalena. *Význam dohody CEFTA pro vstup vybraných zemí střední Evropy do Evropské unie*. Brno, 2014. Magisterská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. Vedoucí práce Vít Hloušek.
- HRADECKÁ, Zuzana. *Realizace vývozu zboží do zemí mimo Evropskou unii*. Brno, 2018. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, Katedra mezinárodního a evropského práva. Vedoucí práce Naděžda Rozehnalová.
- PETRŽELKA, Tomáš. *Zahraničně ekonomické vztahy Evropské unie*. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta filozofická. Vedoucí práce Jiří Klvač.
- KOTULANOVÁ, Helena. *Geografie Polska multimediálně*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta přírodovědecká. Vedoucí práce Alois Hynek.
- KOLESÁROVÁ, Mária. *Obchodné vzťahy Slovenska a EÚ*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. Vedoucí práce Anna Klosová.
- Zajączkowski Wojciech. *Polish Foreign Policy Strategy 2017-2021* [online]. Warsaw: Ministerstvo zahraničních věcí Polské republiky, 2017. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/diplomacy/what-we-do->.
- Jakubovic Roman. *Koncepcia vonkajších ekonomických vzťahov a ekonomickej diplomacie Slovenskej republiky na obdobie 2022-2030* [online]. Bratislava: Ministerstvo hospodárství Slovenské republiky, 2022. Dostupné z: <https://www.economy.gov.sk/uploads/files/LMovpfgU.pdf>.
- Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky. *Strategický výhľad zahraničnej a európskej politiky Slovenskej Republiky Riziká a príležitosti pre Slovensko v transformujúcom sa svete* [online]. Bratislava: Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenské republiky, 2022. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/diplomacia/zahranicna-politika>.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá postavením vybraných evropských států z pohledu jejich mezinárodního obchodu, a vlivem, jež má Evropská unie, které jsou vybrané státy členy, na tento jejich mezinárodní obchod. Postavení států a vliv Evropské unie je zkoumán prostřednictvím analýzy hodnot mezinárodního obchodu se zbožím v průběhu let, přičemž se práce zaměřuje na vybrané nejdůležitější oblasti obchodu, jako je obchod států na vnitřním společném trhu Evropské unie uskutečňovaném mezi členy Unie, obchod států s třetími nečlenskými státy Unie, obchod států s konkrétním partnerem a obchod států s vybranými druhy výrobků. Hodnoty obchodu jsou ve vybraných oblastech konfrontovány s hodnotami panujícími před přistoupením států do Evropské unie a s hodnotami obchodu v období členství států ve Středoevropské zóně volného obchodu. V rámci studia hodnot jsou také analyzovány některé konkrétní nástroje, jimiž Evropská unie ovlivňuje uvedené oblasti obchodu.

Práce nejprve nastoluje teoretický základ, kdy se v první kapitole zabývá pojmem mezinárodní obchod a jeho jednotlivými součástmi. Následuje kapitola přibližující regionální integrační uskupení Středoevropská zóna volného obchodu a její činnost v oblasti liberalizace obchodu s průmyslovými a zemědělskými výrobky s tím, že jsou zde obsaženy i konkrétní hodnoty tohoto obchodu. Další kapitola komplexně rozebírá Evropskou unii, konkrétně její roli na poli mezinárodní obchodní směny, a to zejména v oblasti vnitřního trhu Unie a v oblasti společné obchodní politiky Unie. Na tu navazuje kapitola uvádějící několik konkrétních nástrojů, jež jsou Uníí ve výše uvedených oblastech užívány. Poslední kapitola se pak zabývá konkrétní analýzou a hodnocením postavení států a vlivu Evropské unie za užití konkrétních hodnot obchodu, jak bylo uvedeno výše.

Abstract

This diploma thesis deals with the position of selected European countries in terms of their international trade, and the impact that the European Union has on their international trade, which the selected countries are members of. The position of the countries and the influence of the European Union is examined through an analysis of the values of international trade in goods over the years. The thesis specifically focuses on a selection of the most important areas of trade, such as the state trade in the European single market carried out between members of the Union, the state trade with third non-member states of the Union, the state trade with a particular partner, and the state trade with selected types of products. The values of trade in the selected areas are contrasted with the values prevailing before the accession of the countries to the European Union and with the values of trade during the period of membership of the countries in the Central European Free Trade Agreement. The study of values also analyses some of the specific instruments used by the European Union to influence these areas of trade.

In the first chapter, the thesis establishes a theoretical basis by examining the concept of international trade and its various components. The following chapter introduces the regional integration grouping, the Central European Free Trade Agreement, and its work in liberalising trade in industrial and agricultural products, with specific values of this trade being included. The next chapter comprehensively discusses the European Union, specifically its role in the field of international trade, particularly in the area of the Union's internal market and the Union's common commercial policy. This is followed by a chapter setting out some of the specific instruments used by the Union in the above areas. The last chapter deals with a specific analysis and assessment of the state's position and the European Union's influence in the use of specific trade values.

Klíčová slova

Evropská unie, Mezinárodní obchod, Středoevropská zóna volného obchodu, Liberalizace obchodu, Vnitřní trh Evropské unie, Obchodní politika, Společná obchodní politika Evropské unie

Key words

European Union, International Trade, Central European Free Trade Agreement, Trade Liberalization, The internal market of the European Union, Trade Policy, The Common Commercial Policy of the European Union